

**DWALING WEENS FOUTIEWE KOMMUNIKASIE BY DIE ELEKTRONIESE
KONTRAKTERINGSPROSES**

Navorsingsverslag ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die LLM
graad In- en Uitvoer aan die Potchefstroomkampus van die Noordwes-
Universiteit

deur

F.J. Coetzer
12795860

Module: LLMS873

Studieleier: Prof. GTS Eiselen

Medestudieleier: Prof. SPLR de la Harpe

Mei 2011

Inhoudsopgawe

	Dankbetuigings.....	3
	Lys van afkortings.....	4
1	Inleiding en probleemstelling.....	5
2	Die Suid-Afrikaanse regsposisie.....	7
2.1	<i>Gemenereg.....</i>	7
2.2	<i>Die Wet op Elektroniese Kommunikasie en Transaksies, 25 van 2002 .....</i>	26
3	Die Verenigde Nasies Konvensie oor Kontrakte vir die Internasionale Koop van Goedere (1980).....	47
4	UNIDROIT-beginsels	65
5	Die Verenigde Nasies Konvensie oor die Gebruik van Elektroniese Kommunikasie in Internasionale Kontrakte (2005)	75
6	Vergelyking	85
7	Gevolgtrekking	90
	Bibliografie.....	92
	Taalversorgingsbrief	103

Dankbetuigings

GLORIA IN EXCELSIS DEO

Hiermee wil ek graag die volgende persone bedank:

Professor GTS Eiselen, my studieleier vir sy ondersteuning en leiding.

Professor SPLR de La Harpe, vir sy hulp en bystand.

Lys van afkortings

CILSA	<i>The Comparative and International Law Journal of South Africa</i>
CISG	<i>United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980</i>
CLSR	<i>Computer Law & Security Report</i>
EDI LR	<i>EDI Law Review</i>
EKT-wet	Die Wet op Elektroniese Kommunikasie en Transaksies, 25 van 2002
JILT	<i>Journal of Information, Law & Technology</i>
JICLT	<i>Journal of International Commercial Law and Technology</i>
JLC	<i>Journal of Law and Commerce</i>
JT	<i>Juridisk Tidskrift</i>
KIKG	Verenigde Nasies Konvensie oor Kontrakte vir die Internasionale Koop van Goedere 1980
PER	<i>Potchefstroom Electronic Law Journal</i>
SALJ	<i>South African Law Journal</i>
SA Merc LJ	<i>South African Mercantile Law Journal</i>
SMS	<i>Short Message Service</i>
Stell LR	<i>Stellenbosch Law Review</i>
THRHR	Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg
ULR	<i>Uniform Law Review</i>
UNCITRAL	<i>United Nations Commission on International Trade Law</i>
UNIDROIT	<i>International Institute for the Unification of Private Law</i>
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
VJICLA	<i>Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration</i>
VJTL	<i>Vanderbilt Journal of Transnational Law</i>
VN	Verenigde Nasies
YJIL	<i>Yale Journal of International Law</i>

1 Inleiding en probleemstelling

Internasionale handel is aan die toeneem, ook in Suid-Afrika. Met die toename in inligtingstechnologie word baie van hierdie internasionale ooreenkomste elektronies gesluit. Daar word dikwels in die gewone omgangstaal daarna verwys as e-handel. Hierdie vorm van kontraksluiting en onderhandeling is baie gerieflik en ook baie gewild.¹

Probleme kan egter ontstaan met elektroniese onderhandelinge en die sluit van elektroniese kontrakte. By elektroniese kommunikasie is foute meer algemeen as by die ander meer tradisionele vorms van kontraksluiting.² Sulke foute kan veroorsaak word deur menslike handelings of deur foutiewe elektroniese toerusting.³ Voorbeelde van foute veroorsaak deur elektroniese toerusting sluit in boodskappe wat dubbel gestuur en ontvang word, boodskappe wat aan die verkeerde adres gestuur word, data wat korrupteer word,⁴ of waar probleme in die transmissieproses veroorsaak dat die boodskap laat of glad nie of onvolledig gestuur of ontvang word.⁵ Voorbeelde van foutiewe menslike kommunikasie is waar verkeerde bedrae of hoeveelhede ingesleutel word of waar sleutel per ongeluk gedruk word.⁶ Sodanige foute kan groot onsekerheid veroorsaak en demper plaas op internasionale handel. Regsekerheid op hierdie gebied is noodsaaklik om internasionale handel te bevorder.

Die studie sal fokus op die regsposisie waar foutiewe kommunikasie tydens die proses van kontraksluiting voorkom. Spesifiek gaan daar gekyk word na die posisie waar natuurlike persoon fout tydens die elektroniese

---

¹ Kerr *Law of Contracts* 241; Eiselen 2007 *PER* 2.

² *United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts* nota op a 14 par 224.

³ *United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts* nota op a 14 par 224.

⁴ Dit gebeur waar 'n databoodskap gestuur word en die oorspronklike boodskap iewers in die elektroniese proses bederf word. Die boodskap word dan so verander en maak dit vir die geadresseerde moeilik of onmoontlik om die boodskap te verstaan of gebruik.

⁵ Eiselen 1995 *SA Merc LJ* 12.

⁶ *United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts* nota op a 14 par 224.

kommunikasieproses begaan en nie waar rekenaar of elektroniese toerusting die fout veroorsaak het nie. Daar sal dan gekyk word na watter effek die foutiewe kommunikasie op die kontrak het. Die foutiewe kommunikasie kan lei tot dwaling tussen die kontrakterende partye wat gevolglik die wilsooreenstemming tussen hulle kan uitsluit en die geldigheid van die kontrak beïnvloed. Die studie sal net fokus op situasies waar die fout en dwaling *bona fide* gemaak is en sluit gevalle van opset uit. Daar sal verder ook net gekyk word na waar die kommunikasiemetode indirek van aard is, soos e-pos, sms, faks, teleks, gevalle waar daar met muis op webwerf geklik word, asook ander variasies van kontraksluiting soos elektroniese data-uitruiling (EDU) en die gebruik van elektroniese agente.⁷

Die Suid-Afrikaanse regsposisie ten aansien van dwaling weens foutiewe kommunikasie in die kontrakteringsproses sal analiseer en vergelyk word met die van die 1980 *Weense Konvensie (KIKG)*, die *UNIDROIT-beginsels* en die *2005 Konvensie van Elektroniese Kommunikasie in Internasionale Kontrakte*. Laasgenoemde instrumente is spesifiek geskep vir die internasionale handel en kan gebruik word om die regsposisie van partye te reguleer.⁸

Ten slotte sal die Suid-Afrikaanse regsposisie aan die hand van die bogemelde vergelyking geëvalueer word, en indien nodig, aanbevelings gemaak word.

---

⁷ Van der Merwe ea *Kontraktereg 73* - Kommunikasiemetodes wat indirek van aard is, is waar die betrokke partye elektronies met mekaar kommunikeer en die kommunikasie nie noodwendig direk of oombliklik is nie. Die een party kan byvoorbeeld 'n e-pos stuur en die ander party kan die boodskap dalk eers later ontdek en later daarop antwoord/reageer. Tipiese kommunikasiemetodes wat direk van aard is, sluit gesels-, video-, konferensie- en internet-telefoonfasiliteite in. By hierdie kommunikasiemetodes kommunikeer die partye direk met mekaar en is die kommunikasie oombliklik.

⁸ Die KIKG is geskep met die doel om eenvormige reëls by internasionale koopkontrakte daar te stel. Die konvensie word as die suksesvolste een tot dusver beskou en is tot op datum deur 76 state onderteken. Die UNIDROIT-beginsels is geskep met die doel om 'n stel reëls te skep wat oor internasionale kommersiële transaksies reguleer. Dit gee algemene reëls vir internasionale kommersiële kontrakte en verskaf goeie oplossings vir probleme op die gebied. Die 2005-UNCITRAL-konvensie is spesifiek geskep met die doel om elektroniese kommunikasie in internasionale kontrakte te reguleer. Die konvensie bied kommersiële voorspelbaarheid en praktiese oplossings rondom kwessies by die gebruik van elektroniese kommunikasie in internasionale kontrakte.

2 Die Suid-Afrikaanse regsposisie

2.1 *Gemenereg*

Kontrak in sy eenvoudigste vorm kan uitgedruk word as ooreenkoms wat deur die reg afdwingbaar is of poog om afdwingbaar te wees.⁹ Volgens die Suid-Afrikaanse reg is daar aantal vereistes waaraan kontrak moet voldoen voordat dit as geldig geag word. Die partye moet handelingsbevoegd wees, hulle moet aan alle formaliteite voldoen wat die reg voorskryf, daar moet wilsooreenstemming tussen hulle wees, die prestasie moet moontlik wees, die ooreenkoms moet geoorloof wees en die prestasie moet bepaald of bepaalbaar wees.¹⁰

Om die aanspreeklikheid wat uit kontrak voortvloei te bepaal is dit nodig om na die grondslag van die kontrak te kyk. Die kontraktuele aanspreeklikheid het te doen met die bepaling van die regte en verpligtinge wat uit die kontrak voortspruit en regverdig die afdwingbaarheid van die kontrak.¹¹

Om die grondslag van kontrak te bepaal word daar van subjektiewe en objektiewe benaderings gebruik gemaak.¹² Daar bestaan tans drie verskillende teorieë in die Suid-Afrikaanse reg om die grondslag van kontrak te bepaal. Daar is die subjektiewe wilsteorie en dan is daar die objektiewe verklarings- en vertrouensteorieë.¹³ Hierdie teorieë blyk baie verskillend van

---

⁹ Christie *The Law of Contract* 2.

¹⁰ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 83; Snail 2008 *JILT* 5 - Alhoewel die meeste kontrakte gesluit word waar aanbod en aanname teenwoordig is, is dit egter nie 'n vereiste dat daar 'n uitdruklike aanbod en aanname moet wees nie. Partye bereik dikwels ooreenstemming deur menigte kommunikasies heen en weer te stuur sonder dat daar 'n uitdruklike aanbod en aanname is.

¹¹ Pretorius 2004 *CILSA* 97; Pretorius 2004 *THRHR* 179.

¹² Pretorius 2004 *THRHR* 383.

¹³ Christie *The Law of Contract* 1; Pretorius 2004 *THRHR* 385; Pretorius 2005 *THRHR* 449 en 260; In kort bepaal die subjektiewe wilsteorie dat die grondslag van kontrak geleë is in die *consensus ad idem* of wilsooreenstemming tussen die partye. Die verklaringsteorie bepaal dat die grondslag geleë is in die verklaarde bedoelings van die partye terwyl die vertrouensteorie bepaal dat die grondslag geleë is in die redelike verwagtinge wat geskep word tussen die partye.

mekaar te wees en daar bestaan ondersteuning vir al drie bogenoemde teorieë.¹⁴

2.1.1 Die grondslag van kontraktuele aanspreeklikheid

2.1.1.1 Die subjektiewe benadering

Die bedoelings-, of te wel die wilsteorie, bepaal dat die grondslag van 'n kontrak geleë is op die subjektiewe wilsooreenstemming of ware ooreenstemmende bedoelings tussen die kontrakspartye.¹⁵ Daar is reeds in die Romeinse en Romeins-Hollandse reg bepaal dat die partye se wil of ooreenstemmende bedoelings die algemene grondslag van kontraktuele aanspreeklikheid is.¹⁶ Deur na die Suid-Afrikaanse howe te kyk kan gesien word dat die benadering vanaf die Romeins-Hollandse reg geërf is.¹⁷

In *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman*¹⁸ het Jansen AR sy goedkeuring aan die teorie gegee en bepaal dat:

In die algemeen word geleer dat die grondslag van 'n ooreenkoms *consensus ad idem*, wilsooreenstemming tussen die partye is. Ons bronne, literatuur en regspraak is deurspek met 'n terminologie en stellings wat daarop dui dat met *consensus* bedoel word die saamval van wat elke party werklik (psigologies) wil.¹⁹

---

¹⁴ Pretorius 2005 *THRHR* 253; Pretorius 2004 *THRHR* 179.

¹⁵ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 22; De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 9; Christie *The Law of Contract* 1; Pretorius 2005 *THRHR* 442; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 81; Dit is omrede die klem op die wil of die ooreenstemmende bedoelings van die party val.

¹⁶ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 18.

¹⁷ Kerr *Law of Contracts* 4; Pretorius 2004 *CILSA* 388; Pretorius 2004 *THRHR* 179; *Collen v Rietfontein Engineering Works* 1948 (A) par 435 – “*The question at issue really resolves itself into [this:] what was the intention of the parties at the time they entered into the contract?*”; *Jones v Anglo-African Shipping Co* 1972 (A) par 834 D – “*In the interpretation of a contract the general rule is that the court should determine what the true intention of the parties was.*”

¹⁸ *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 993 E-F (Hierna net die *Saambou*-saak).

¹⁹ Christie *The Law of Contract* 1; *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 993 E-F.

Die benadering is al menigmaal deur die Hoogste Hof van Appèl goedgekeur en bevestig.²⁰ Die teorie behels dat kontraktant slegs gebonde is aan die kontrak vir sover as wat daar ooreenstemmende bedoelings tussen hom en sy mede-kontraktant is.²¹ Indien daar nie wilsooreenstemming tussen die kontrakterende partye is nie, het daar nie geldige kontrak tussen hulle ontstaan nie.²² Vir wilsooreenstemming om tussen die partye te bestaan, moet beide kontraktante eensgesind wees oor die regte en verpligtinge wat hulle in die lewe wil roep, beide moet die bedoeling hê om regtens tot die ooreenkoms gebind te word en hulle moet ook bewus wees van die eensgesindheid tussen hulle.²³

Alhoewel die wilsteorie as die algemene grondslag van kontrak beskou word, is die teorie nie sonder kritiek nie. Meeste kontrakte word gesluit met wilsooreenstemming teenwoordig, maar by gevalle waar die wilsooreenstemming afwesig is, ontstaan probleme.²⁴ Waar 'n dwaling *dissensus* veroorsaak, bestaan daar volgens die wilsteorie geen kontrak nie en 'n streng toepassing van die teorie sal onbillik wees.²⁵ Indien die teorie konsekwent toegepas sou word kan dit die gevolg hê dat elke wesenlike dwaling tot kontraktuele ongebondenheid lei.²⁶ Dit kan die gevolg hê dat persone uit kontrakte kan ontsnap deur slegs op gebrek aan wilsooreenstemming te steun.²⁷

---

²⁰ *Spes Bona Bank v Portals Water Treatment of South Africa* 1983 (A) par 345 D-E (Hierna die *Spes Bona Bank*-saak); *Mondorp Eiendomsagentskap v Kemp en De Beer* 1979 (SCA) par 274 I-J (Hierna net die *Mondorp Eiendomsagentskap*-saak); *Tesvern CC v South African Bank of Athens* 2000 (SCA) par 274 I-J; *Cape Group Construction v Government of the United Kingdom* 2003 (SCA) par 226 I-F (Hierna die *Cape Group Construction*-saak).

²¹ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 22; *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 993 E-F.

²² Kerr *Law of Contracts* 241.

²³ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 22; Pretorius 2005 *THRHR* 443; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 85.

²⁴ Pretorius 2005 *THRHR* 446.

²⁵ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 19; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 90; Pretorius 2004 *THRHR* 188.

²⁶ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 30; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 90.

²⁷ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 30; Pretorius 2004 *THRHR* 388.

In die *Spes Bona Bank*-saak²⁸ het die Hoogste Hof van Appèl ook die *consensus ad idem* of wilsooreenstemming tussen die partye as die grondslag van ooreenkoms bevestig, maar verder ook gesê dat die howe nie gebind is tot slegs een spesifieke teorie nie. Die rede hiervoor is dat die howe die reg moet toepas en al die teorieë in aanmerking moet neem, en waar nodig die reg moet ontwikkel om tot besluit te kom.

Hieruit kan gesien word dat die wilsteorie nie die enigste bindende grondslag vir aanspreeklikheid is nie en dat die howe nie onverbiddelik die wilsteorie aanhang nie.²⁹ Dus is die wilsteorie nie die enigste teorie om die grondslag van kontrak te bepaal nie, gevolglik is ander benaderings ook ontwikkel.³⁰

Die Engelse saak *Smit v Hughes*³¹ was belangrik vir die Suid-Afrikaanse reg omdat 'n alternatiewe kontraktuele aanspreeklikheidsteorie anders as die wilsteorie ontwikkel is.³² In die saak het Blackburn J gesê:

*If the parties are not ad idem, there is no contract, unless the circumstances are such as to preclude one of the parties from denying that he has agreed to the terms of the other.*³³

Die reël van *Smith v Hughes* is direk so deur die Suid-Afrikaanse howe oorgeneem.³⁴ Die beginsels van die *Sonap Petroleum (SA) (Pty) Ltd v Pappadogianis*³⁵-saak is op die beginsels van *Smit v Hughes* gegrond en deur Harms AR in die Suid-Afrikaanse reg bevestig.³⁶ Die *Sonap Petroleum*-saak is tans die toonaangewende saak rakende kontrakte wat in die afwesigheid van *consensus* gesluit is en daar word gereeld deur die howe na die saak verwys.³⁷

---

²⁸ *Spes Bona Bank v Portals Water Treatment of South Africa* 1983 (A) par 345 D-E.

²⁹ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 19; Van der Merwe ea *Kontraktereg* 22; Pretorius 2004 *THRHR* 181.

³⁰ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 22; Pretorius 2004 *THRHR* 179.

³¹ *Smith v Hughes* 1870 QB par 597.

³² De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 22; Pretorius 2004 *THRHR* 188.

³³ Pretorius 2004 *THRHR* 188.

³⁴ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 22; Pretorius 2004 *THRHR* 192.

³⁵ *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 238-239 (hierna net die *Sonap Petroleum*-saak).

³⁶ Pretorius 2004 *THRHR* 192.

³⁷ Pretorius 2004 *THRHR* 192.

Voordat daar na die ander grondslagteorieë van kontraktuele aanspreeklikheid gekyk word, gaan daar eers gekyk word na wat dwaling is en wanneer dit wilsooreenstemming uitsluit.

2.1.1.2 Dwaling

Waar partye met mekaar onderhandel en nie tot ooreenstemming kom nie, is beide partye meestal bewus dat *consensus* nie bereik is nie.³⁸ Waar beide partye bewus is van die *dissensus*, ontstaan daar gevolglik geen ooreenkoms tussen hulle nie.³⁹ Waar party of beide partye egter nie bewus is van die *dissensus* nie, weens foutiewe indruk van party se bedoeling, verkeer die party of partye onder dwaling of *error*.⁴⁰ Breedweg kan gesê word dat dwaling bestaan waar verkeerde indruk van die werklike feite voorkom.⁴¹ So dwaling kan veroorsaak dat een of albei die partye onder wanindruk van die werklike feite is en kan daartoe lei dat wilsooreenstemming ontbreek.⁴²

Dwaling kan baie vorms aanneem en op verskeie maniere ontstaan.⁴³ Dit kan gebeur waar persoon hom verspreek met die aanbod of aanname; skryf- of tikfout maak;⁴⁴ die gestuurde boodskap verkeerd oordra;⁴⁵ die aanbod of aanname verkeerd verstaan; of waar iemand hom misgis oor die betekenis van woorde.⁴⁶

---

³⁸ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 25.

³⁹ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 25; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 82.

⁴⁰ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 9; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 82.

⁴¹ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 9; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 82.

⁴² De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 9, Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 82.

⁴³ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 10.

⁴⁴ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 10 - Waar iemand byvoorbeeld 56 tik waar hy eintlik 65 wou tik.

⁴⁵ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 10; *Weiler v Oppenheim* (1856) - Waar makelaar 'n telegram gestuur het om effekte te verkoop en die telegram was verkeerd oorgesein en die makelaar bereik het met "koop" in plaas van "verkoop".

⁴⁶ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 10.

Waar die dwaling van so aard is dat dit die wilsooreenstemming uitsluit, staan dit bekend as wesenlike dwaling.⁴⁷ In die lig van die elemente van wilsooreenstemming sal so dwaling wesenlik wees waar die dwaling 'n party se besluit om te kontrakteer beïnvloed.⁴⁸ Waar die dwaling nie wesenlik is nie, is die partye steeds *ad idem* met mekaar en bestaan daar 'n geldige kontrak.⁴⁹

Dwaling word ook deur die howe as eensydig,⁵⁰ wedersydse⁵¹ of gemeenskaplik⁵² geklassifiseer en word verder volgens soort in kategorieë geplaas.⁵³ 'n In diepte bespreking hiervan val egter buite die besprekingsgebied van hierdie werk.

---

⁴⁷ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 25; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 84.

⁴⁸ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 25; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 82.

⁴⁹ Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 84.

⁵⁰ *Trollip v Jordaan* 1961 (A) - Eensydige dwaling (*unilateral mistake*) is waar slegs een van die betrokke partye onder dwaling verkeer, terwyl die ander party van die regte stand van sake bewus is. Hier is wilsooreenstemming afwesig en geen bestaande kontrak nie.

⁵¹ *Diamond v Kernick* 1947 (A) - Wedersydse dwaling (*mutual mistake*) kom voor waar elke party onder sy eie foutiewe indruk van die ander party se bedoelings is en beide partye dan so onbewus van mekaar se dwaling is. Waar partye wedersydse dwaal is wilsooreenstemming afwesig en gevolglik geen bestaande kontrak nie.

⁵² *Dickinson Motors (Pty) Ltd v Oberholzer* 1952 (A) - Gemeenskaplike dwaling (*common mistake*) kom voor waar beide partye onder dieselfde foutiewe indruk verkeer en beide nie bewus is van die foutiewe indruk nie. So 'n dwaling lei nie tot *dissensus* nie, omrede die partye in beginsel steeds *ad idem* met mekaar is. Die partye stem steeds ooreen, maar hulle wilsooreenstemming is op foutiewe aanname gebaseer. Dit het die gevolg dat die kontrak nietig is.

⁵³ *Maresky v Morkel* 1994 (A) par 414 - *Error in corporae* is 'n wesenlike dwaling waar daar gedwaal word omtrent die voorwerp van die presteie; *Venter v Credit Guarantee Insurance Corporation of Africa* 1996 (A) par 974-976 - *Error in negotio*, is waar gedwaal word oor die aard van die betrokke regshandeling tussen die partye. Hierdie vorm van dwaling is wesenlik; *Bird v Summerville* 1961 (A) par 204 G - *Error in persona*, hier word gedwaal oor die identiteit van die kontrakterende partye. Die dwaling ten opsigte van die identiteit van die party kan wesenlik wees; *Trollip v Jordaan* 1961 (A) - *Error in qualitate*, ontstaan waar daar dwaling heers rondom eienskap of kwaliteit van die prestasie wat gelewer moet word. Die vorm van dwaling word in die algemeen nie as wesenlik beskou nie; *Maritime Motors (Pty) Ltd v Von Steiger* 2001 (A) - In sommige gevalle is die materiaal waarvan die voorwerp gemaak is so van belang dat die dwaling die wilsooreenstemming tussen die partye kan uitsluit, dit staan bekend as *error in substantia*. Hierdie tipe dwaling is meer as net blote *error in qualitate* en is wesenlik; *Trollip v Jordaan* 1961 (A) - Dwaling in die beweegrede is gewoonlik ook nie wesenlik nie en kom voor waar 'n party self die *dissensus* veroorsaak het en iets glo wat die ander party nie genoem of gewaarborg het nie.

2.1.1.3 Die objektiewe benadering

In teenstelling met die subjektiewe benadering om die grondslag van kontrak te bepaal, staan die objektiewe benadering. By gevalle waar dwaling die *consensus* uitsluit, en die wilsteorie te kort skiet, volg die howe die benadering.⁵⁴

Die benadering behels dat party nie aanspreeklikheid kan vermy deur bloot te beweer dat die ooreenkoms gesluit is op die gronde dat hy nie bedoel het om homself te bind nie.⁵⁵ Die objektiewe benadering bestaan egter nie uit eenvormige teorie nie, maar eerder uit verskeidenheid van benaderings, soos die vertrouens- en verklaringsteorieë.⁵⁶ Hierdie twee teorieë word nie in die Suid-Afrikaanse reg as algehele alternatiewe vir die wilsteorie beskou nie. Hulle word meestal gebruik om die wilsteorie aan te vul en te kwalifiseer waar dit nie bevredigend is nie en word veral aan die bedoeling van die uitdrukking gebind.⁵⁷

2.1.1.3.1 Die verklaringsteorie

Die teorie is uiterste geval van die objektiewe benadering tot kontraktuele gebondenheid, omrede dit nie enige subjektiewe bedoelings van die partye in ag neem nie.⁵⁸ Die teorie bepaal dat die kontraktante nie gebonde is aan kontrak op die grondslag van hulle subjektiewe ooreenstemmende bedoelings nie, maar eerder op hulle objektiewe ooreenstemmende verklarende bedoelings.⁵⁹ In sy eenvoudigste vorm is die teorie gebaseer op die blote ooreenstemmende verklarings van die kontraktante.⁶⁰ Die gevolg van die benadering kan egter, waar die partye se verklarende bedoelings verkeerd uitgedruk is, veroorsaak dat kontrak afgedwing kan word wat nie een van

---

⁵⁴ Pretorius 2005 *THRHR* 453.

⁵⁵ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 41; Pretorius 2004 *THRHR* 385; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 90.

⁵⁶ Christie *The Law of Contract* 1; Pretorius 2005 *THRHR* 442; Pretorius 2004 *THRHR* 385.

⁵⁷ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 20; Pretorius 2004 *THRHR* 192.

⁵⁸ Pretorius 2005 *THRHR* 457.

⁵⁹ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 37; Pretorius 2005 *THRHR* 457; Pretorius 2004 *CILSA* 396.

⁶⁰ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 19; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 97.

die partye verlang nie.⁶¹ Die benadering is al in sake soos *South African Railways & Harbours v National Bank of South Africa Ltd*⁶² gevolg en daar is deur Wessels JA bepaal:

*The law does not concern itself with the working of the minds of parties to a contract, but with the external manifestation of their minds. Even therefore if the minds of the parties do not meet, yet, if by their acts their minds seem to have met, the law will look to their acts and assume that their minds did meet.*⁶³

Die benadering geniet egter verder min ondersteuning deur die hof en is saam met die bogenoemde *dictum* van Wessels JA in die *Saambou*-saak nie goedgekeur nie.⁶⁴ Alhoewel die benadering afgekeur is, word daar steeds gereeld na Wessels JA se *dictum* verwys en vorm dit steeds deel van die Suid-Afrikaanse reg.⁶⁵

2.1.1.3.2 Die vertrouens teorie

Die vertrouens teorie, of te wel *quasi mutual assent*, bepaal dat kontrak berus op die bedoelings van party en die redelike vertrou of indruk dat die ander party dieselfde bedoelings het.⁶⁶ Met ander woorde, dit behels dat party gebonde gehou kan word aan die redelike vertrou van *consensus* wat hy by die ander kontraktant geskep het.⁶⁷ Hierdie teorie is gepas vir situasies

---

⁶¹ Pretorius 2005 *THRHR* 459; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 98.

⁶² *South African Railways & Harbours v National Bank of South Africa* 1924 AD par 715-716.

⁶³ *South African Railways & Harbours v National Bank of South Africa* 1924 AD par 715-716.

⁶⁴ Pretorius 2004 *THRHR* 386; *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 993-995; *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 238J-239A; *Trollip v Jordaan* 1961 (A) 251; In die *Sonap Petroleum*- en *Trollip v Jordaan*-sake is bepaal dat uitdruklike steun vir die teorie nie in die woorde van Wessels JA ingelees moet word nie.

⁶⁵ *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 238 I-J - In die *Sonap Petroleum*-saak is daar ook na die *dictum* van Wessels verwys en gesê dat: “*The law, as a general rule, concerns itself with the external manifestations, and not the workings, of the minds of the parties to a contract.*” Hierdie is bloot ‘n aanduiding van die praktiese belangrikheid om na die partye se uitwendige verklarings te kyk om ooreenstemming te bepaal indien *consensus* teenwoordig is; Pretorius 2004 *THRHR* 386 - Volgens Pretorius kyk sommige kommentators na die *dictum* van Wessels JA en sê dat dit uitdruklik in die Suid-Afrikaanse reg verwerp is. Volgens Pretorius is daar geen uitdruklike verwerping deur die hof van die verklaringsteorie nie.

⁶⁶ Christie *The Law of Contract* 1; Kerr *Law of Contracts* 20; Pretorius *De Jure* 205; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 81.

⁶⁷ Christie *The Law of Contract* 1; Pretorius 2005 *THRHR* 454; Pretorius 2004 *THRHR* 179; Pretorius 2004 *CILSA* 116 en 388.

waar wilsooreenstemming ontbreek, dan kan die partye gebind word aan die kontrak weens die skyn van wilsooreenstemming wat geskep is.⁶⁸ Die verouwensteorie is 'n vorm van die goeie trou-beginsel.⁶⁹

Die teorie is oorgeneem vanuit die Engelse reg soos geformuleer deur Blackburn J in die saak *Smith v Hughes*.⁷⁰ Die Suid-Afrikaanse houe het die belangrike saak gevolg en in die *Mondorp Eiendomsagentskap*⁷¹-saak het Jansen AR gesê dat die wilsteorie die algemene grondslag vir kontraktuele aanspreeklikheid is, maar in sommige gevalle deur die verouwensteorie getemper moet word.⁷² Laasgenoemde is ook in die *Sonap Petroleum*⁷³- en *Steyn v LSA Motors Ltd*⁷⁴-sake bevestig.

Die houe het egter nie duidelik die verouwensteorie of 'n eenvormige beginsel geformuleer ten opsigte van hoe die benadering toegepas moet word nie.⁷⁵ Die verouwensteorie is 'n buigbare benadering en kom in verskeidenheid van vorms soos *estoppel by representation*, *iustus error* en direkte toepassing van die verouwensteorie voor.⁷⁶

Gevolglik gaan daar na die verskeie vorms van die verouwensteorie gekyk word en hoe dit die wilsteorie kwalifiseer en aanvul in gevalle waar wilsooreenstemming ontbreek.

---

⁶⁸ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 38.

⁶⁹ Pretorius 2005 *THRHR* 276.

⁷⁰ Pretorius 2005 *THRHR* 556; *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 995; *Mondorp Eiendomsagentskap v Kemp en De Beer* 1979 (SCA) par 78; *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 238-239; *Steyn v LSA Motors Ltd* 1994 (A) par 61.

⁷¹ *Mondorp Eiendomsagentskap v Kemp en De Beer* 1979 (SCA) par 274 I-J.

⁷² *Mondorp Eiendomsagentskap v Kemp en De Beer* 1979 (SCA) par 274 I-J; Pretorius 2004 *THRHR* 384.

⁷³ *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 238-239.

⁷⁴ *Steyn v LSA Motors Ltd* 1994 (A) par 61.

⁷⁵ Pretorius 2004 *THRHR* 563 en 557.

⁷⁶ Pretorius 2004 *THRHR* 389.

2.1.1.3.2.1 *Estoppel by representation*

Die *estoppel*-benadering is nie grondslagteorie vir kontraktuele aanspreeklikheid nie, maar dien eerder as korrektiewe middel om die wilsteorie by gevalle van *dissensus* aan te vul.⁷⁷ Volgens die leerstuk mag persoon wat deur ander mislei is en tot sy nadeel gehandel het weens die verwekte skyn, die skynverwekker *estop* (verhoed) om op die werklike toedrag van sake te steun.⁷⁸ Indien so *estoppel* slaag het dit die gevolg dat die skyn gehandhaaf moet word asof dit korrek is.⁷⁹ Die misleide party kan nie direk op so skyn steun nie en kan hom eers op *estoppel* beroep indien die misleidende persoon die korrekte feite opper.⁸⁰ In sulke gevalle sal die persoon wat die skyn geskep het gebonde gehou kan word asof daar werklike wilsooreenstemming was en word die fiktiewe kontrak gehandhaaf.⁸¹

In die *Saambou* saak was Jansen AR huiwerig om die *estoppel*-benadering te volg by gevalle van *dissensus*, daarom het hy eerder 'n direkte toepassing van die vertrouensteorie gevolg.⁸² Later in die *Sonap Petroleum*-saak het die benadering se steun nog verder verminder.⁸³ By gevalle van dwaling het die hof hom sterk teen die *estoppel*-benadering uitgespreek omrede dit skyn skep, en eerder sy steun aan die direkte toepassing van die vertrouensteorie gegee in gevalle waar *dissensus* voorkom.⁸⁴

Die *estoppel*-benadering en die vertrouensteorie het heelwat in gemeen. Beide beskerm die verwagtinge van die redelike vertroude wat geskep is en albei is gegrond op die beginsel van *Smith v Huges*.⁸⁵ Die verskil lê egter in die gevolge. Waar die vertrouensteorie suksesvol gebruik word, het dit

---

⁷⁷ Pretorius 2004 *THRHR* 549.

⁷⁸ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 30; Pretorius 2004 *THRHR* 389; Pretorius 2004 *CILSA* 124; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 93.

⁷⁹ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 32; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 93.

⁸⁰ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 32.

⁸¹ De Wet en Van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg* 23; Pretorius 2004 *THRHR* 390.

⁸² *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 995; Pretorius 2004 *THRHR* 391.

⁸³ Pretorius 2004 *THRHR* 391.

⁸⁴ *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 239A; Pretorius 2004 *THRHR* 392.

⁸⁵ Pretorius 2004 *THRHR* 392.

kontraktuele verpligtinge tot gevolg en in die geval van *estoppel* is dit slegs verweer wat die skyn van die geskepte kontrak in stand hou.⁸⁶

Alhoewel die *estoppel*-benadering deur die howe afgekeur is en eintlik al in onbruik verval het, vorm dit egter steeds deel van die Suid-Afrikaanse reg en is steeds as remedie beskikbaar.⁸⁷

2.1.1.3.2.2 Direkte toepassing van die vertrouensteorie

Die direkte toepassing van die vertrouensteorie is grondslagteorie vir kontraktuele aanspreeklikheid en waar dit suksesvol toegepas word, het dit kontraktuele verpligtinge tot gevolg.⁸⁸ Die benadering behels dat party gebonde gehou kan word aan die redelike vertrouwe van *consensus* wat hy by die ander kontraktant geskep het.⁸⁹

Om te sien hoe die benadering prakties toegepas word, kan daar na die onlangse *Constantia Insurance v Compusource*⁹⁰-saak gekyk word.⁹¹ Hier het

---

⁸⁶ *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 1002 D.

⁸⁷ *Van Ryn Wine and Spirit Co v Chandos Bar* 1928 TPD par 417; *Benjamin v Gurewitz* 1973 (A) par 345; Pretorius 2004 *THRHR* 392.

⁸⁸ Pretorius 2004 *THRHR* 549.

⁸⁹ Pretorius 2005 *THRHR* 454; Pretorius 2004 *THRHR* 179; Pretorius 2004 *CILSA* 116 en 388.

⁹⁰ *Constantia Insurance v Compusource* 2005 (SCA) (Hierna net die *Constantia Insurance*-saak).

⁹¹ *Compusource* was hier betrokke by arbitrasie en het hulself by *Constantia Insurance* teen post-geskil / litigasie verseker. Hierdie tipe versekering, verseker 'n party teen die kostes wat weens litigasie kan ontstaan. Dit was ten tyde nuut in Suid-Afrika en word verkoop waar 'n geskiloorsaak reeds ontstaan het of selfs indien die litigasie alreeds begin het. *Compusource* het 'n polis uitgeneem wat gegrond is op die beginsel "no win no pay", en was onder die indruk dat die premie slegs betaal hoef te word indien hulle die arbitrasie sou wen. Na gelang van die arbitrasie het dit gelyk of *Compusource* sou verloor en *Constantia* het die polis gekanselleer en gedagvaar vir die betaling van die premie. *Compusource* het die verweer geopper dat hulle verteenwoordiger, Rust, nie bewus was van die klousules waarop *Constantia* gesteun het nie, wat aandui dat indien hulle die polis sou kanselleer hulle steeds geregtig sou wees op die premie. Rust het getuig dat indien hy bewus was van die klousules, hy nie die ooreenkoms sou gesluit het nie. Volgens die vertrouensteorie kan *Compusource* steeds gebind word aan die ooreenkoms indien *Constantia* redelik was met die vertrouwe wat Rust geskep het dat hy die klousules goedgekeur het en bewus was daarvan.

die Hoogste Hof van Appèl besluit om in die geval van *dissensus* die direkte toepassing van die vertronsteorie te gebruik.⁹²

Die hof het hier op die beginsels van die *Sonap Petroleum*-saak gesteun en Harms AR se riglyne gebruik oor hoe die vertronsteorie benadering direk toegepas moet word:⁹³

Did the party whose actual intention did not conform to the common intention expressed, lead the other party, as a reasonable man, to believe that his declared intention represented his actual intention?" "To answer this question, a three fold enquiry is usually necessary, namely, firstly was there a misrepresentation as to one party's intention; secondly, who made that representation, was the other party misled thereby? The last question postulates two possibilities: Was he actually misled and would a reasonable man have been misled?"⁹⁴

Brand AR het hier die eerste twee vrae ten gunste van *Constantia* geantwoord. Daar was inderdaad 'n wanvoorstelling en *Compusource* se verteenwoordiger, Rust, het die wanvoorstelling geskep. Die saak het gerus op die derde vraag of 'n redelike persoon in dieselfde posisie as *Constantia* se verteenwoordigers ook onder die indruk sou wees dat Rust bewus was van die klousules en dit goedgekeur het.⁹⁵

Die hof het in ag geneem dat die ooreenkoms ingewikkeld was en drastiese gevolge vir *Compusource* kan inhou, en dat die tipe versekering nuut en onbekend in Suid-Afrika was. Met die inagneming van die bogenoemde het die hof bevind dat 'n redelike persoon in die dieselfde posisie bewus sou wees dat Rust nie die klousules sou goedkeur nie en dat 'n redelike persoon sou seker maak of Rust die klousules verstaan en bewus was daarvan. Die hof het die saak gevolglik in die guns van *Compusource* beslis en die klousules ongeldig verklaar.

---

⁹² *Constantia Insurance v Compusource* 2005 (SCA) par 345 B-D; Pretorius 2006 *De Jure* 207.

⁹³ *Constantia Insurance v Compusource* 2005 (SCA) par 354 G–355 B.

⁹⁴ *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 239 I – 240 B.

⁹⁵ Pretorius 2006 *De Jure* 211 - Waar 'n party normaalweg ooreenstem en 'n kontrak onderteken sonder om die kontrak te lees word hy gebind aan die kontrak. Hy kan dan nie later uit die kontrak kom op die gronde dat hy nie geweet het wat die kontrak behels nie.

Hierdie saak se beslissing gaan saam met die onlangse bereidheid van die hof om in gevalle van *dissensus* die direkte toepassing van die vertrouensteorie te gebruik.⁹⁶

2.1.1.3.2.3 *Iustus error*

Die *iustus error*-benadering is nie grondslagteorie vir kontraktuele aanspreeklikheid nie, maar dien eerder as korrektiewe middel om die wilsteorie by gevalle van *dissensus* aan te vul.⁹⁷ Die benadering verskaf verweer in gevalle waar party 'n ooreenkoms aangaan, maar in werklikheid nie die bedoeling het om die kontrak te sluit nie.⁹⁸ Hier kan die party dan uit die kontrak tree indien daar bewys word dat die dwaling weselik asook redelik is.⁹⁹ Indien die dwaling nie redelik is nie word die kontrak onderhou in ooreenstemming met die bestaande vertroue wat geskep is.¹⁰⁰

Om die redelikheid van die dwaling te bepaal moet na al die faktore in die omstandighede gekyk word.¹⁰¹ Daar is nie 'n spesifieke vasgestelde stel faktore wat in ag geneem moet word nie, maar eerder alle relevante faktore in die omstandighede en elke saak se omstandighede sal anders wees.¹⁰²

Die *iustus error* word soms beskou as 'n benadering wat die verklaringsteorie kwalifiseer.¹⁰³ Dit is omrede die benadering baie goed werk waar die partye uit 'n objektiewe oogpunt hulle bedoelings in 'n kontrak uiteengesit het.¹⁰⁴ Waar daar nie so 'n kontrak bestaan nie, sukkel die benadering.¹⁰⁵

---

⁹⁶ *Cape Group Construction v Government of the United Kingdom* 2003 (SCA) par 226 I-F; Pretorius 2006 *De Jure* 207.

⁹⁷ Pretorius 2004 *THRHR* 549; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 99.

⁹⁸ Pretorius 2004 *THRHR* 549; *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 1002 D.

⁹⁹ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 42; Kerr *Law of Contracts* 242; Pretorius 2005 *THRHR* 125; Pretorius 2007 *THRHR* 507.

¹⁰⁰ Pretorius 2004 *THRHR* 550; Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 99.

¹⁰¹ *Van Aartsen v Van Aartsen* 2006 (T) par 18-19.

¹⁰² Van der Merwe ea *Kontraktereg* 42; Pretorius 2006 *De Jure* 209; *Constantia Insurance v Compusource* 2005 (SCA) par 354 G – 355 B.

¹⁰³ Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 98.

¹⁰⁴ Pretorius 2006 *De Jure* 211.

¹⁰⁵ Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 106.

Volgens Pretorius sal die direkte toepassing van die vertrouens teorie en die *iustus error*-benadering in die meeste gevalle dieselfde oplossing bied.¹⁰⁶ Hy is van mening dat indirekte toepassing van die vertrouens teorie soos die *iustus error* benadering net so goed op die *Constantia Insurance*-saak se feite toegepas kan word.¹⁰⁷ Dit is omrede daar 'n bestaande kontrak tussen die partye was. Hier sal *Compusource* wat uit die kontrak wil tree moet bewys dat die dwaling weselik asook redelik is. Rust het getuig dat die klousules weselik was en indien hy bewus was daarvan, hy nie die ooreenkoms sou gesluit het nie. Op die vraag of die dwaling redelik is, sal dieselfde faktore in ag geneem word wat bepaal het dat *Constantia* se verteenwoordigers nie soos redelike persone opgetree het nie. Die dwaling sal dus redelik wees in die omstandighede en die kontrak sal as nietig beskou word.

Die twee benaderings het in gemeen dat die faktore wat die redelikheid in die geval van *iustus error* by die kontrakontkenner bepaal, ook die gebrek aan redelike vertrouens by die party wat die kontrak wil afdwing aandui by die direkte benadering.¹⁰⁸ Die *iustus error*-benadering fokus egter op die redelike handeling van die kontrakontkenner, terwyl die direkte benadering fokus op die redelike vertrouens van die party wat die kontrak wil afdwing.¹⁰⁹ Hieruit kan gesien word waarom die benadering as indirekte toepassing van die vertrouens teorie beskou word.¹¹⁰

2.1.2 Gevolgtrekking

Om die aanspreeklikheid wat uit kontrak voortvloei te bepaal is dit nodig om na die grondslag van die kontrak te kyk. In die Suid-Afrikaanse reg word die subjektiewe wilsteorie-benadering as die algemene grondslagsteorie van kontraktuele aanspreeklikheid beskou. Dit is omrede die benadering gegrond is op die *consensus* of wilsooreenstemming tussen die partye.¹¹¹ Die

---

¹⁰⁶ Pretorius 2006 *De Jure* 207.

¹⁰⁷ Pretorius 2006 *De Jure* 207.

¹⁰⁸ Pretorius 2006 *De Jure* 212; Pretorius 2004 *THRHR* 556.

¹⁰⁹ Pretorius 2006 *De Jure* 213.

¹¹⁰ Pretorius 2004 *THRHR* 559.

¹¹¹ Eiselen 2007 *PER* 35; Pretorius 2005 *THRHR* 454.

benadering is voldoende by die meeste gevalle om die grondslag van 'n kontrak te bepaal, omrede die partye in ooreenstemming is. Waar daar egter probleme opduik soos dwaling wat die wilsooreenstemming uitsluit skiet die teorie te kort en word daar na die verouwensteorie gekyk.¹¹²

Die teorie word nie as 'n algehele alternatief vir die wilsteorie beskou nie, maar eerder om die wilsteorie by gevalle van *dissensus* aan te vul en te kwalifiseer.¹¹³ Die kombinasie van die wilsteorie en die verouwensteorie is bekend as die subjektiewe wils-verouwensteorie.¹¹⁴ Die subjektiewe wils-verouwensteorie blyk die dominantste kontraktuele aanspreeklikheidsteorie in die Suid-Afrikaanse reg te wees.¹¹⁵

Die subjektiewe wils-verouwensteorie sal soos volg van toepassing wees waar 'n dwaling by die sluiting van 'n kontrak voorkom. Waar die dwaling nie weselik is nie en nie die *consensus* uitsluit nie, is die primêre basis vir kontraktuele aanspreeklikheid, die subjektiewe wilsteorie, voldoende om die kontrak te bepaal.¹¹⁶ Waar die dwaling egter weselik is en die *consensus* uitsluit, sal die grondslag bepaal word met die sekondêre basis vir kontraktuele aanspreeklikheid, naamlik die objektiewe verouwensteorie.¹¹⁷ Waar die verouwensteorie van toepassing is, geskied dit meestal in die vorm van 'n direkte toepassing van die teorie of 'n indirekte toepassing van die teorie naamlik die *iustus error*-benadering.¹¹⁸

Afhangend van die redelike verouwen of die redelikheid van die dwaling in die omstandighede, sal die kontrak of onderhou word of nietig verklaar word. Indien die kontrak ook nie met die verouwensteorie bepaal kan word nie, is

---

¹¹² Pretorius 2005 *THRHR* 443.

¹¹³ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 22.

¹¹⁴ Pretorius 2004 *CILSA* 391.

¹¹⁵ Pretorius 2004 *CILSA* 395; *Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman* 1979 (A) par 993 E-F; *Mondorp Eiendomsagentskap v Kemp en De Beer* 1979 (SCA) par 274 I-J; *Spes Bona Bank v Portals Water Treatment of South Africa* 1983 (A) par 345 D-E; *Sonap Petroleum v Pappadogianis* 1992 (A) par 239 I – 240 B; *Cape Group Construction v Government of the United Kingdom* 2003 (SCA) par 226 I-F.

¹¹⁶ Pretorius 2004 *THRHR* 562.

¹¹⁷ Pretorius 2004 *THRHR* 562.

¹¹⁸ Hutchison en Pretorius *The Law of Contract* 107.

daar geen basis vir kontraktuele aanspreeklikheid nie en is daar gevolglik geen kontrak gesluit nie.

2.1.3 Die gemenereg en elektroniese kommunikasie

Elektroniese kommunikasie het al meer en gewild geword, nie net as 'n metode om te kommunikeer nie, maar ook as 'n manier van handel dryf.¹¹⁹ Die gemenereg het egter nie tred met al die ontwikkelings gehou nie en vele probleme en vrae het ontstaan rondom die regsekerheid en geldigheid van elektroniese kontrakte.¹²⁰ Die kommunikasiemetodes het gevolglik groot uitdagings aan die gemeenregtelike reëls gestel en talle onsekerhede op die gebied het ontstaan.¹²¹

Die gemeenregtelike reëls van aanbod en aanname is so 'n geval wat nie voldoende is vir die sluiting van elektroniese kontrakte nie.¹²² Hierdie aspek is van belang omrede dit die tyd en plek bepaal wanneer en waar die kontrak tot stand kom. Die tyd van sluiting speel 'n rol wanneer tydspannes begin loop en bepaal die presiese oomblik wanneer die kontrak tot stand kom. Die plek van sluiting kan 'n rol speel in watter regstelsels van toepassing is en in gevalle van dispuut om die jurisdiksie te bepaal.¹²³ By die gemenereg geld die vernemingsteorie in die algemeen, wat bepaal dat 'n kontrak gesluit word op die tyd en plek waar die aanbieder subjektief verneem sy aanbod is aanvaar.¹²⁴ Hierdie benadering word as voldoende beskou vir direkte elektroniese kommunikasiemetodes, soos gesels-, video-, konferensie- en telefoonfasiliteite, omrede die partye direk kommunikeer en geag word om in mekaar se teenwoordigheid te wees.¹²⁵ Waar die partye egter met indirekte elektroniese metodes kommunikeer, soos per sms,¹²⁶ faks, e-pos of ander

---

¹¹⁹ Eiselen 2007 *PER* 3.

¹²⁰ Eiselen 2007 *PER* 39; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 143.

¹²¹ Eiselen 2007 *PER* 3; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 143.

¹²² Eiselen 2007 *PER* 31.

¹²³ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 160.

¹²⁴ Eiselen 2007 *PER* 30; Coetzee 2004 *Stell LR* 517.

¹²⁵ Christie *The Law of Contract* 79; Eiselen *PER* 30; DOC 2000 <http://www.ecomm-debate.co.za>; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 150.

¹²⁶ SMS, of te wel *short message service*, is 'n elektroniese kommunikasiemiddel waar kort boodskappe, gewoonlik d.m.v. selfone tussen partye gestuur word.

moderne metodes van elektroniese kommunikasie, is die teorie egter nie voldoende nie.¹²⁷ Dit is omrede die aanbieder eers later sy antwoordmasjien kan terugspeel, die volgende dag sy e-pos lees of die faks raaksien en van die aanvaarding verneem.¹²⁸ By sulke gevalle kan die partye nie geag word om in mekaar se teenwoordigheid te wees nie en is die vernemingsteorie onvoldoende.¹²⁹

By elektroniese kontrakte sal die teorie beteken dat die aanbieder eers die aanvaardingsboodskap sal moet herwin en lees voor die kontrak tot stand kom.¹³⁰ Die teorie kan die aannemer tot nadeel strek, aangesien hy nie bewus sal wees of die aanbieder van sy aanvaarding verneem het nie.¹³¹ Die aannemer sal dan moet wag tot die aanbieder ontvangs erken van die aanvaarding.¹³² Waar die partye nie in mekaar se teenwoordigheid is nie en ook nie direk kan kontrakteer soos by die gebruik van telegram en pos nie, het die howe alternatiewe metode gevolg, bekend as die versendingsteorie.¹³³

Die teorie behels dat die kontrak geag gesluit te word op die tyd en plek waar die aannemer sy aanvaarding van die aanbod aan die aanbieder stuur/pos.¹³⁴ Dit word algemeen aanvaar dat die benadering ook nie geskik en voldoende is vir elektroniese kontrakte nie.¹³⁵ Dit is omrede by elektroniese kontrakte dit sal beteken dat die kontrak gesluit word op die tyd en plek wanneer die data-boodskap die aannemer se elektroniese sisteem verlaat.¹³⁶ So benadering sal onbillik wees omrede daar elektroniese probleme kan ontstaan met toerusting en die aanbieder in sulke gevalle nie die aanvaarding sal ontvang nie en ook nie bewus sal wees van die kontrak nie. Die gemenerereg standpunt

---

¹²⁷ Christie *The Law of Contract* 79; Eiselen *PER* 30.

¹²⁸ Christie *The Law of Contract* 79; Eiselen *PER* 30.

¹²⁹ Marx *E-commerce* 4.

¹³⁰ Eiselen 2007 *PER* 30.

¹³¹ *Jafta v Ezemvelo Kzn Wildlife* 2008 KZN par 62.

¹³² *Jafta v Ezemvelo Kzn Wildlife* 2008 KZN par 62.

¹³³ *Cape Explosive Works Ltd v South African Oil & Fat Industries Ltd* 1921 CPD 244; Van der Merwe *ea Kontraktereg* 66; Coetzee 2004 *Stell LR* 517.

¹³⁴ Eiselen 2007 *PER* 31; DOC 2000 <http://www.ecomm-debate.co.za>.

¹³⁵ Eiselen 2007 *PER* 31.

¹³⁶ Eiselen 2007 *PER* 31.

is ook nie voldoende in die opsig nie en daar kort leiding om die verwarring te hanteer.

Moderne tegnologie het ook gevolg gehad dat by elektroniese kontraksluiting die risiko van dwaling vergroot. Dit is weens die feit dat foutiewe kommunikasie hier meer algemeen voorkom as by die ander meer tradisionele vorms van kontraksluiting.¹³⁷ By die vorm van kontraksluiting vind die onderhandelinge nie in die teenwoordigheid van mekaar plaas nie, en daar is dikwels ook geen persoonlike interaksie tussen hulle nie. Die gebrek aan persoonlike interaksie vergroot die kans dat misverstande en dwaling kan ontstaan.

Die gemeenregtelike bepaling wat dwaling hanteer is egter lank voor elektroniese kommunikasie geskep en die reëls is geskep vir waar natuurlike persone kontrakteer. Hierdie tradisionele benaderings is verwarrend by elektroniese kontrakte, omrede een of beide kontrakterende partye van elektroniese agente gebruik kan maak en daar dikwels geen menslike interaksie betrokke is nie.¹³⁸ Die tradisionele benaderings is onduidelik in sulke gevalle om die grondslag van elektroniese kontrakte te bepaal omrede daar geen subjektiewe wilsooreenstemming of *consensus* tussen die partye is nie en dit moeilik sal wees om die redelike vertrouwe wat by elektroniese agente geskep is te bewys.¹³⁹ Groot onsekerhede oor die aangeleentheid het gevolglik ontstaan waar elektroniese kontrakte gesluit word met metodes soos EDU, faks, teleks, epos en die internet en die hoewe het ook nie antwoorde gegee nie.¹⁴⁰

Elektroniese kommunikasie het dus onduidelikhede by die gemenereg veroorsaak en gevolglik was daar nood vir instrument wat die

---

¹³⁷ *United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts* nota op a 14 par 224.

¹³⁸ Eiselen 2007 *PER* 35; Die term elektroniese agent is verwarrend omrede dit nie 'n ware agent in 'n regtelike konteks is nie. Hier is die agent slegs 'n instrument van die natuurlike persoon wat dit gebruik en kan die agent nie kontrakte uit sy eie sluit nie. Die agent kan kontrakte slegs binne die perke van sy programmering sluit. Verdere besprekings van elektroniese agente volg later.

¹³⁹ Eiselen 2007 *PER* 35.

¹⁴⁰ Coetzee 2004 *Stell LR* 517.

aangeleenthede kan aanspreek. *Die Wet op Elektroniese Kommunikasie en Transaksies*¹⁴¹ is gevolglik gepromulgeer om elektroniese kommunikasie-aangeleenthede te hanteer en bestaande leemtes te vul. Die wet is nie daar om die gemenerereg of enige reeds bestaande wette te vervang nie, maar eerder om dit aan te vul.¹⁴² Wanneer die wet uitgelê en geïnterpreteer word, moet dit nie in isolasie geskied nie, en die gemenerereg en enige statutêre reg moet ook deurlopend saam met die bepalings van die wet in ag geneem word.¹⁴³ Die wet het gevolglik baie regsonsekerhede wat by elektroniese transaksies bestaan verwyder.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ 25 van 2002 (Hierna die wet).

¹⁴² A 3; Coetzee 2004 *Stell LR* 504.

¹⁴³ A 3.

¹⁴⁴ Coetzee 2004 *Stell LR* 520.

2.2 Die Wet op Elektroniese Kommunikasie en Transaksies, 25 van 2002

2.2.1 Inleiding

Die wet is grootliks gebaseer op die UNCITRAL *Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment* van 1996. Die modelwet is geskep deur die *United Nations Commission on International Trade Law* wat die amptelike regsliggaam van die Verenigde Nasies op die gebied van internasionale handel is.¹⁴⁵ Die afdeling is daar om eenvormige reëls te skep wat internasionale handel bevorder.¹⁴⁶

Die modelwet is geskep vir elektroniese aangeleenthede en poog om internasionale eenvormigheid en regsekerheid op die gebied van e-handel te skep.¹⁴⁷ Sedert sy ontstaan het dit internasionale standaard in e-handel geword en word tans deur groot aantal state gebruik.¹⁴⁸ Dit sluit van die wêreld se grootste handelsnasies soos Australië, China, Frankryk, Indië, Singapoer, Hong Kong, die Verenigde Koningryk, Kanada en 48 state van die VSA in.¹⁴⁹

Die modelwet is nie direk van toepassing nie, maar dien eerder as voorbeeld vir nasionale wetgewers om hulle wetgewing daarop te baseer.¹⁵⁰ Wanneer staat sy wetgewing op die modelwet baseer, is daar geen formele vereistes om aan te voldoen nie en die VN hoef ook nie in kennis gestel te word van die

---

¹⁴⁵ UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>.

¹⁴⁶ UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>.

¹⁴⁷ Marx *E-commerce* 12.

¹⁴⁸ Eiselen 2007 *PER* 3; Marx *E-commerce* 2; UNCITRAL 2011 www.uncitral.org.

¹⁴⁹ UNCITRAL 2011 www.uncitral.org.

¹⁵⁰ Eiselen 2002 *VJICLA* 1; Eiselen 2007 *PER* 3; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 145.

gebruik daarvan nie.¹⁵¹ VN-konvensie, aan die ander kant, moet uitdruklik bekragtig word voordat dit gebruik kan word.¹⁵²

Voor die inwerkingtreding van die *Wet op Elektroniese Kommunikasies en Transaksies* was daar onsekerheid oor elektroniese aangeleenthede in die Suid-Afrikaanse reg, meer spesifiek by die sluiting van elektroniese kontrakte.¹⁵³ Die wet het groter sekerheid op die gebied van elektroniese kommunikasie en transaksies meegebring en het amptelik op 30 Augustus 2002 in werking getree.¹⁵⁴

Die oogmerke van die wet is om in die openbare belang elektroniese kommunikasies en transaksies moontlik te maak, te vergemaklik en te reguleer.¹⁵⁵ In kort vul en supplementeer die wet die leemte van elektroniese kommunikasie en transaksies wat die gemenerereg nie kan antwoord nie.¹⁵⁶ Hierdie wet het invloed op alle elektroniese transaksies en is van toepassing ten opsigte van alle elektroniese transaksies en databoodskappe in die Republiek.¹⁵⁷ Hierdie transaksies kan van kommersiële of nie-kommersiële aard wees, en sluit die verskaffing van inligting en e-regeringsdienste in.¹⁵⁸ Die wet verplig egter niemand om van elektroniese kommunikasie gebruik te

---

¹⁵¹ Connolly en Ravindra 2005
http://consult.galexia.com/public/research/assets/galexia_uncitral_draft_convention_v4_20050104.pdf.

¹⁵² Connolly en Ravindra 2005
http://consult.galexia.com/public/research/assets/galexia_uncitral_draft_convention_v4_20050104.pdf.

¹⁵³ Marx *E-commerce* 1.

¹⁵⁴ Coetzee 2004 *Stell LR* 501; Van der Merwe ea *Kontraktereg* 72.

¹⁵⁵ Coetzee 2004 *Stell LR* 502; a 2(1); Vir 'n volledige lys oogmerke van die wet kan na a 2 gekyk word, wat onder andere inhou dat struikelblokke by elektroniese kommunikasies en transaksies in die Republiek voorkom en verwyder word, regsekerheid en vertroue by die gebruik van elektroniese kommunikasie en transaksies bevorder word, te verseker dat elektroniese transaksies in Suid-Afrika aan die hoogste internasionale standaarde voldoen, veilige, betroubare en effektiewe e-handelomgewing vir die verbruiker, sakewêreld en die Regering te ontwikkel en om stabiliteit by elektroniese transaksies in die Republiek te bevorder.

¹⁵⁶ A 1 beskryf 'n elektroniese kommunikasie as 'n kommunikasie deur middel van databoodskappe.

¹⁵⁷ A 4.

¹⁵⁸ A 1.

maak nie en is slegs van toepassing waar persone verkies om so te handel en te kommunikeer.¹⁵⁹

2.2.2 Elektroniese kommunikasie

Artikel 11(1) van die wet bepaal uitdruklik dat inligting nie sonder regswerking of regsrag is bloot omdat dit geheel of gedeeltelik in die vorm van databoodskap is nie.¹⁶⁰ Die posisie word ook verder deur artikel 24 bevestig.¹⁶¹ Waar skriftelike dokumente deur 'n statutêre wet vereis word, maak artikel 12 van die wet daarvoor voorsiening.¹⁶² Die artikel bepaal dat indien wet vereis dat inligting of dokumente in skrif moet wees, daar aan die vereiste voldoen word indien die dokument of inligting in die vorm van 'n databoodskap is.¹⁶³ Die wet erken dus duidelik elektroniese kommunikasie en databoodskappe en gee dieselfde regswerking en regseffek aan die vorm van kommunikasie as tradisionele papierdokumente.¹⁶⁴

Die *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife*¹⁶⁵-saak is 'n belangrike saak op die gebied van elektroniese kommunikasie. Die bepalings van die EKT-wet is hier toegepas en die geldigheid van elektroniese kommunikasie is in die Suid-Afrikaanse reg bevestig.¹⁶⁶ Die hof het ook bepaal dat taalgebruik in

---

¹⁵⁹ *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN par 95 (Hierna net die *Jafta v Wildlife*-saak) - Die wet gee ook aan die partye die opsie om ooreen te kom om nie elektronies te kommunikeer nie. Partye kan ook ooreenkom om sekere vereistes daar te stel voordat hulle elektronies kommunikeer, waar so 'n ooreenkoms afwesig is sal die bepalings van die EKT-wet geld.

¹⁶⁰ Coetzee 2004 *Stell LR* 504; In a 1 word databoodskappe gedefinieer as data wat op elektroniese wyse voortgebring, gestuur, ontvang of geberg kan word en dit sluit in stam wat by geoutomatiseerde transaksies gebruik word, asook rekords wat geberg word.

¹⁶¹ Waar partye kommunikeer met databoodskappe gee die artikel ook regswerking en regseffek aan enige verklaring of betuiging van voorneme wat tussen die partye uitgeruil word.

¹⁶² Coetzee 2004 *Stell LR* 512.

¹⁶³ A 12 – Daar word aan die vereiste voldoen solank die inligting en dokumente toeganklik en bruikbaar is.

¹⁶⁴ Gereda 2004 www/mbendi.com/cliffedekker/literature/commentry/index.html.

¹⁶⁵ *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN.

¹⁶⁶ Hier het die respondent, Ezemvelo KZN Wildlife, 'n werksaanbod aan die applikant ge-e-pos. Die applikant, Jafta, wou later sy aanvaarding van die werk terug e-pos, maar het tegniese probleme met die e-pos ondervind. Die respondent het intussen 'n *short message service* of te wel sms aan Jafta gestuur waarmee hy meegedeel is dat hy op die aanbod moet antwoord. Die applikant het later terug gesms dat hy die werk aanvaar.

elektroniese kommunikasie dikwels baie informeel kan wees, spesifiek by e-pos en sms, maar dit fout sal wees om nie regseffek daaraan te gee nie.¹⁶⁷

2.2.3 Elektroniese kontrakte

Artikel 22(1) maak weer voorsiening vir die sluiting en geldigheid van elektroniese ooreenkomste. Die artikel bepaal dat elektroniese ooreenkomste nie sonder regsrag en regswerking sal wees bloot omrede dit deur middel van databoodskappe gesluit is nie.¹⁶⁸ Dus, waar die partye met elektroniese kommunikasiemiddels onderhandel en transaksies sluit, gee die wet erkenning aan die ooreenkomste en bind die partye daaraan. By die sluiting van e-kontrakte kan beide die aanbod en aanname in elektroniese formaat wees, maar dit kan ook wees dat slegs die aanbod in elektroniese formaat is en die aanname op papier of mondelings is en omgekeerd.¹⁶⁹

Die EKT-wet spreek ook die bestaande leemte wat die gemenerereg laat, van wanneer en waar elektroniese kontrakte tot stand kom, aan. Omrede die algemene vernemingsteorie en versendingsteorie nie geskik is vir elektroniese kommunikasie nie, bepaal artikel 22(2) dat die ontvangsteorie by elektroniese kommunikasie van toepassing is.¹⁷⁰ Die teorie bepaal dat kontrak gesluit word op die tyd wanneer en plek waar die aanbieder die aanvaarding van die

---

Van die vroe voor die hof, was onder andere of e-pos en sms gepaste kommunikasiemetode is om aanbod te aanvaar en 'n kontrak mee te sluit. Met die inagneming van artikels 11, 12, 22 en 24 van die EKT-wet het die hof beslis dat alhoewel e-pos en sms taalgebruik baie informeel is, dit fout sal wees om nie regseffek daaraan te gee nie. Gevolglik het die hof die kommunikasiemetodes ook in die kategorie databoodskap geplaas en is daar regswerking aan Jafta se sms gegee. Die hof het bevind dat waar 'n party met 'n spesifieke elektroniese metode kommunikeer, word dit gewoonlik beskou as toestemming vir die ander party om met dieselfde metode te kommunikeer. Daar is ook bepaal dat by elektroniese kommunikasie die bewyslas rus op die persoon wat die bestaan van die kommunikasie beweer en indien party dit bewys, soos wat Jafta gedoen het, is die elektroniese kommunikasie net so effektief soos 'n geskrewe dokument. Die hof het daarna die dienskontrak bevestig, die respondent se repudiasie van die kontrak onregmatig verklaar en beslis dat die applikant geregtig is op skadevergoeding.

¹⁶⁷ *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN par 78.

¹⁶⁸ A 22(1).

¹⁶⁹ Coetzee 2004 *Stell LR* 516.

¹⁷⁰ *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN par 79; *Cape Explosive Works v South African Oil & Fat Industries* 1921 CPD 244; Eiselen 2007 *PER* 30.

aanbod ontvang.¹⁷¹ In die *Jafta v Wildlife*-saak het die hof ook die ontvangsteorie by elektroniese kontrakte bevestig.¹⁷²

Omrede die kontrak gesluit word op die tyd wanneer en plek waar die aanbieder die aanvaarding van die aanbod ontvang, is dit nodig om te kyk na wat die term “ontvang” beteken. Die EKT-wet bepaal dat boodskap geag word om ontvang te wees indien dit vir die geadresseerde moontlik is om die boodskap te herwin of te prosesseer by sy aangewysde elektroniese adres.¹⁷³ Daar kan gesien word dat elektroniese boodskappe as geag ontvang te wees, selfs indien die geadresseerde nie die boodskap gelees het of bewus is daarvan nie.¹⁷⁴ Dus kan ‘n elektroniese kontrak tot stand kom solank die aanvaarding net in die aanbieder se “inboks” is en dit vir hom moontlik is om die boodskap te herwin en te lees.¹⁷⁵

2.2.4 Dwaling weens foutiewe kommunikasie

Waar elektroniese kontrakte gesluit word, is daar verskeie wyses waarop partye kontrakte kan sluit. Hier word die ooreenkomste of direk of indirek tussen die partye gesluit. Natuurlike persone kan eerstens met mekaar kommunikeer en kontrakteer deur elektroniese metodes soos e-pos, sms, faks en teleks.¹⁷⁶ By sulke gevalle stuur die een natuurlike persoon elektroniese boodskap aan die ander natuurlike persoon en hy reageer weer op die boodskap. Hierdie vorm van kontraksluiting is soortgelyk aan waar partye met papierdokumente onderhandel en die besonderhede van hulle kontrak uiteensit.¹⁷⁷

---

¹⁷¹ A 22(2); Eiselen 2007 *PER* 31.

¹⁷² *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN par 80.

¹⁷³ A 23(1)(b); A 23(1)(a) - boodskap word weer geag as gestuur te wees wanneer die boodskap ‘n sisteem buite die beheer van die skepper binnegaan.

¹⁷⁴ *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN par 91; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 163.

¹⁷⁵ *Jafta v Ezemvelo KZN Wildlife* 2008 KZN par 91.

¹⁷⁶ A 1 beskryf e-pos (elektroniese pos) as data-boodskappe wat by elektroniese kommunikasie gebruik word as ‘n posboodskap tussen die opsteller en die geadresseerde.

¹⁷⁷ *Snail* 2008 *JILT* 4.

Tweedens kan elektroniese transaksies gesluit word waar elektroniese agente betrokke is. Dit geskied waar natuurlike persoon nie direk kommunikeer met ander natuurlike persoon nie, maar eerder met die ander persoon se elektroniese agent. Dit is soos by gevalle waar daar op webwerf op die internet geklied word.¹⁷⁸ Dit is soortgelyk aan 'n posbestelling, hier adverteer die een party egter sy goedere en dienste op die internet en die ander party maak dan sy bestelling oor die internet.¹⁷⁹

Dit kan ook hier die geval wees dat beide natuurlike persone se elektroniese agente met mekaar kommunikeer en so kontrak sluit, dit staan bekend as elektroniese data-uitruiling (EDU).¹⁸⁰ Daar sal na al die bogenoemde situasies onderskeidelik gekyk word en die manier waarop die wet elkeen van die aangeleenthede hanteer waar dwaling weens foutiewe kommunikasie by die elektroniese kontrakteringsproses voorkom.

2.2.4.1 Beskerming aan verbruikers

Waar natuurlike persone met mekaar kontrakte sluit deur middel van elektroniese metodes soos e-pos, sms, faks en teleks bied die EKT-wet geen bepalings indien daar dwaling weens foutiewe kommunikasie ontstaan nie. Die gemeenregtelike bepalings is voldoende by die gevalle omrede die kontrak steeds gesluit word tussen natuurlike persone en die kontraktuele aanspreeklikheid met die gemeenregtelike beginsels bepaal kan word.

Die verbruikersbeskermingsgedeelte van die EKT-wet is egter belangrik omrede die wet moontlik addisionele beskerming aan natuurlike persone wat elektroniese transaksies aangaan kan bied. Die beskerming is egter net beskikbaar indien natuurlike persoon as verbruiker kwalifiseer en elektronies kontrakteer met 'n leweransier wat ook natuurlike persoon is.

---

¹⁷⁸ Snail 2008 *JILT* 4; A 1 beskryf die internet as 'n onderlinge verbinde stelsel van netwerke wat rekenaars regoor die wêreld verbind wat OBP/IP gebruik en sluit alle toekomstige weergawes daarvan in.

¹⁷⁹ Snail 2008 *JILT* 4.

¹⁸⁰ Coetzee 2004 *Stell LR* 517.

Verbruiker word in die wet gedefinieer as enige natuurlike persoon wat deur middel van elektroniese metodes met leweransier in verbintenis tree en transaksie sluit.¹⁸¹ Die verbruiker moet die eindgebruiker van die leweransier se goedere of dienste wees. Verbruikers is hier natuurlike persone wat elektroniese transaksies sluit vir meestal persoonlike of huishoudelike doeleindes. Beslote Korporasies en maatskappye word nie deur hoofstuk 7 van die wet beskerm nie, maar eerder natuurlike persone wat elektroniese transaksies sluit met leweransiers.¹⁸²

Verbruikers is oor die algemeen huiwerig om ooreenkomste aan te gaan deur gebruik te maak van elektroniese middels.¹⁸³ Hierdie huiwering is grootliks te wyte aan faktore, byvoorbeeld die verskaffing van persoonlike inligting aan vreemde persone, die feit dat die verkopers meestal onbekend is en selfs nie adresse het nie, daar dikwels lang afstande tussen die koper en verkoper is, betaling dikwels vooruit moet geskied en dat die produkte eers na ontvangs geïnspekteer kan word.¹⁸⁴ Bogenoemde faktore laat verbruikers in kwesbare posisie en dit is dus verstaanbaar dat hulle huiwerig is om elektroniese transaksies te sluit in so hoë-risiko omgewing. Tensy veilige omgewing vir e-handel geskep word, sal hierdie hoë-risiko omgewing en gebrek aan sekerheid wantroue by verbruikers skep wat die groei van e-handel sal belemmer.¹⁸⁵ Daar is besef dat verbruikers wat elektronies handel, aan groter risiko's blootgestel word as die verbruikers wat nie e-handel nie en gevolglik addisionele beskerming nodig het.¹⁸⁶

Hoofstuk 7 van die wet bied beskerming aan verbruikers. Hierdie beskerming wat in die hoofstuk gegee word, is net op elektroniese transaksies van toepassing.¹⁸⁷

---

¹⁸¹ A 1.

¹⁸² Coetzee 2004 *Stell LR* 508.

¹⁸³ Marx *E-commerce* 1; DOC 2000 <http://www.ecomm-debate.co.za>.

¹⁸⁴ Marx *E-commerce* 1; DOC 2000 <http://www.ecomm-debate.co.za>.

¹⁸⁵ Coetzee 2004 *Stell LR* 508; DOC 2000 <http://www.ecomm-debate.co.za>.

¹⁸⁶ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 181.

¹⁸⁷ A 42(1).

Hierdie hoofstuk vervang nie enige reeds bestaande wette wat verbruikers beskerm nie, maar bied eerder addisionele beskerming aan verbruikers wat elektroniese transaksies aangaan.¹⁸⁸ Die beskerming mag nie deur middel van enige ooreenkomste uitgesluit word nie. Enige ooreenkoms wat gesluit word met die doel om die verbruiker se beskerming uit te sluit word as nietig en ongeldig beskou.¹⁸⁹ Hierdie beskerming is van toepassing ongeag die regstelsel wat op die betrokke ooreenkoms van toepassing is.¹⁹⁰

Hierdie beskerming wat aan verbruikers gegee word, is egter nie onbeperk en van toepassing op alle transaksies nie.¹⁹¹ Artikel 42(2) gee lang lys van transaksies wat nie onder die artikel 42(1) se beskerming ingesluit word nie.¹⁹² Die wet bied ses pilare van beskerming aan verbruikers wat elektroniese ooreenkomste aangaan.¹⁹³ Gevolglik gaan na die dele gekyk word wat relevant is vir verbruiker wat wesenlike foute begaan het en in 'n dwaling verkeer by die elektroniese kontrakteringsproses.¹⁹⁴

Die relevante pilaar van beskerming vir die studie word deur Artikel 43(2) gegee. Die artikel plaas plig op die leweransier om die verbruiker die geleentheid te bied om die elektroniese transaksie (a) in geheel te hersien, (b) enige fout wat hy begaan het reg te stel (c) en om uit die transaksie te onttrek

---

¹⁸⁸ Coetzee 2004 *Stell LR* 508.

¹⁸⁹ A 48; Coetzee 2004 *Stell LR* 510.

¹⁹⁰ A 47.

¹⁹¹ A 42.

¹⁹² Die volgende transaksies vir goedere en dienste geniet nie beskerming nie: (a) enige finansiële en bankdienste, (b) goedere wat gekoop word by wyse van 'n veiling, (c) voedsel en ander bederfbare goedere wat bedoel is vir algemene huishoudelike gebruik, (e) waar die prys van die goedere of dienste nie deur die leweransier beheer word nie en afhangend is van finansiële markskommelings, (f2) waar die goedere spesifiek vir die verbruiker gemaak is of (f1) volgens sy instruksies gemaak is, (f4) goedere wat geneig is om maklik te bederf, (g) oudio-, video- en rekenaarsagteware wat reeds deur die verbruiker ontseël is, (h) vir die verkoop van koerante, weekblaaie, tydskrifte en boeke, (i) vir dobbel- en loterydienste. (j) vir die voorsiening van akkommodasie, vervoer, spyseniering en ontspanningsdienste en waar die verskaffer verneem ten tyde van die sluiting van die transaksie om die diens binne 'n sekere datum of binne 'n bepaalde tydperk te lewer. Vir 'n volledige lys uitsluitings kan na a 42(2) gekyk word.

¹⁹³ Marx *E-commerce* 8 – Die ses pilare van beskerming sluit a 44 se afkoeltydperk; a 43(1) die verskaffing van inligting aan verbruikers; a 43(2) die plig om verbruikers die geleentheid te bied om die elektroniese transaksie te hersien; a 43(5) die plig om van 'n veilige betalingstelsel gebruik te maak; a 46 die leweransier se plig om te presteer binne 'n bepaalde tydperk; en a 45 se beskerming teen ongevraagde goedere, dienste of kommunikasies, in.

¹⁹⁴ Marx *E-commerce* 8.

voordat finale bestelling gemaak word. Waar daar hier van 'n fout gepraat word, word daar bedoel 'n wesenlike fout wat wilsooreenstemming uitsluit. Indien leweransier nie voldoen aan die bogenoemde nie, kan die verbruiker die transaksie kanselleer binne 14 dae nadat die goedere of dienste ontvang is.¹⁹⁵ Waar verbruiker transaksie kanselleer soos hierbo, moet hy die goedere terugbesorg aan die leweransier en ophou om die gelewerde dienste te gebruik. Die leweransier is dan ook verplig om alle terugbetalings te maak aan die verbruiker, met die uitsluiting van die betrokke regstreekse kostes om die goedere terug te besorg.¹⁹⁶

Alhoewel die afkoeltydperk vir alle verbruikers wat elektronies handel beskikbaar is, is die gedeelte nie relevant vir die bespreking nie.¹⁹⁷ Dit is omrede die verbruiker sonder rede of gronde die transaksie kan kanselleer, daar is dus geen wesenlike fout of dwaling teenwoordig nie. Volgens die opinie van die skrywer is die bepaling teenstrydig met die gemeenregtelike beginsels, dat 'n verbruiker hom tot 'n kontrak kan bind en dan sonder rede of regsgevolge die kontrak kan kanselleer. Ten spyte daarvan dat wilsooreenstemming bereik is of die vertroude dat 'n kontrak geskep is, kan die leweransier nie die verbruiker vir kontrakbreuk aanspreeklik hou nie.

Uit artikel 49 kan mens die regering se toewyding tot die beskerming van verbruikers agterkom.¹⁹⁸ Die artikel bepaal dat indien verbruiker ontevrede sou wees met leweransier en die leweransier nie voldoen aan die bepalings van die wet nie, kan hy klag by die *Verbruikersakekomitee* gaan lê vir enige nienakoming deur die leweransier.¹⁹⁹

Dus waar natuurlike persone elektronies kontrakkeer en dwaling tussen hulle ontstaan, sal die partye die gemenereg-bepalings tot hulle beskikking hê

---

¹⁹⁵ A 43(3).

¹⁹⁶ A 43(4).

¹⁹⁷ A 44 gee aan verbruikers die reg om 'n transaksie te kanselleer sonder rede of penaliserings, binne 7 dae nadat goedere ontvang is of binne 7 dae nadat 'n ooreenkoms vir dienste gesluit is. Die verbruiker kan net aanspreeklik gehou word vir die koste om die goedere terug te besorg.

¹⁹⁸ Coetzee 2004 *Stell LR* 510.

¹⁹⁹ A 49.

om die dwaling te hanteer, asook die addisionele beskerming van die EKT-wet, indien die natuurlike persone as verbruikers kwalifiseer.

2.2.4.2 Geoutomatiseerde transaksies

Geoutomatiseerde transaksies word gedefinieer as:

'n Elektroniese transaksie wat in geheel of gedeeltelik aangegaan of verrig is deur middel van databoodskappe waarin die gedrag of databoodskappe van een party of beide partye nie deur 'n natuurlike persoon hersien word in die gewone loop van sodanige natuurlike persoon se besigheid of werk nie.²⁰⁰

Geoutomatiseerde transaksies is waar persone elektroniese ooreenkomste aangaan deur van elektroniese agente gebruik te maak.²⁰¹ Die term elektroniese agent kan verwarring skep en dit is nodig om na die begrip te kyk. Hier is die agent slegs instrument van die natuurlike persoon wat dit gebruik.²⁰² Dit is omrede elektroniese agent nie volwaardige verteenwoordiger van die natuurlike persoon is nie, en nie die bevoegdheid het om uit eie kontrak namens sy prinsipaal te sluit nie.²⁰³ Hier het die elektroniese agent geen wil van sy eie nie en kan die agent slegs namens sy prinsipaal handel binne die perke van sy programmering.²⁰⁴

Die elektroniese agente het die bevoegdheid om kontrakte namens hulle prinsipale te sluit indien daar aan al die vooraf-bepaalde voorwaardes voldoen is.²⁰⁵ Die vooraf-bepaalde voorwaardes moet deur natuurlike persone bepaal en goedgekeur wees en word in die elektroniese agent ingeprogrammeer.²⁰⁶ Die handeling van die agent moet deur die natuurlike persoon beheerbaar

---

²⁰⁰ A 1.

²⁰¹ A 1 definieer 'n elektroniese agent as: 'n rekenaarprogram, elektroniese of ander geoutomatiseerde middel wat onafhanklik gebruik word om 'n handeling te begin of om in die geheel of gedeeltelik op databoodskappe of prestasies in 'n geoutomatiseerde transaksie te reageer.

²⁰² Winn en Wright *Law of Electronic Commerce* 5.39; Gereda 2004 www.mbendi.com/cliffedekker/literature/commentry/index.htm 284.

²⁰³ Marx *E-commerce* 6.

²⁰⁴ Winn en Wright *Law of Electronic Commerce* 5.39.

²⁰⁵ Marx *E-commerce* 8.

²⁰⁶ Marx *E-commerce* 8.

wees.²⁰⁷ As algemene reël is die persoon wat van so 'n agent gebruik maak, verantwoordelik vir die gevolge en foute van sy instrument.²⁰⁸

Die agent word dus vooraf deur 'n natuurlike persoon geprogrammeer, maar ten tyde van die kontraksluiting is daar geen invloed van buite af deur die natuurlike persoon op die elektroniese agent nie.²⁰⁹ Die program reageer deur geoutomatiseerde response voort te bring van die boodskappe wat dit ontvang.²¹⁰

Waar daar van elektroniese agente gebruik gemaak word om kontrakte te sluit, is artikel 20 van belang.²¹¹ Artikel 20(a) bepaal dat kontrakte gesluit kan word deur elektroniese agente waar die elektroniese agent 'n handeling uitvoer wat regtens nodig is om 'n ooreenkoms te sluit.²¹² Hierdie artikel bevestig dus in ons reg die geldigheid van geoutomatiseerde transaksies wat deur elektroniese agente gesluit word.

Volgens die wet bestaan daar twee tipes geoutomatiseerde transaksies, naamlik waar beide partye gebruik maak van elektroniese agente en die elektroniese agente 'n ooreenkoms aangaan of waar slegs een party gebruik maak van so 'n agent, wat tot gevolg het dat 'n natuurlike persoon 'n kontrak met 'n ander party se elektroniese agent sluit.²¹³

Artikels 20(c) en (d) van die wet is van toepassing op beide gevalle. Artikel 20(c) bepaal dat waar 'n party van elektroniese agente gebruik maak om 'n ooreenkoms te sluit, die party aan die bedinge van die ooreenkoms gebonde sal wees, ongeag of die party die handeling van die elektroniese agent of die bedinge van die ooreenkoms hersien het of nie.²¹⁴ Artikel 20(d) bepaal verder dat waar 'n party met 'n elektroniese agent handel, hy slegs tot die

---

²⁰⁷ Gereda 2004 www.mbendi.com/cliffedekker/literature/commentry/index.htm 284.

²⁰⁸ Winn en Wright *Law of Electronic Commerce* 5.39; Pistorius 2008 *JILT* 10.

²⁰⁹ Marx *E-commerce* 8; Pistorius 2008 *JILT* 9.

²¹⁰ Van der Merwe ea *Kontraktereg* 73; Pistorius 2008 *JILT* 9.

²¹¹ Coetzee 2004 *Stell LR* 517.

²¹² A 20(a).

²¹³ A 20(b).

²¹⁴ A 20(c).

ooreenkoms gebind sal wees indien die bedinge van die ooreenkoms voor die sluiting van die kontrak deur natuurlike persoon wat daardie party verteenwoordig hersien kan word.²¹⁵ Dus sal natuurlike persoon gebonde wees tot so tipe transaksie, ongeag of die ooreenkoms hersien is of nie. Die opsie om dit te hersien moet net beskikbaar wees.

Beide gevalle van kontraksluiting ingevolge artikel 20(b) sal gevolglik bespreek word, alhoewel die gedeelte van waar natuurlike persoon met elektroniese agent kontrak sluit die relevantste is waar dwaling weens foutiewe kommunikasie voorkom.

Eerstens sal bespreek word waar beide partye van elektroniese agente gebruik maak, dit staan in meer algemene terme bekend as EDU (elektroniese data-uitruiling).²¹⁶ EDU moet egter nie verwar word met ander vorms van elektroniese kommunikasie soos faks, sms, e-pos of teleks nie.²¹⁷ EDU word deur Eiselen gedefinieer as:

Die elektroniese verwisseling van masjienerwerkbare, gestruktureerde data, wat volgens ooreengekome standarde geformateer is en wat met behulp van telekommunikasie skakelapparaat regstreeks tussen verskillende rekenaarstelsels op verskillende rekenaars oorgedra word.²¹⁸

Partye wat op gereelde grondslag met mekaar besigheid doen kan oorweeg om van die vorm van kontraksluiting gebruik te maak.²¹⁹ Dit behels byvoorbeeld dat indien A en B so ooreenkoms gesluit het, dan sal B se elektroniese agent boodskap aan A se agent stuur dat sy voorrade laag is en dan kry A al die nodige inligting van sy agent af en moet dan die ooreengekome aantal goedere aan B stuur. EDU word normaalweg gebruik waar daar reeds bestaande besigheidskontrak tussen die partye is en hulle op gereelde basis besigheid doen.²²⁰

---

²¹⁵ A 20(d).

²¹⁶ Marx *E-commerce* 7.

²¹⁷ Eiselen 1995 *SA Merc LJ* 71.

²¹⁸ Eiselen 1992 *THRHR* 208; Van der Merwe ea *Kontraktereg* 73 - EDU word gedefinieer as "die gerekenaardiseerde uitruiling van goedgekeurde standaardboodskappe tussen rekenaars deur dataverwerking sonder menslike tussenkoms."

²¹⁹ Eiselen 1995 *SA Merc LJ* 7; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 142.

²²⁰ Eiselen 1995 *SA Merc LJ* 7; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 142.

By die tipe transaksies is daar egter min gevalle van dwaling weens foutiewe kommunikasie omrede die elektroniese agente vooraf geprogrammeer word.²²¹ Waar 'n elektroniese agent 'n boodskap stuur, word die boodskap as 'n subjektiewe verklaring van die party wat die agent gebruik beskou.²²² Indien 'n aanbod deur 'n elektroniese agent gemaak is en die agent ontvang 'n aanname van 'n ander agent, word dit geag dat wilsooreenstemming tussen die partye wat van die agente gebruik maak bereik is.²²³ Dus indien daar 'n dwaling sou bestaan sal dit nie tussen die twee agente wees nie, maar eerder tussen die prinsipale wat die agente programmeer. In sulke gevalle kan die sluitingsgronde van die kontrak nie uitgedaag word op grond dat die geoutomatiseerde boodskapsisteem die kontrak gesluit het nie, maar eerder die gemeenregtelike beginsels van dwaling en gebrek aan wilsooreenstemming.²²⁴

Tweedens sal gevalle bespreek word waar natuurlike persoon met elektroniese agent in kontak is. Die tipe transaksies kom meestal voor waar inkopies op 'n webtuiste oor die internet gedoen word.²²⁵ Dit sal byvoorbeeld gebeur waar natuurlike persoon oor die internet transaksies sluit deur op die "I agree"-, "Confirm"-, "Buy"-, "Accept"-, "Proceed"- of "Enter"-sleutels van webwerf²²⁶ te klik.²²⁷

---

²²¹ Buys *Cyberlaw* 99.

²²² Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 155.

²²³ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 153.

²²⁴ Eiselen 2007 *PER* 36; Pistorius 2008 *JILT* 13.

²²⁵ Coetzee 2004 *Stell LR* 517.

²²⁶ A 1 – definieer 'n webwerf as enige plek op die internet wat 'n tuisblad of webbladsy bevat. 'n Webbladsy word gedefinieer as 'n databoodskap op die Wêreldwye Web. Wêreldwye Web is 'n raamwerk waarvan inligting verkry word wat 'n gebruiker toelaat om inligting wat op 'n veraf rekenaar gebêre word op te spoor en toegang daartoe te verkry en om verwysings vanaf een rekenaar te volg en verwante inligting op 'n ander rekenaar.

²²⁷ Snail 2008 *JILT* 7; Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 156 - Deur op een van die ikone te klik word daar nie noodwendig 'n kontrak gesluit nie. Dit kan in sommige gevalle wees dat die leser slegs die standaardbedinge van die webtuiste aanvaar. In sulke gevalle sal 'n kontrak slegs gesluit word indien daar 'n geldige aanbod bestaan en deur op die ikoon te klik die party aandui dat hy die aanbod aanvaar. 'n Geldige aanbod moet duidelik wees en genoeg wesenlike inligting bevat en die potensiële kliënt moet bewus wees van die aanbod voordat 'n kontrak gesluit kan word. Daar moet ook onderskei word tussen 'n aanbod en 'n advertensie. 'n Advertensie word nie outomaties as 'n aanbod geag nie en kan bloot 'n uitnodiging wees om besigheid te doen. Waar 'n party op 'n advertensie reageer, word die kliënt se keuse van goedere en

Hier sal ook min gevalle wees van waar die elektroniese agent wesenlike fout begaan wat dwaling veroorsaak, omrede dit vooraf geprogrammeer word. Sekere vereistes en voorwaardes word deur 'n natuurlike persoon bepaal en goedgekeur voordat dit in die elektroniese agent ingeprogrammeer word.²²⁸ Die boodskap wat die elektroniese agent stuur word beskou as 'n subjektiewe verklaring van die party wat die agent gebruik.²²⁹ Indien 'n aanbod deur 'n elektroniese agent gemaak is en die agent ontvang 'n aanname van 'n natuurlike persoon, word dit geag dat wilsooreenstemming tussen die partye bereik is.²³⁰ Die omgekeerde is ook dieselfde indien die natuurlike persoon die aanbod aan die elektroniese agent gemaak het. Waar die prinsipaal van die agent 'n dwaling veroorsaak het, kan die sluitingsgronde van die kontrak nie uitgedaag word op grond dat die geoutomatiseerde boodskapsisteem die kontrak gesluit het nie, maar eerder die gemeenregtelike beginsels van dwaling en gebrek aan wilsooreenstemming.²³¹

Die kansse dat 'n natuurlike persoon 'n wesenlike fout wat tot dwaling lei sal begaan is dus veel groter. Daarom word daar eerder gefokus op gevalle waar natuurlike persoon die wesenlike fout begaan het terwyl hy met elektroniese agent onderhandel. Artikel 20(e) is van toepassing op gevalle waar natuurlike persone met die elektroniese agente van ander partye kontrakkeer.

Artikel 20(e) bepaal dat geen ooreenkoms gesluit word indien natuurlike persoon met die elektroniese agent van ander onderhandel en die persoon wesenlike fout, wat wilsooreenstemming uitsluit, in sy kommunikasie gemaak het nie. By sulke gevalle sal daar slegs 'n ooreenkoms gesluit word indien die agent die fouterende persoon die geleentheid bied om sy wesenlike

---

voorneme van betaling as 'n aanbod beskou en is dit die internethandelaar se besluit om die aanbod te aanvaar of verwerp. Internethandelaars kan die onduidelikhede voorkom deur dit duidelik te maak of dit 'n aanbod, advertensie of aanvaarding van die standaardbedinge is.

²²⁸ Marx *E-commerce* 8.

²²⁹ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 155.

²³⁰ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 153.

²³¹ Eiselen 2007 *PER* 36; Pistorius 2008 *JILT* 13.

fout te voorkom of reg te stel.²³² Die artikel is in lyn met die gemeenregtelike bepalings van dwaling wat bepaal dat 'n kontrak nietig is indien 'n wesenlike fout wilsooreenstemming uitsluit.²³³

Die fouterende persoon moet egter die ander party so gou as prakties moontlik van die fout in kennis stel asook redelike stappe neem om die fout te herstel.²³⁴ 'n Internethandelaar kan dus op die natuurlike persoon se kommunikasie steun tot hy in kennis gestel word van die fout.²³⁵ Party kan redelike stappe neem en die fout herstel deur die goedere wat hy ontvang het terug te stuur of dit te vernietig afhangende van wat sy instruksies mag wees.²³⁶

Die fouterende party sal egter nie op artikel 20(e) kan staatmaak indien daar reeds enige wesenlike voordeel of waarde gebruik of ontvang is uit die prestasie wat ontvang is nie.²³⁷ Die artikel bepaal wanneer die fout nie redelik is nie en sorg dat 'n fouterende party nie voordeel uit sy eie fout kan trek nie.²³⁸ Die bewyslas rus hier op die natuurlike persoon om al die vereistes te bewys en sodoende aanspreeklikheid te vermy.²³⁹

Waar die natuurlike persoon 'n fout begaan het, maar wel die geleentheid gehad het om die transaksie te hersien, word hy gebind aan die transaksie ten spyte van die dwaling/fout. Dit is tensy die fout so ooglopend is en die handelaar dit sou opmerk kan die natuurlike persoon steeds aanspreeklikheid vermy op gronde van die gemeenregtelike bepalings van dwaling.

---

²³² A 20(e)(1).

²³³ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 159.

²³⁴ A 20(e)(2) en 20(e)(3); Marx *E-commerce* 7.

²³⁵ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 159.

²³⁶ Marx *E-commerce* 8.

²³⁷ A 20(e)(4).

²³⁸ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 159.

²³⁹ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 159.

2.2.5 Onduidelikhede en die EKT-wet

Alhoewel die EKT-wet gepromulgeer is om elektroniese aangeleenthede te reguleer en sekerheid op die gebied te gee, is daar egter steeds aangeleenthede wat nie duidelik is nie en verwarring skep.

Een so 'n geval is die onderskeidingslyn tussen 'n verbruikers- en 'n geoutomatiseerde transaksie.²⁴⁰ In sommige gevalle gaan 'n transaksie binne die toepassingsgebied van beide artikels 20(e) en 43 val. Dit is omrede 'n verbruiker gedefinieer word as 'n natuurlike persoon en artikel 20 reguleer weer transaksies tussen natuurlike persone en elektroniese agente. Dit sal gebeur waar 'n natuurlike persoon ook as 'n verbruiker kwalifiseer en 'n ooreenkoms oor die internet aangaan met 'n leweransier wat van 'n elektroniese agent gebruik maak. Die meerderheid van internettransaksies vind plaas waar verbruikers goedere vanaf webtuistes koop en die meeste webtuistes maak van elektroniese agente gebruik.²⁴¹

Hierdie het die gevolg dat daar verskillende regsgevolge gaan wees wat teenstrydig is, afhangend van onder watter artikel die transaksie geplaas word.²⁴² Waar 'n persoon 'n wesentlike fout in sy kommunikasie begaan het en nie die kans gegun is om die fout reg te maak nie, bied artikels 20(e) en 43 die volgende teenstrydige bepalings:

Waar die persoon nie die kans gegun is om sy fout reg te maak nie, word geen transaksie gesluit (nietig) ingevolge artikel 20(e)(i) nie, terwyl artikel 43(3) bepaal dat die transaksie gekanselleer (vernietigbaar) kan word. Die internethandelaar dra dus die risiko dat die ooreenkoms of nietig of vernietigbaar is, afhangend van in watter kategorie die transaksie geplaas word.²⁴³ By geoutomatiseerde transaksies mag die natuurlike persoon die

---

²⁴⁰ Pistorius 2008 *JILT* 1.

²⁴¹ Pistorius 2008 *JILT* 2.

²⁴² Pistorius 2008 *JILT* 1.

²⁴³ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 159.

kontrak kanselleer sodra hy bewus word van die fout terwyl verbruikers kan kanselleer binne 14 dae nadat die goedere of dienste ontvang is.²⁴⁴

By geoutomatiseerde transaksies kan die natuurlike persoon nie op sy fout steun indien daar reeds enige wesenlike voordeel of waarde gebruik of ontvang is uit die gelewerde prestasie nie.²⁴⁵ Die vraag of die verbruiker alreeds enige wesenlike voordeel of waarde gebruik of ontvang het uit die gelewerde prestasie is nie hier relevant nie.

Waar verbruiker transaksie kanselleer moet hy die goedere terugbesorg aan die leweransier en ophou om die gelewerde goedere of dienste te gebruik. Die leweransier is dan verplig om alle terugbetalings aan die verbruiker te maak, minus die kostes om die goedere terug te kry. Die verbruiker dra slegs die kostes om die goedere terug te besorg aan die leweransier. Die natuurlike persoon aan die ander kant moet redelike stappe neem om die fout te herstel. Dit kan gedoen word deur die goedere wat ontvang is terug te stuur of dit te vernietig afhangende van wat sy instruksies mag wees. Die wet maak egter geen bepaling dat partye wat van elektroniese agente gebruik maak verplig is om aan die natuurlike persoon enige terugbetalings te maak nie.²⁴⁶ Vir praktiese doeleindes kan hieruit gesien word dat artikel 43 meer voordele vir 'n natuurlike persoon inhou as artikel 20.

Aanbevelings word gemaak dat die oorvleuelende situasie hersien moet word om die teenstrydige bepalings van artikels 20(e) en 43 te harmoniseer. Artikel 20(e) kan staande bly soos dit is om transaksies tussen natuurlike persone en elektroniese agente te reguleer. Hierdie artikel is voldoende omrede die natuurlike persoon hier nie as verbruiker kwalifiseer nie en dus nie geregtig is op die hoë mate van verbruikersbeskerming nie.

Waar die oorvleuelende situasie egter voorkom kan daar dalk 'n addisionele subartikel onder artikel 43 geplaas word. Hierdie gedeelte kan dan

---

²⁴⁴ A 43(3) en a 20(e)(ii).

²⁴⁵ A 20(e)(iv).

²⁴⁶ Pistorius 2008 *JILT* 15.

onderhewig wees aan artikel 20(a)-(d), maar 'n addisionele subartikel bevat wat die kwessie hanteer waar 'n natuurlike persoon ook as 'n verbruiker kwalifiseer en met 'n elektroniese agent kontrakteer. Hierdie subartikel kan dan die geharmoniseerde bepalings van artikels 20(e) en 43 bevat. Die subartikel kan 'n kombinasie van die voordeligste bepalings van artikels 20(e) en 43 uitlig en aan die verbruiker wat met die elektroniese agent kontrakteer, gee. Hierdie hoë mate van beskerming is nodig omrede die natuurlike persoon blootgestel word aan die risiko's van beide 'n verbruiker, asook die van 'n persoon wat ooreenkomste aangaan met 'n elektroniese agent.

Daar bestaan tot op datum min gerapporteerde beslissings oor elektroniese aangeleenthede en die toepassing van die EKT-wet, wat tot gevolg het dat die aangeleentheid oop is vir interpretasie.²⁴⁷ Soos die oorvleuelende situasies tans staan, word daar aanbeveel dat die aangeleentheid so geïnterpreteer moet word dat die natuurlike persoon/verbruiker 'n kombinasie van die voordeligste bepalings van artikels 20(e) en 43 gegee word. Redelikheid en regverdigheid moet egter ook in ag geneem word.

Tot die gedeelte egter hersien word en daar meer sekerheid rondom die aangeleentheid bestaan, sal dit egter beter wees om eerder te poog om foutiewe kommunikasie en dwaling te voorkom.

2.2.6 Die voorkoming van dwaling en foutiewe kommunikasie

Sommige skrywers is van mening dat die wet 'n groot las plaas op internethandelaars en leweransiers.²⁴⁸ Dit word gegrond op die verpligtinge wat artikels 20(e)(i) en 43(2) aan die partye stel. Internethandelaars kan egter maklik aan die artikels se vereistes voldoen en die negatiewe gevolge vermy.²⁴⁹ Deur na die wet te kyk kan dit gedoen word deur enige metode, solank die natuurlike persoon 'n geleentheid kry om die transaksie te hersien, foute te voorkom of waar 'n fout wel gemaak is om die fout reg te stel.

---

²⁴⁷ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 200.

²⁴⁸ Pistorius 2008 *JILT* 14.

²⁴⁹ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 187; Pistorius 2008 *JILT* 16.

In die praktyk geskied dit normaalweg in die vorm van 'n opsomming van die transaksie of 'n bevestigingskerm.²⁵⁰ Net voor 'n transaksie finaal gesluit word kan die internethandelaar sorg dat daar 'n opsomming van die transaksie aan die natuurlike persoon verskyn om die transaksie te bevestig. So 'n opsomming van die transaksie kan gebruik word om die transaksie te hersien en kan moontlike foute voorkom. Indien daar wel enige foute voorkom, soos waar verkeerde bedrae getik is of waar verkeerde goedere bestel is, kan die persoon dan die fout regstel.²⁵¹ Die persoon kan dan ook laastens 'n kans gegun word om finaal uit die transaksie te onttrek voordat daar na 'n betalingsbladsy aangebeweeg word.²⁵² Indien 'n ooreenkoms onderhewig is aan standaardbedinge, moet die bedinge ook duidelik en toeganklik wees vir die natuurlike persoon en daar moet ook uitdruklik aangedui word dat die bedinge aanvaar word.²⁵³ Dit gebeur gewoonlik dat 'n party op 'n ikoon moet klik om aan te dui dat hy die voorwaardes verstaan en aanvaar.

Waar partye elektronies handel kan hulle ook self die moontlikheid van foutiewe kommunikasie en dwaling verklein. Dit kan gedoen word deur belangrike syfers in woorde sowel as getalle uiteen te sit asook om wesentliche woorde/getalle te herhaal.²⁵⁴ Hulle kan ook verder sorg dat hulle duidelik kommunikeer en alle redelike stappe neem om te sorg dat die boodskappe reg gestuur word.²⁵⁵

2.2.7 Gevolgtrekking: Wisselwerking tussen die gemenerereg en die EKT-wet

Soos al reeds bespreek hanteer die gemenerereg gevalle van dwaling en by sulke gevalle is dit belangrik om die grondslag van die kontrak te bepaal. Deur die grondslag van die kontrak te bepaal kan die kontraktuele aanspreeklikheid wat daaruit vloei bepaal word. Dit word gedoen deur die wilsooreenstemming

---

²⁵⁰ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 187; Pistorius 2008 *JILT* 16.

²⁵¹ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 155; Pistorius 2008 *JILT* 16.

²⁵² Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 155; Pistorius 2008 *JILT* 16.

²⁵³ Van der Merwe en Roos *Information Technology Law* 155.

²⁵⁴ Christie *The Law of Contract* 76; Kerr *Law of Contracts* 38.

²⁵⁵ Christie *The Law of Contract* 76; Kerr *Law of Contracts* 38.

van die partye te bepaal met die primêre basis van kontraktuele aanspreeklikheid, die subjektiewe wilsteorie. Indien dwaling voorkom wat die *consensus* uitsluit, kan die grondslag bepaal word op grond van die sekondêre basis vir kontraktuele aanspreeklikheid, naamlik die verouwensteorie. Hetsy watter vorm van die verouwensteorie gebruik word.

Die gemenerereg kon egter nie alle gevalle van elektroniese aangeleentheid hanteer nie en leemtes het ontstaan. Die EKT-wet het sekerheid op die gebied gegee en regseffek aan elektroniese kommunikasie gegee. Die wet is nie daar om reeds bestaande reg te vervang nie, maar eerder om dit aan te vul waar nodig. Dus sal die gemeenregtelike reëls rondom dwaling saam met die EKT-wet se bepalings van toepassing wees.

By gevalle waar natuurlike persone elektronies kontrakkeer met byvoorbeeld e-pos, faks en *sms* bied die EKT-wet geen bepalings indien dwaling weens foutiewe kommunikasie ontstaan nie. Die gemeenregtelike bepalings bly voldoende by die gevalle omrede die kontrak steeds gesluit word tussen natuurlike persone en die kontraktuele aanspreeklikheid met die beginsels bepaal kan word.

Waar twee natuurlike persone elektronies kontrakkeer, bied die EKT-wet moontlik addisionele beskerming aan natuurlike persoon indien hy as verbruiker kwalifiseer. Waar dwaling voorkom sal die party dan die gemeenregtelike bepalings tot sy beskikking hê asook die addisionele beskerming wat die wet aan die verbruiker bied. Hierdie addisionele beskerming word deur artikel 43 van die wet bepaal.

Waar partye met elektroniese agente kontrakkeer is die gemenerereg nie duidelik rondom die aangeleentheid nie. Die wet het helderheid op die gebied van kontraksluiting en elektroniese agente gegee. Waar beide partye van elektroniese agente gebruik maak, of waar slegs een party van 'n agent gebruik maak, is artikel 20 van die wet van toepassing.

Daar sal egter min gevalle wees van waar die elektroniese agent 'n foutiewe kommunikasie stuur wat tot dwaling lei, omrede die elektroniese agent vooraf geprogrammeer word. Die agent se prinsipaal bepaal en keur die programmering vooraf goed en enige boodskap wat die agent stuur word as 'n subjektiewe verklaring van die prinsipaal beskou. Indien daar 'n dwaling sou ontstaan sal dit nie wees weens die elektroniese agent nie, maar eerder die prinsipaal wat die agent programmeer. Alhoewel die prinsipaal aan 'n ooreenkoms gebind word, al het hy nie die transaksie hersien nie, kan aanspreeklikheid steeds op gronde van dwaling met die gemeenregtelike bepaling vermy word indien die dwaling byvoorbeeld wesenlik en redelik is.

Waar natuurlike persoon met elektroniese agent handel en die persoon 'n foutiewe kommunikasie stuur wat *dissensus* veroorsaak, reguleer artikel 20(e) die aangeleentheid.

Alhoewel sekere gedeeltes van die wet verwarring kan skep en teenstrydig kan wees, bied die Suid-Afrikaanse reg remedies in 'n verskeidenheid van gevalle. Waar daar elektronies met ander natuurlike persone, of hulle elektroniese agente, of waar twee partye se elektroniese agente kontrakteer, bied die Suid-Afrikaanse reg remedies by gevalle waar dwaling weens foutiewe kommunikasie voorkom. Aanbevelings word egter gemaak dat die oorvleuelende en teenstrydige bepaling geharmoniseer moet word om moontlike verwarring te voorkom en sodoende die probleem nog beter te hanteer.

3 Die Verenigde Nasies Konvensie oor Kontrakte vir die Internasionale Koop van Goedere (1980)

3.1 Inleiding

Voor die totstandkoming van die konvensie was daar gebrek aan eenvormige reëls waar partye vanuit verskillende lande koopkontrakte gesluit het. UNCITRAL was aangestel om dokument te skep wat eenvormige reëls kan gee en wat die leemte op die gebied kan vul.²⁵⁶ Die dokument moes aanvaarbaar wees vir state met verskillende agtergronde en verskillende regs-, sosiale en ekonomiese stelsels.²⁵⁷

Die Verenigde Nasies Konvensie oor Kontrakte vir die Internasionale Koop van Goedere, oftewel die KIKG (CISG), is gevolglik geskep.²⁵⁸ Daar word ook dikwels na die konvensie verwys as die Weense Koopverdrag van 1980.²⁵⁹ Indien staat lid word van die konvensie, word die konvensie se bepalings deel van die staat se plaaslike reg.²⁶⁰ Die staat sal dan twee stelle verkoopsregwette hê, een om plaaslike verkoopstransaksies te reguleer en dan die bepalings van die konvensie om internasionale verkoopstransaksies te reguleer.²⁶¹

Die Weense Koopverdrag skep eenvormige reëls vir internasionale koopkontrakte en poog om struikelblokke in internasionale handel te verwyder en sodoende internasionale handel te bevorder.²⁶² Die konvensie is finaal in 1980 goedgekeur en het op 1 Januarie 1988 in werking getree.²⁶³ Sedertdien

---

²⁵⁶ UNCITRAL - *United Nations Commission on International Trade Law*. Hierdie is die amptelike regsliggaam van die Verenigde Nasies en is spesifiek daar om reëls te skep om internasionale handel te bevorder.

²⁵⁷ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 1.

²⁵⁸ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 1.

²⁵⁹ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 1.

²⁶⁰ Eiselen 2007 *PER* 11.

²⁶¹ Eiselen 2007 *PER* 11.

²⁶² KIKG se voorrede.

²⁶³ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 1; Die konvensie is deur UNCITRAL se Algemene Vergadering goedgekeur.

is die konvensie tot en met 1 September 2010 deur 76 state bekragtig.²⁶⁴ Hierdie 76 state is gesamentlik vir meer as twee derdes van die wêreld se internasionale handel verantwoordelik.²⁶⁵ Weens die groot aantal, en steeds groeiende aantal, kontrakterende state is die KIKG besig om die verkoopsreg van Europa en die res van die wêreld te word.²⁶⁶ Ten spyte daarvan dat dit sterk aanbeveel word, is Suid-Afrika tot op hede nog steeds nie lid van die konvensie nie.²⁶⁷

Die toepassingsgebied van die konvensie word deur artikel 1 van die dokument bepaal. Dit konvensie reguleer koopkontrakte wat gesluit is deur partye wat in verskillende lidstate gesetel is.²⁶⁸ Die konvensie kan ook geld waar slegs een van die partye in lidstaat gesetel is. Dit kan ook van toepassing wees waar die reëls van die internasionale privaatreë dit so bepaal of waar die partye ooreenkom dat hulle kontrak aan die konvensie onderworpe is.²⁶⁹

3.2 Elektroniese kommunikasie

Die konvensie bevat nie self 'n artikel wat voorsiening maak vir elektroniese kommunikasie nie, maar daar kan na artikel 13 gekyk word vir riglyne.²⁷⁰ Die artikel bepaal dat “*for the purpose of this Convention “writing” includes telegram and telex.*” Hieruit kan gesien word dat beide telegram- en teleksboodskappe as voldoende geag word, waar skriftelike dokumente benodig word.²⁷¹ Hedendaagse vorms van elektroniese kommunikasies soos e-pos, faks en EDU was onbekend by die opstel van die konvensie en dit kan ook afgelei word uit die artikel se bewoording, aangesien daar nog na teleks en

---

²⁶⁴ UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>.

²⁶⁵ Eiselen 2007 *PER* 7; Dit sluit van die wêreld se grootste handelsnasies in, soos die VSA, Rusland, China, Australia en die meerderheid state van die Europese Unie.

²⁶⁶ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 1.

²⁶⁷ Eiselen 1999 *SALJ* 369.

²⁶⁸ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 2.

²⁶⁹ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 2.

²⁷⁰ Eiselen 2002 *VJICLA* 7.

²⁷¹ Skriftelike vereistes word tradisioneel geassosieer met papier-gebaseerde dokumente waar woorde op papier geskryf, getik of uitgedruk word.

telegramme verwys word.²⁷² Volgens die Adviesraad²⁷³ van die KIKG sal elektroniese kommunikasie aan die skriftelike vereiste voldoen indien dit dieselfde rol as papierdokumente vervul.²⁷⁴ Elektroniese kommunikasie kan uitgedruk en geberg word en maak dus die boodskappe beskikbaar in beide fisiese en elektroniese formaat, en vervul sodoende die rol van papierdokumente.²⁷⁵ Dit het die gevolg dat artikel 13 so geïnterpreteer moet word om alle vorms van elektroniese kommunikasie in te sluit onder die term skriftelik.²⁷⁶

Tensy die partye uitdruklik elektroniese kommunikasie uitsluit sal die veronderstelling wees dat dit ingesluit word onder die term skriftelik.²⁷⁷ Hierdie veronderstelling kan versterk of verswak word deur die partye se vorige handeling en algemene gebruike met mekaar.²⁷⁸

3.3 Elektroniese kontrakte

Die kwessie rondom elektroniese kontrakte word deur artikel 11 van die konvensie hanteer en bepaal dat:

A contract of sale need not be concluded in or evidenced by writing and is not subject to any other requirement as to form. It may be proved by any means, including witnesses.

Hieruit kan gesien word dat partye steeds kontrak kan sluit onderworpe aan die KIKG al is dit nie op skrif nie.²⁷⁹ Daar is geen aanduiding dat die

---

²⁷² Eiselen 1999 *EDI LR* 15; Eiselen 2002 *VJICLA* 7.

²⁷³ Die KIKG-Adviesraad is 'n privaat instansie wat ondersteun word deur Pace Universiteit se fakulteit van regte. Die doel van die instansie is om die KIKG te help beter verstaan en om ondersteuning te bied by die interpretasie van die konvensie.

²⁷⁴ KIKG-Adviesraad Opinie no.1 2003 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>.

²⁷⁵ Eiselen 1999 *EDI LR* 15; Eiselen 2002 *VJICLA* 7.

²⁷⁶ Eiselen 1999 *EDI LR* 15; Eiselen 2002 *VJICLA* 7; Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 38; KIKG-Adviesraad Opinie no.1 2003 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>.

²⁷⁷ KIKG-Adviesraad Opinie no.1 2003 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>.

²⁷⁸ KIKG-Adviesraad Opinie no.1 2003 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>.

²⁷⁹ State wat skriftelike ooreenkomste vereis kan 'n verklaring onder a 96 maak. So 'n verklaring sal die gevolg hê dat ooreenkomste skriftelik gesluit moet word.

konvensie bedoel het om enige spesifieke kommunikasiemetode uit te sluit nie en dit blyk eerder te wees om alle vorme in te sluit.²⁸⁰ Partye het dus die vryheid om kontrakte te sluit soos hulle dit goeddink en kan selfs mondelingse kontrakte sluit wat deur die KIKG gereguleer word.²⁸¹ Elektroniese kontrakte word nie fundamenteel verskillend as papier-gebaseerde kontrakte beskou nie.²⁸² Hieruit kan afgelei word dat geen skriftelike vormvereistes by die sluiting van kontrakte vereis word nie en gevolglik kan kontrakte deur elektroniese middels gesluit word.²⁸³

By die sluiting van kontrakte maak die konvensie gebruik van die ontvangsteorie.²⁸⁴ Deur na artikels 18 (2) en 23 te kyk kan gesien word dat die kontrak geag word as gesluit te wees op die tyd wanneer en plek waar die aanbieder die aanvaarding van die aanbod ontvang.²⁸⁵ Artikel 24 bepaal dat boodskap geag word as ontvang te wees wanneer die boodskap by die aanbieder se adres gelewer word.²⁸⁶

3.4 Dwaling weens foutiewe kommunikasie

3.4.1 Die geldigheid van kontrakte

Waar die partye handel en met elektroniese middels kontrakte sluit, ontstaan die vraag nou wat sal gebeur indien daar 'n foutiewe elektroniese kommunikasie gestuur word en dit dwaling tussen die partye veroorsaak. Die dwaling kan moontlik regseffek op die kontrak hê en moontlik die geldigheid van die kontrak beïnvloed. Artikel 4 van die konvensie bepaal:

*This Convention governs only the formation of the contract of sale and the rights and obligations of the seller and the buyer arising from such a contract. In particular, **except as otherwise expressly provided in this Convention, it is not concerned with: (a) the validity of the contract** or of any of its provisions or of*

---

²⁸⁰ Eiselen 2002 *VJICLA* 3.

²⁸¹ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 45.

²⁸² Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 66.

²⁸³ KIKG-Adviesraad Opinie no.1 2003 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>.

²⁸⁴ Eiselen 2007 *PER* 31.

²⁸⁵ A 23 en 18(2) van die KIKG; Eiselen 2007 *PER* 31.

²⁸⁶ Eiselen 2007 *PER* 31.

any usage; (b) the effect which the contract may have on the property in the goods sold. (eie beklemtoning)

Deur te kyk na die artikel kan mens sien dat die KIKG slegs die sluiting van die kontrak asook die koper en verkoper se regte en verpligtinge wat uit die kontrak voortspruit, reguleer.²⁸⁷ Die konvensie hou hom dus glad nie op met die geldigheid van kontrak tensy daar uitdruklik anders deur die konvensie bepaal word nie.²⁸⁸

Die opstellers van die konvensie het die geldigheidkwestie met opset uitgesluit, omrede daar gevoel is dit te sensitief en ingewikkeld is om eenvormige reëls daaroor te skep.²⁸⁹ Die term geldigheid was egter nooit omskryf nie en word nêrens in die konvensie gedefinieer nie.²⁹⁰ Omrede die konvensie nooit die term geldigheid gedefinieer het nie, is die aangeleentheid oop vir interpretasie.²⁹¹ Die vraag ontstaan nou watter kwessies die konvensie as geldige aangeleenthede beskou.²⁹²

Daar is die veronderstelling dat enige verweer van bevoegdheid, agentskap, bedrog, wanvoorstelling, onregverdigheid, die gevolge van dwaling, dwang, onbewustheid, onmoontlikheid en *mala fide* kontrakte in die ongeldigheid-kategorie sal val.²⁹³ Hierdie kwessies het te make met die sluitingsproses van die kontrak en die KIKG spreek dit moontlik nie aan nie.²⁹⁴

Die vraag ontstaan nou wat sal gebeur met die artikel 4(a)-uitsluitingsgevalle en hoe die konvensie dit sal hanteer. Om laasgenoemde te bepaal moet ons

---

²⁸⁷ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 23; Heiz 1987 *VJTL* par 5A.

²⁸⁸ Malek *Electronic Commerce in International Trade Law* 64.

²⁸⁹ Hartnell 1993 *YJIL* par 5.

²⁹⁰ Ziegel 1981 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel8.html>; Weitzman 1997 *JLC*; Hartnell 1993 *YJIL* 19.

²⁹¹ Hartnell 1993 *YJIL* 19; Heiz 1987 *VJTL* 661.

²⁹² Heiz 1987 *VJTL* 640.

²⁹³ Ziegel 1981 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel8.html>; Heiz 1987 *VJTL* 648; Hartnell 1993 *YJIL* 61; Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loop-hole-315561.html> 1 3; Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 23; Schlechtriem 1992 *JT* 11.

²⁹⁴ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loop-hole-315561.html> 1 3; Heiz 1987 *VJTL* par 5A.

na die konvensie se interpretasie-artikel gaan kyk om vas te stel hoe die situasie hanteer moet word. Artikel 7 (2) bepaal dat waar sekere kwessies nie duidelik deur die algemene beginsels van die konvensie opgelos word nie, daar gekyk moet word na die remedies van die toepaslike nasionale regstelsel. Die relevante nasionale regstelsel word deur die reëls van die internasionale privaatreëls bepaal. Artikel 7 (1) bepaal verder dat die relevante nasionale regstelsel wat die probleem moet oplos so eng as moontlik toegepas moet word.

Uit die interpretasie-artikel word gesien dat die konvensie se bepalings so wyd as moontlik toegepas moet word en dat die plaaslike regstelsel slegs leemtes moet vul.²⁹⁵ Dit word gedoen deur die konvensie se internasionale karakter en doel om eenvormige reg te skep in ag te neem.²⁹⁶

Deur te kyk na die konvensie is dit duidelik dat artikel 4(a) geskep is vir sensitiewe aangeleenthede en die aangeleenthede eerder oorgelaat word aan die nasionale regstelsels.²⁹⁷ Daar was besluit om nie eenvormige reëls vir hierdie sensitiewe aangeleenthede te skep nie, omrede elke regstelsel die situasie anders benader en dit onmoontlik is om eenvormige reëls te skep wat vir almal aanvaarbaar sal wees.²⁹⁸

3.4.2 *Dwaling by die sluiting van die kontrak*

Die vraag is nou wat sal gebeur indien foutiewe kommunikasie by die sluiting van die kontrak ontstaan en dit dwaling tussen die partye veroorsaak. Word die aangeleentheid uitdruklik deur die konvensie bepaal of word die

---

²⁹⁵ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 3; Hartnell 1993 *YJIL* par 3C.

²⁹⁶ A 7(1) van die KIKG; Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con>

²⁹⁷ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 2; Hartnell 1993 *YJIL* par 3A.

²⁹⁸ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 2; Hartnell 1993 *YJIL* par 3A.

aangeleentheid deur artikel 4(a) uitgesluit en na die betrokke nasionale regstelsel verwys?

Ingevolge artikel 4(a) hou die konvensie hom nie op met die geldigheid van kontrak, tensy daar uitdruklik anders deur die konvensie bepaal word nie. Artikel 8 is so uitdruklike bepaling wat gevalle van dwaling by die kontraksluiting hanteer.²⁹⁹ Volgens die sekretariaat se kommentaar kom foutiewe kommunikasie algemeen by die aanbod en aanname voor en in sulke gevalle moet artikel 8 gebruik word om die ware bedoeling van die kommunikasie vas te stel.³⁰⁰ Eiselen is ook van mening dat indien daar foutiewe kommunikasie sou voorkom wat wilsooreenstemming uitsluit die artikel gebruik moet word om die kontrak te bepaal.³⁰¹ Die artikel kan gebruik word om die ware bedoelings te bepaal hetsy die kontrak gesluit is deur natuurlike persone of geoutomatiseerde sisteme.³⁰²

Hieruit kan gesien word dat met artikel 8 daar na die foutiewe kommunikasie, wat die dwaling veroorsaak, gekyk word om die partye se ware bedoelings te bepaal. Die artikel probeer dus die kontrak lewendig te hou deur die partye se bedoelings te bepaal en kyk nie na die gevolge van die dwaling nie.

Artikel 8 dien as interpretasie-artikel. Die artikel is nie daar om die konvensie self te interpreteer nie, maar is eerder daar om die partye se verklarings te interpreteer.³⁰³ Die interpretasie van die verklarings is nie beperk tot die partye se aanbod en aanname nie, maar kan ook op die hele kontrak van toepassing wees.³⁰⁴ Die beginsels van artikel 8 is van toepassing op wye verskeidenheid van situasies.³⁰⁵ Die artikel is van toepassing op enige van die partye se verklarings en optredes voor of na die kontraksluiting

---

²⁹⁹ Schlechtriem 1992 *JT* 14; Honnold *Uniform Law for International Sales* 119.

³⁰⁰ Sekretariaat kommentaar 1978 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1> - Hierdie kommentaar is die naaste aan amptelike kommentaar vir die konvensie en word beskou as een van die beste bronne wat as riglyn gebruik kan word.

³⁰¹ Eiselen 2007 *PER* 29.

³⁰² Eiselen 2007 *PER* 29.

³⁰³ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

³⁰⁴ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

³⁰⁵ Honnold *Uniform Law for International Sales* 116; Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 97.

om sodoende die kontrak te bepaal.³⁰⁶ Dit sluit onder andere die aanbod, aanname, teenaanbod, terugtrek van die aanbod asook die nie-aanvaarding van die aanbod in.³⁰⁷ Die interpretasie-artikel kan gebruik word by alle vorms van kontraksluiting, van skriftelike tot telefoniese kontrakte asook enige soort transaksie van klein roetine-aankope tot groot en ingewikkelde transaksies.³⁰⁸

Die artikel is van belang waar die betrokke partye verskillende bedoelings aan dieselfde verklaring koppel en mekaar sodoende verkeerd verstaan.³⁰⁹ Die artikel kan dus gebruik word sodra daar dwaling tussen die partye ontstaan.³¹⁰ Die artikel is ook van belang waar die partye hulself verkeerd uitdruk, hul taalgebruik en/of optredes onduidelik is of waar 'n misverstand voorkom.³¹¹ Dit gebeur dikwels dat die partye se taalgebruik by aanbod en aanname foutief en onduidelik kan wees en interpretasie benodig.³¹²

Volgens Lautenschlager is die hoofdoel van die artikel om die gaping tussen die partye se kommunikasie en ware bedoelinge te oorbrug.³¹³

Gevolglik kan die artikel gebruik word by gevalle waar partye foutiewe kommunikasie gestuur het en die foutiewe kommunikasie dwaling veroorsaak. Die artikel kan dan gebruik word om die partye se foutiewe kommunikasie te interpreteer en sodoende die kontrak bepaal.³¹⁴

Artikel 8 van die KIKG bepaal:

(1) For the purposes of this Convention statements made by and other conduct of a party are to be interpreted according to his intent where the other party knew or could not have been unaware what that intent was.

(2) If the preceding paragraph is not applicable, statements made by and other conduct of a party are to be interpreted according to the understanding that a

---

³⁰⁶ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 97; Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235.

³⁰⁷ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 97.

³⁰⁸ Honnold *Uniform Law for International Sales* 116.

³⁰⁹ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42; Zeller 2002 *EJLR* 630.

³¹⁰ Zeller 2002 *EJLR* 630.

³¹¹ Ziegel 1981 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel8.html>.

³¹² Zeller 2002 *EJLR* 630.

³¹³ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 259.

³¹⁴ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

reasonable person of the same kind as the other party would have had in the same circumstances.

(3) In determining the intent of a party or the understanding of a reasonable person would have had, due consideration is to be given to all relevant circumstances of the case including the negotiations, any practices which the parties have established between themselves, usages and any subsequent conduct of the parties.

Artikel 8 maak van subjektiewe of objektiewe toets gebruik om die partye se verklarings te interpreteer.³¹⁵ Die eerste stap in die interpretasieproses is om artikel 8 (1) toe te pas.³¹⁶ Die artikel maak gebruik van die subjektiewe benadering om die partye se bedoelings te interpreteer.³¹⁷ Die benadering is gegrond op die werklike bedoelings van die partye.³¹⁸ Die benadering is soortgelyk aan die subjektiewe wilsteorie waar die kontrak gegrond word op die wilsooreenstemming tussen die partye. Die paragraaf bepaal dat die verklarende party se verklarings of gedrag geïnterpreteer moet word volgens die bedoeling waar die ander party weet of nie onbewus kon wees van die bedoeling nie.³¹⁹ Dus indien die verklarende party sekere bedoeling aan sy verklaring heg en hy kan bewys dat die ander party geweet het van sy bedoeling, sal die verklarende party se bedoeling aanvaar word.³²⁰ Die beginsels van die paragraaf moet toegepas word selfs indien die ware bedoeling onredelik is.³²¹

Dit kan egter moeilik wees om te bewys dat die ander party geweet het van die verklarende party se ware bedoeling.³²² Dit is omrede dit in die praktyk dikwels onmoontlik is om ander party se subjektiewe bedoeling te bewys en dat hy kon geweet het van die verklarende party se ware bedoelings.³²³ Die artikel maak die bewyslas vir die verklarende party egter makliker deurdat die

---

³¹⁵ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

³¹⁶ Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235.

³¹⁷ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42; Honnold *Uniform Law for International Sales* 118; Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98.

³¹⁸ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98; Lautenschlager 2007 *VJICLA* 260.

³¹⁹ Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235; Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42; Honnold *Uniform Law for International Sales* 118; Lautenschlager 2007 *VJICLA* 260.

³²⁰ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98.

³²¹ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 260.

³²² Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98.

³²³ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98.

party net hoof te bewys dat die ander party nie onbewus kon wees van sy ware bedoeling nie.³²⁴

Waar die ander party bewus was of nie onbewus kon wees van die verklarende party se bedoeling nie, beteken dit die partye se bedoelings is subjektief dieselfde en is daar geen noodsaaklikheid om te kyk na artikel 8(2) nie.³²⁵ Indien die ware subjektiewe bedoelings van die partye bepaal kan word, moet dit altyd voorkeur bo die objektiewe bedoelings kry omrede dit die partye se ware bedoelings gee.³²⁶

Indien die bedoelings van die partye nie bepaal kan word met die subjektiewe toets van paragraaf (1) nie, word die objektiewe toets van paragraaf (2) gevolglik gebruik.³²⁷ Die Oostenrykse en Switserse hooggeregshowe het onderskeidelik in die *Mono ammonium phosphate*³²⁸-saak en *Chemical products*³²⁹-saak die volgorde van artikel 8 bevestig. Daar is bepaal dat die subjektiewe toets van artikel 8(1) altyd eerste toegepas moet word, slegs indien dit nie van toepassing is nie, kan die objektiewe toets van artikel 8(2) gebruik word.

Artikel 8(2) bepaal dat indien paragraaf (1) nie van toepassing is nie, alle verklarings en optrede van die party geïnterpreteer moet word soos redelike persoon in dieselfde omstandighede dit sou verstaan.³³⁰ Die objektiewe benadering word dus gebruik waar die ander party nie bewus was of bewus kon wees van die verklarende party se bedoelings nie.³³¹ Daar word objektief na die verklarende party se verklarings gekyk en dieselfde bedoelings word daaraan gekoppel as wat redelike persoon in dieselfde omstandighede

---

³²⁴ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98.

³²⁵ Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235.

³²⁶ Zeller 2002 *EJLR* 641.

³²⁷ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 98; Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235.

³²⁸ *Mono ammonium phosphate*-saak *Austrian Supreme Court* 1997 <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970320a3.html>.

³²⁹ *Chemical products*-saak *Bundesgericht Supreme Court* 2005 <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/050405s1.html>.

³³⁰ A 8(2) van die KIKG.

³³¹ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

daaraan sou koppel.³³² Daar is egter geen bepaalde definisie of eenvormige reël om die redelike derde party te bepaal nie en dit word gevolglik oorgelaat aan die tersaaklike tribunaal of hof om dit te bepaal.³³³ Hierdie benadering is soortgelyk aan die vertrouens teorie. Hier word ook objektief na die verklarings en optredes van die verklarende party gekyk en hoe redelike persoon in dieselfde omstandighede dit sou verstaan en die vertrouwe wat by die persoon geskep word.

In die praktyk word die meeste gevalle deur artikel 8(2) hanteer.³³⁴ In die Amerikaanse saak *MCC-Marble Ceramic Center Inc v Ceramica Nuova D'Agostino*³³⁵ het die hof ook gesê dat die meeste gevalle deur artikel 8(2) gereguleer sal word. Dit is omrede waar daar interpretasieprobleme ontstaan, party meestal nie bewus is of bewus kan wees van ander party se ware subjektiewe bedoelinge nie.³³⁶

Artikel 8(2) kan gevolglik beter verduidelik word met die volgende voorbeeld. Indien Amerikaanse party aanbod van \$5 000 aan Kanadese party maak en laasgenoemde aanvaar die aanbod, sal die Amerikaanse party \$5 000 Amerikaanse dollars en die Kanadees \$ 5000 Kanadese dollars bedoel.³³⁷ Hierdie situasie sal deur artikel 8(2) hanteer word en sal die redelike persoon-toets in dieselfde omstandighede gebruik moet word.³³⁸ Die redelike Kanadese persoon sou verstaan het die Amerikaanse party bedoel Amerikaanse dollars omrede hy die aanbod gemaak het.³³⁹ Die redelike Amerikaanse persoon sou verstaan het dit is Amerikaanse dollars omrede hy die aanbod gemaak het en die \$5 000 aangebied het en die Kanadees slegs

---

³³² Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42; Honnold *Uniform Law for International Sales* 118.

³³³ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 261.

³³⁴ Honnold *Uniform Law for International Sales* 118.

³³⁵ *MCC-Marble Ceramic Center Inc v Ceramica Nuova D'Agostino* 1998 <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020825u1.html>.

³³⁶ Honnold *Uniform Law for International Sales* 118; Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235; *MCC-Marble Ceramic Center Inc v Ceramica Nuova D'Agostino* 1998 <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020825u1.html>.

³³⁷ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 265.

³³⁸ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 265.

³³⁹ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 265.

die aanbod aanvaar het.³⁴⁰ Dus deur van artikel 8(2) gebruik te maak kan bepaal word dat die partye ooreengekom het op \$5 000 Amerikaanse dollars.³⁴¹

Die Duitse Streekshof het in die *Egg*³⁴²-saak hierdie beginsel toegepas. Hier het die Hollandse koper drie 'truck loads' eiers van Duitse verkoper bestel.³⁴³ Die koper het 10 800 eiers per vraag verwag, maar met elke vraag is omtrent die helfte van die verwagte aantal eiers gelewer.³⁴⁴ Die hof moes toe besluit wat 'truck load' in die omstandighede sal beteken. Die hof het bevind dat redelike verkoper in die bedryf die koper se verklaring sou interpreteer het as drie vol 'truck loads' eiers, van ongeveer 10 800 eiers per vraag.³⁴⁵

Artikel 8(3) gee verder riglyne vir watter omstandighede by die interpretasieproses in ag geneem kan word.³⁴⁶ Hetsy die subjektiewe of objektiewe toets gebruik word, geld die riglyne.³⁴⁷ Die artikel beskryf nie slegs paar omstandighede nie, maar bepaal dat die hof kan ag slaan op alle relevante omstandighede.³⁴⁸ Hierdie omstandighede wat deur hof in ag geneem kan word sluit die onderhandelinge, die gebruike tussen die partye, die partye se gedrag en optredes in.³⁴⁹ Die relevante omstandighede wat in ag geneem kan word, is deur die Duitse hof in onderskeidelik die *Clothes*³⁵⁰- en *Circuit boards*³⁵¹-sake bevestig.

³⁴⁰ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 265.

³⁴¹ Lautenschlager 2007 *VJICLA* 265.

³⁴² *Egg*-saak District Court Oldenburg 1996
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960228g1.html>

³⁴³ *Egg*-saak District Court Oldenburg 1996
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960228g1.html>

³⁴⁴ *Egg*-saak District Court Oldenburg 1996
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960228g1.html>

³⁴⁵ *Egg*-saak District Court Oldenburg 1996
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960228g1.html>

³⁴⁶ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 100

³⁴⁷ Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235; Zeller 2002 *EJLR* 630.

³⁴⁸ Zeller 2002 *EJLR* 630.

³⁴⁹ Huber 2006 *Int Handelsrecht* 235; Farnsworth 1987
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 100; Schlechtriem 1992 *JT* 14.

³⁵⁰ *Clothes*-saak District Court Kassel <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960215g2.html>.

³⁵¹ *Circuit boards*-saak Appellate Court Hamburg
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/981005g1.html>.

3.4.3 Die toepassing en wisselwerking van artikels 4 en 8

Die verhouding tussen paragraaf (1) en (2) van artikel 8 sal gevolglik verduidelik word met die volgende voorbeeld. Veronderstel verkoper maak aanbod aan koper om 100 ton yster aan hom te verkoop, maar die verkoper begaan 'n tikfout en tik 'n ekstra nul.³⁵² Wat sal die situasie wees indien die verkoper nou beweer die kontrak is gesluit vir 100 ton yster en die koper beweer die kontrak is gesluit vir 1 000 ton yster.³⁵³ Indien die verkoper kan bewys dat die ware bedoeling van sy aanbod 100 ton was en dat die koper bewus was dat dit sy bedoeling was om 100 ton yster te verkoop, dan sal die verkoper se weergawe aanvaar word.³⁵⁴ Indien die verkoper nie kan bewys dat die ander party sy aanbod vir 100 ton verstaan het nie, sal die verkoper se weergawe steeds die gekose weergawe bly indien die verkoper bewys die koper kon nie onbewus wees van sy bedoeling nie.³⁵⁵ Al bogenoemde word deur artikel 8 (1) bepaal.

Sou die verkoper nie kon bewys die koper was bewus of kon nie onbewus wees van sy bedoeling nie, sal sy bedoeling nie onder paragraaf (1) aanvaar word nie, maar kan dit steeds onder paragraaf (2) bewys word.³⁵⁶ Onder die paragraaf sal die verkoper moet bewys dat redelike persoon in dieselfde omstandighede as die koper die aanbod sou verstaan het vir 100 ton yster.³⁵⁷ Waar die verkoper nie bogenoemde kan bewys nie, sal die koper dan kan bewys dat hy die aanbod aanvaar het vir 1 000 ton yster en dat redelike persoon in dieselfde omstandighede as hyself ook die aanbod sou verstaan vir 1 000 ton.³⁵⁸

Die vraag ontstaan nou wat gebeur by gevalle waar die partye se bedoelings nie met die subjektiewe of objektiewe toetse bepaal kan word nie. By hierdie gevalle sal die bestaan en geldigheid van die kontrak in gedrang wees,

---

³⁵² Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 99.

³⁵³ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 99.

³⁵⁴ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 99.

³⁵⁵ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 99.

³⁵⁶ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 100.

³⁵⁷ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 100.

³⁵⁸ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 100.

omrede geen kontrak bepaal kan word nie. Zeller is van mening dat indien die partye se subjektiewe en objektiewe bedoelings nie bepaal kan word nie, dit daarop dui dat geen kontrak gesluit is en artikel 8 nie van toepassing is nie.³⁵⁹ Volgens hom sal sulke gevalle deur artikel 4(a) hanteer word en gevolglik na die toepaslike nasionale regstelsel verwys word.³⁶⁰

Artikel 8 bied dus in die meeste gevalle buigbare en voldoende oplossing, maar soms sal sekere aangeleenthede nie deur die artikel opgelos kan word nie.³⁶¹ Artikel 8 word gebruik om die partye se kontrak en verklarings te interpreteer, maar waar die geldigheid van die kontrak in gedrang is en artikel 8 nie antwoord gee nie, word artikel 4 eerder gebruik.³⁶²

Waar die kontrak nie bepaal kan word nie, is die geldigheid van die kontrak in gedrang en word die kwessie egter nie deur die konvensie hanteer nie.³⁶³

Volgens Farnsworth is daar probleem rakende die verhouding tussen die interpretasie-artikel en uitdrukkingsfoute.³⁶⁴ Dit sal wees waar die partye se objektiewe bedoelings bepaal word, maar die kontrak nie die partye se ware bedoelings in die kontrak weergee nie. Waar verkoper uitdrukkingsfout in sy aanbod begaan om sy goedere vir \$56 000 te verkoop en hy eintlik bedoel het om te verkoop vir \$65 000, wat sal dan die situasie wees waar redelike persoon in dieselfde omstandighede as die koper nie bewus is van die verkoper se uitdrukkingsfout in sy aanbod nie.³⁶⁵ Volgens Farnsworth sal die aangeleentheid saak van interpretasie wees en indien die koper die aanbod aanvaar sal artikel 19 (2)³⁶⁶ bepaal dat kontrak gesluit is vir \$56 000.³⁶⁷

---

³⁵⁹ Zeller 2002 *EJLR* 635.

³⁶⁰ Zeller 2002 *EJLR* 635.

³⁶¹ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

³⁶² Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 42.

³⁶³ Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG* 43.

³⁶⁴ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 102; Sekretariaat kommentaar 1978 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>.

³⁶⁵ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 102; Sekretariaat kommentaar 1978 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>.

³⁶⁶ A 19(2) van die KIKG bepaal: "However, a reply to an offer which purports to be an acceptance but contains additional or different terms which do not materially alter the

Die vraag of die verkoper nou die kontrak op gronde van die foutiewe kommunikasie sal kan kanselleer is aparte vraag.³⁶⁸ Hier is die beginsel van interpretasie nie van belang nie, maar eerder die gevolge van dwaling en kansellasië. Farnsworth het die siening dat die aangeleentheid nie deur die konvensie hanteer word nie, omrede die konvensie hom nie ophou met die geldigheid van kontrakte nie.³⁶⁹ Dus val die gevolge van dwaling buite die toepassingsgebied van die konvensie en sal die aangeleentheid oorgelaat word aan die nasionale regstelsels. Von Caemmerer is van mening dat die konvensie sy toepassingsgebied om eenvormige reg te skep sal oorskry indien dit die gevolge van dwaling sal hanteer.³⁷⁰

3.4.4 Die gevolge van dwaling weens foutiewe kommunikasie

Waar die konvensie nie aangeleentheid hanteer nie of die geldigheid van die kontrak in gedrang is, word die kwessie dus na die toepaslike nasionale reg verwys. Gevolglik gaan daar geen eenvormige reëls en uitsprake rondom die aangeleenthede wees nie, omrede elke nasionale regstelsel die probleem anders sal hanteer. Dit is altyd die risiko met internasionale instrumente dat die verskillende nasionale howe en tribunale van die instrument se harmoniserende effek sal afdwaal en meer na hulle nasionale regstelsels sal beweeg.³⁷¹ Dit is algemeen dat howe nie gebind word deur ander lande se howe se beslissings nie.³⁷² Dit is egter in die instrument se harmoniseringsbelang dat howe tog ag slaan op ander lande se howe se beslissings en dit in ag neem.³⁷³

---

terms of the offer constitutes an acceptance, unless the offeror, without undue delay, objects orally to the discrepancy or dispatches a notice to that effect. If he does not so object, the terms of the contract are the terms of the offer with the modifications contained in the acceptance."

³⁶⁷ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 102; Sekretariaat kommentaar 1978 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>.

³⁶⁸ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 102.

³⁶⁹ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 102.

³⁷⁰ Heiz 1987 VJTL 647.

³⁷¹ Eiselen 2007 PER 18.

³⁷² Eiselen 2007 PER 19.

³⁷³ Eiselen 2007 PER 19.

Daar is egter ook nie baie regspraak rondom dwaling nie.³⁷⁴ Dit is omrede besigheidspersone meestal bereid is om enige dwaling wat voorkom op vriendelike manier met hulle handelsgenote, volgens die kontrak uit te stryk.³⁷⁵ Die meeste moderne kontrakte bevat ook gewoonlik geskilbeslegtingklousules wat voorsiening maak vir die tipe probleme.³⁷⁶

Gevolgtrek kan ons na 'n paar skrywers se menings gaan kyk oor wat hulle as billike beslissing sal beskou in die omstandighede waar dwaling die geldigheid van 'n kontrak beïnvloed. Leyens stel voor dat by sulke gevalle die plaaslike regstelsels óf die kontrak van die begin af as nietig moet beskou óf die partye met die remedie verskaf van kansellasië.³⁷⁷ Hartnell is eerstens van mening dat die hof of tribunale nie net die betrokke nasionale reg se remedie blindelings moet volg nie, maar ook moet sorg dat die toepassing in lyn is met die konvensie se gees en strekking en sorg dat dit sy integriteit behou.³⁷⁸ Sy sal 'n regter of arbiter se beslissing rondom dwaling onder die nasionale reg as billik ag indien die ooreenkoms tersyde gestel word en die partye herstel word na die *status quo ante*.³⁷⁹ Sy is van mening dat sulke gevalle egter min sal voorkom omrede kommersiële partye gewoonlik belangstel in die beskikbare remedies soos skade en verlies aan wins wat wel onder die konvensie beskikbaar is.³⁸⁰

Omrede Suid Afrika nog steeds nie lid van die konvensie is nie, is daar dus geen sake wat deur die Suid Afrikaanse hof beslis is ten opsigte van dwaling en die geldigheid van kontrakte onder die KIKG nie. Daar kan dus net na die ander 76 state se hofuitsprake gekyk word en hoe hulle die aangeleentheid hanteer. Vir solank as wat daar geen eenvormige reëls

---

³⁷⁴ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 1.
³⁷⁵ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 1.
³⁷⁶ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 1.
³⁷⁷ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 4A.
³⁷⁸ Hartnell 1993 *YJIL* par 3E.
³⁷⁹ Hartnell 1993 *YJIL* par 4A4b.
³⁸⁰ Hartnell 1993 *YJIL* par 4A4b.

rondom die kwessie bestaan nie, gaan die kwessie op verskillende maniere opgelos word.³⁸¹

3.5 Gevolgtrekking

Waar partye handel en met elektroniese middels kontrakte sluit is die vraag: wat sal gebeur indien daar 'n foutiewe elektroniese kommunikasie voorkom en dwaling tussen die partye veroorsaak? Die dwaling kan moontlik regseffek op die kontrak hê en moontlik die geldigheid van die kontrak beïnvloed.

Deur na artikel 4(a) te kyk kan gesien word dat die konvensie hom nie ophou met die geldigheid van kontrakte nie. Daar is besluit om nie eenvormige reëls te skep vir geldigheidsaangeleenthede nie, omrede elke regstelsel die situasie anders benader en dit onmoontlik is om eenvormige reëls te skep wat vir almal aanvaarbaar sal wees.³⁸² Deur na die interpretasie-artikel te kyk, word gesien dat die aangeleenthede eerder aan die toepaslike nasionale regstelsels oorgelaat word.³⁸³

Artikel 4(a) bepaal verder dat die konvensie hom nie ophou met die geldigheid van kontrak nie, tensy daar uitdruklik anders deur die konvensie bepaal word. Artikel 8 is een so uitdruklike bepaling wat gevalle van dwaling by die kontraksluiting hanteer.³⁸⁴ Met die artikel word daar na die foutiewe kommunikasie wat die dwaling veroorsaak gekyk en die partye se bedoelings word bepaal en nie die gevolge van die dwaling en foutiewe kommunikasie nie. Daar word dus gepoog om die kontrak te bepaal en lewendig te hou.

---

³⁸¹ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 4.

³⁸² Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 2; Hartnell 1993 *YJIL* par 3A.

³⁸³ Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> 2; Hartnell 1993 *YJIL* par 3A.

³⁸⁴ Eiselen 2007 *PER* 29; Schlechtriem 1992 *JT* 14; Sekretariaat kommentaar 1978 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>.

Indien die bedoelings van die partye egter nie met die artikel bepaal kan word nie, dui dit daarop dat geen kontrak gesluit is nie en is artikel 8 nie van toepassing nie.³⁸⁵ Die vraag of party die kontrak op gronde van dwaling sal kan kanselleer val ook buite die artikel se toepassingsgebied.³⁸⁶ Hier is die beginsel van interpretasie nie van belang nie, maar eerder die gevolge van dwaling.

Artikel 8 word gebruik om die partye se kontrak en verklarings te interpreteer, maar waar die geldigheid van die kontrak in gedrang kom en artikel 8 nie antwoord gee nie word artikel 4 (a) eerder gebruik.³⁸⁷ Dus val die gevolge van dwaling weens foutiewe kommunikasie buite die toepassingsgebied van die konvensie en sal die aangeleentheid oorgelaat word aan die nasionale regstelsels.

---

³⁸⁵ Zeller 2002 *EJLR* 635.

³⁸⁶ Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 102.

³⁸⁷ Heiz 1987 *VJTL* 647.

4 UNIDROIT-beginsels

4.1 Inleiding

Die *International Institute for the Unification of Private Law*, of te wel UNIDROIT, was oorspronklik deel van die destydse *League of Nations*.³⁸⁸ Na die organisasie se ondergang is die organisasie hervestig in 1940, en gesetel in Rome.³⁸⁹ UNIDROIT is onafhanklike inter-regeringsorganisasie bestaande uit lede met verskillende regs-, ekonomiese, politieke en kulturele agtergronde.³⁹⁰ Die doel van die organisasie word in Artikel 1 van sy statuut gevind:

*to examine ways of harmonising and coordinating the private law of States and of groups of States, and to prepare gradually for the adoption by the various States of uniform rules of private law.*³⁹¹

Die organisasie spits hom veral daarop toe om die harmonisering van die kommersiële reg tussen die verskillende state te bevorder.³⁹² Van die riglyne en beginsels wat hulle al op die gebied van internasionale reg geskep het, sluit die UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts* in.³⁹³

Die *Principles of International Commercial Contracts* is in 1994 deur die Bestuursraad van UNIDROIT goedgekeur en later in dieselfde jaar is die UNIDROIT-beginsels gepubliseer.³⁹⁴ Die eerste uitgawe van die UNIDROIT-beginsels vir Internasionale Kommersiële Kontrakte is in 2004 deur tweede uitgawe opgevolg.³⁹⁵ Die tweede uitgawe bevat 5 addisionele hoofstukke asook uitgebreide voorrede en is ook aangepas waar nodig vir elektroniese kontraktering.³⁹⁶ Die 2004-weergawe van die beginsels gaan gevolglik vir die studie gebruik word.

---

³⁸⁸ UNIDROIT 2011 <http://unidroit.org>.

³⁸⁹ UNIDROIT 2011 <http://unidroit.org>.

³⁹⁰ UNESCO 2011 <http://www.unesco.org>.

³⁹¹ UNESCO 2011 <http://www.unesco.org>.

³⁹² UNIDROIT 2011 <http://unidroit.org>.

³⁹³ UNESCO 2011 <http://www.unesco.org>.

³⁹⁴ Bonnell 1996 *ULR* par 1.

³⁹⁵ UNIDROIT 2011 <http://www.unidroit.org>.

³⁹⁶ UNIDROIT 2011 <http://www.unidroit.org>.

Die rede vir UNIDROIT se besluit om hierdie beginsels te skep was om stel reëls te skep wat by internasionale kommersiële transaksies gebruik kan word en wat oplossings gee vir probleme op die gebied.³⁹⁷ Die beginsels poog om gebalanseerde stel reëls te verskaf wat regoor die wêreld gebruik kan word, ongeag staat se regs-, ekonomiese of politieke stelsel.³⁹⁸ Die UNIDROIT-beginsels bestaan meestal uit konsepte en beginsels wat in die meeste lande se regstelsels voorkom.³⁹⁹ Die beginsels kan ook gebruik word om nasionale wetgewing of ander internasionale regsinstrumente te help interpreteer en aan te vul.⁴⁰⁰ Dit kan ook dien as model vir nasionale en internasionale wetgewers om hulle wette daarop te baseer.⁴⁰¹

Hierdie beginsels is nie outomaties op internasionale kommersiële kontrakte van toepassing nie, maar eerder wanneer die partye ooreenkom dat hulle kontrak daaraan onderworpe is.⁴⁰² Die beginsels kan ook gebruik word indien die partye se kontrak onderworpe is aan die algemene beginsels van die reg, die *lex mercatoria* of iets soortgelyks.⁴⁰³ Dit kan ook gebruik word as geen regstelsel deur die partye gekies is nie.⁴⁰⁴ Die beginsels reguleer dus nie direk kontrak nie, tensy die partye die reëls in die kontrak inwerk.⁴⁰⁵

4.2 Elektroniese kommunikasie

Elektroniese kommunikasie word uitdruklik deur die UNIDROIT-beginsels erken en gee aan die vorm van kommunikasie regswerking.⁴⁰⁶ Artikel 1.10 (1) bepaal dat waar kennisgewings vereis word, dit deur enige gepaste metode in

---

³⁹⁷ UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts* 2004 foreword (Hierna die UNIDROIT-beginsels 2004-oorwoord).

³⁹⁸ UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord.

³⁹⁹ UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord.

⁴⁰⁰ UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord.

⁴⁰¹ UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord.

⁴⁰² UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord.

⁴⁰³ UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord; Die *lex mercatoria* is ook in meer algemene terme bekend as internasionale handelsreg of internasionale kommersiële reg.

⁴⁰⁴ UNIDROIT-beginsels 2004-voorwoord.

⁴⁰⁵ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 2B.

⁴⁰⁶ UNIDROIT *Principles Official Commentary on Article 1.10* par 1 – *Notice* (Hierna die Amptelike kommentaar op a).

die omstandighede gestuur kan word.⁴⁰⁷ Elektroniese boodskappe word as gepas beskou indien die geadresseerde bewus is daarvan en toestem tot die ontvangs van die spesifieke elektroniese boodskap en dit na sy relevante adres gestuur word.⁴⁰⁸

4.3 Elektroniese kontrakte

Artikel 1.2 van die UNIDROIT-beginsels maak voorsiening vir die sluiting en geldigheid van elektroniese ooreenkomste en bepaal dat:

Nothing in these Principles require a contract, statement or any other act to be made in or evidenced by a particular form. It may be proved by any means, including witnesses.

Hierdie artikel bepaal dat waar kontrakte gesluit word, dit nie onderhewig is aan enige vormvereistes nie.⁴⁰⁹ Dus kan elektroniese kommunikasiemetodes soos teleks-, faks-, e-pos- en internetkommunikasies gebruik word om kontrakte te sluit en is skriftelike kontrakte nie vereiste nie.⁴¹⁰ Dieselfde beginsel geld ook waar partye aan die kontrak verander of die kontrak beëindig. Die artikel gee aan die partye die vryheid om kontrakte te sluit soos hulle dit goeddink en elektroniese kommunikasie is voldoende vir kontraksluitingsdoeleindes.

Die UNIDROIT-beginsels maak by die sluiting van kontrakte van die ontvangsteorie gebruik. Dit behels dat kontrak gesluit word op die tyd wanneer en plek waar die aanvaarding van die aanbod die aanbieder bereik.⁴¹¹ Die boodskap word geag om die aanbieder te bereik wanneer die boodskap gelewer word by sy adres.⁴¹² Die aanbieder hoef nie die boodskap te lees of bewus te wees daarvan nie, dit moet eerder net vir hom moontlik wees om die boodskap te kan herwin en lees.

---

⁴⁰⁷ By die kennisgewings word verklarings, versoeke, aannames en aanbiedinge ingesluit.

⁴⁰⁸ Amptelike kommentaar op a 1.10 par 1 – *Notice*.

⁴⁰⁹ Amptelike kommentaar op a 1.2 par 1 – *No form required*.

⁴¹⁰ Amptelike kommentaar op a 1.2 par 1 – *No form required*.

⁴¹¹ UNIDROIT-beginsels 2004 a 2.1.3.

⁴¹² UNIDROIT-beginsels 2004 a 1.10.3.

4.4 Dwaling weens foutiewe kommunikasie

Hoofstuk 3 van die UNIDROIT-beginsels behandel kwessies rondom dwaling en die geldigheid van kontrakte. Die 2004-weergawe van die hoofstuk het presies dieselfde gebly as die 1994-uitgawe.⁴¹³ Daar sal gevolglik na die UNIDROIT-beginsels se reëls rondom dwaling en na die beskikbare remedies gekyk word.

4.4.1 Dwaling

Die UNIDROIT-beginsels het spesifieke artikel wat bepaal wat dwaling behels. Artikel 3.4 definieer dwaling as:

Mistake is an erroneous assumption relating to facts or to law existing when the contract was concluded.

Hierdie definisie bevat drie elemente.⁴¹⁴ Die foutiewe veronderstelling is opsetlik so breed gedefinieer om transmissiefoute en uitdrukkingsfoute in te sluit.⁴¹⁵ Dwaling weens foutiewe kommunikasie val dan ook onder die definisie. Die foutiewe veronderstelling kan aan feit of aan die reg verwant wees.⁴¹⁶ Die betrokke tydselement bepaal dat indien die dwaling ontstaan het voor of na party sy bedoeling uitgedruk het, is die dwaling irrelevant.⁴¹⁷ Dus sal die dwaling slegs relevant wees ten tyde die sluiting van die kontrak. Die doel van die tydsbeperking is om te onderskei tussen gevalle van dwaling en gevalle van wanprestasie.⁴¹⁸

Dwaling word gesien as moontlike struikelblokke wat die prestasie van kontrakte kan verhoed of belemmer.⁴¹⁹ Waar party kontrak sluit onder dwaling en die persoon die kontrak verkeerd verstaan, sal die beginsels van

---

⁴¹³ UNIDROIT 2011 <http://www.unidroit.org>.

⁴¹⁴ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 2C.

⁴¹⁵ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 2C.

⁴¹⁶ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 2C.

⁴¹⁷ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 2C.

⁴¹⁸ Amptelike kommentaar op a 3.4 par 2 - *Decisive time*.

⁴¹⁹ Amptelike kommentaar op a 3.4 par 2 - *Decisive time*.

dwaling geld.⁴²⁰ Waar party egter die kontrak reg verstaan en oordeelsfout begaan by die sluiting en dan weier om te presteer, val die situasie nie onder dwaling nie, maar eerder wanprestasie.⁴²¹ Wanprestasie word deur artikel 3.7 van die beginsels bepaal.⁴²²

4.4.2 Dwaling weens uitdrukking- en transmissiefoute

Waar daar hier van 'n fout gepraat word, word daar verwys na 'n wesenlike fout in die uitdrukking of transmissie wat dwaling tot gevolg het. Waar elektroniese kommunikasie verkeerd gestuur word, kan ons na artikel 3.6 vir riglyne kyk. Die artikel hanteer kwessies waar verklarings verkeerd uitgedruk word en kommunikasie verkeerd gestuur word en bepaal:

An error occurring in the expression or transmission of a declaration is considered to be a mistake of the person from whom the declaration emanated.

Die amptelike kommentaar stel so fout in transmissie of uitdrukking gelyk aan dwaling wat deur persoon gemaak of gestuur is.⁴²³ Om die situasie te verduidelik word die volgende voorbeeld in die kommentaar gegee: waar A, potensiële Indiese kliënt, vir B, Australiese regsfirmas, vir regsadvies vra. A ontvang dan telegram van B wat aandui dat B se tarief 150 pond is, maar die vorm wat B aan die Australiese poskantoor gee sê 250 pond. Omrede dit algemene kennis is dat syfers in telegramme dikwels verkeerd gestuur word, dra B gevolglik die risiko en is hy nie geregtig om sy dwaling weens die fout in transmissie te herroep nie.⁴²⁴ Selfs al is daar aan al die ander vereistes van artikel 3.5 voldoen.⁴²⁵

---

⁴²⁰ Amptelike kommentaar op a 3.4 par 2 - *Decisive time*.

⁴²¹ Amptelike kommentaar op a 3.4 par 2 - *Decisive time*.

⁴²² Die a gee die remedies vir wanprestasie en bepaal dat 'n party nie daarop geregtig is om die kontrak te kanselleer weens dwaling indien daar 'n remedie vir wanprestasie beskikbaar is nie. Volgens die kommentaar, indien daar konflik tussen die twee remedies is, moet die wanprestasieremedie voorkeur kry omrede dit meer gepas en buigbaar is as die kansellasieremedie. Uit hierdie a kan 'n mens duidelik aflei dat die UNIDROIT-beginsels die benadering volg dat dwaling onder die geldigheidskwessie val. Die a voorkom dus dat dwaling gebruik word as 'n alternatief waar 'n party nie presteer nie.

⁴²³ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 1 - *Relevant mistake*.

⁴²⁴ Dieselfde is ook waar by elektroniese kommunikasie.

⁴²⁵ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 1 - *Relevant mistake*.

Gevalle waar die boodskap reg gestuur word, maar die ontvanger die inhoud verkeerd verstaan val buite die trefwydte van die artikel.⁴²⁶ Gevalle waar die boodskap reg gestuur is, maar weens tegniese redes die boodskap verkeerd uitgedruk, verstaan of versend word val ook buite die artikel se trefwydte.⁴²⁷ Dwaling weens foutiewe uitdrukking of transmissie sluit in verkeerde verklarings wat gemaak word, of verkeerde interpretasies en in beide gevalle is derde party gewoonlik nie bewus van die dwaling nie.⁴²⁸

4.4.3 Remedies

Artikel 3.5 van die beginsels bepaal wanneer dwaling wesenlik is. Wanneer dwaling soos wat in artikel 3.4 en 3.6 voorkom wesenlik is, bied die beginsels die remedie om die kontrak te kanselleer. Die artikel bepaal dat:

(1) A party may only avoid the contract for mistake if, when the contract was concluded, the mistake was of such importance that a reasonable person in the same situation as the party in error would only have concluded the contract on materially different terms or would not have concluded it at all if the true state of affairs had been known, and
(a) the other party made the same mistake, or caused the mistake, or knew or ought to have known of the mistake and it was contrary to reasonable commercial standards of fair dealing to leave the mistaken party in error; or
(b) the other party had not at the time of avoidance acted in reliance on the contract.
(2) However, a party may not avoid the contract if
(a) it was grossly negligent in committing the mistake; or
*(b) the mistake relates to a matter in regard to which the risk of mistake was assumed or, having regard to the circumstances, should be borne by the mistaken party.*⁴²⁹

Volgens die kommentaar moet daar in die omstandighede na die dwaling se gewig en belangrikheid gekyk word.⁴³⁰ Die dwaling moet as ernstig deurgaans en word bepaal deur gekombineerde subjektiewe/objektiewe toets.⁴³¹ Die toets behels dat daar gekyk moet word na wat redelike persoon in dieselfde situasie sou doen indien hy van die ware stand van sake bewus was.⁴³² Indien die redelike persoon glad nie sou kontrakteer nie, of indien hy slegs sou

⁴²⁶ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 2 - *Mistakes on the part of the receiver*; A 4.1 hanteer gevalle rondom die interpretasie van die partye se verklarings.

⁴²⁷ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 2 - *Mistakes on the part of the receiver*.

⁴²⁸ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 4A.

⁴²⁹ UNIDROIT-beginsels 2004 a 3.5.

⁴³⁰ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 1 - *Serious mistake*.

⁴³¹ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 1 - *Serious mistake*.

⁴³² Amptelike kommentaar op a 3.5 par 1 - *Serious mistake*.

kontrakteer op verskillende wesenlike terme sal die dwaling as ernstig beskou word.⁴³³ Normaalweg in kommersiële transaksies word 'n dwaling wat betrekking het op die goedere en dienste, die partye se bedoelings of verwagtinge en hulle identiteit nie as relevant geag nie.⁴³⁴ Die gevolg is dat die dwalende party slegs die kontrak kan kanselleer indien die dwaling so van belang is dat dit die party se keuse om die kontrak te sluit beïnvloed.⁴³⁵ In die Suid-Afrikaanse reg is dit bekend as wesenlike dwaling wat gevolglik die wilsooreenstemming tussen die partye uitsluit.

Volgens sub-paragraaf (1)(a) van artikel 3.5 mag die dwalende party slegs die kontrak kanselleer indien die ander party voldoen aan een van die genoemde voorwaardes.⁴³⁶ By die eerste drie voorwaardes verdien die ander party geen beskerming nie, omrede hy self betrokke was by die dwaling.⁴³⁷ Die eerste voorwaarde is waar beide partye onder dieselfde dwaling handel en nie bewus is van die dwaling nie.⁴³⁸ Die tweede voorwaarde is waar die dwaling veroorsaak is deur die ander party se wanvoorstelling hetsy dit uitdruklike, stilswyende, nalatige of onskuldige wanvoorstelling is.⁴³⁹ Om stil te bly kan ook 'n party onder 'n wanindruk plaas en dwaling veroorsaak, maar 'n blote "puffing" in advertering of onderhandeling is gewoonlik toelaatbaar.⁴⁴⁰ Indien 'n dwaling opsetlik deur die ander party geskep is, is artikel 3.8 van toepassing, die artikel hanteer kwessies rondom bedrieglike kontraksluiting. Die derde voorwaarde is waar die party van die dwaling geweet het of behoort te geweet het en dan die ander party nie daarvan in kennis stel nie en in

---

⁴³³ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 1 - *Serious mistake*.

⁴³⁴ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 1 - *Serious mistake*.

⁴³⁵ Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> par 2C.

⁴³⁶ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party*.

⁴³⁷ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party*.

⁴³⁸ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party*.

⁴³⁹ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party*.

⁴⁴⁰ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party*; "Puffing" is waar 'n produk of diens se eienskappe so effe deur die verkoper/adverteerder vergroot word om die verkope op te stoot.

dwaling laat.⁴⁴¹ Wat die ander party weet of behoort te weet word gemeet aan wat 'n redelike persoon in dieselfde situasie sou geweet het.⁴⁴² Om die kontrak te kanselleer moet die dwalende party bewys dat die ander party plig teenoor hom het om die dwaling aan hom uit te wys.⁴⁴³ Die vierde voorwaarde word deur sub-paragraaf (1)(b) gereël en bepaal dat die ander party nie ten tyde van die kansellering op die kontrak moes vertrou het nie.⁴⁴⁴

Sub-paragraaf (2) noem voorwaardes waarvolgens die dwalende party nie die kontrak mag kanselleer nie, naamlik: (a) indien die dwaling die gevolg van die dwalende party se growwe nalatigheid is en in sulke omstandighede dit onregverdig sal wees teenoor die ander party om die kontrak te kanselleer.⁴⁴⁵

Sub-paragraaf (b) is waar die dwalende party die risiko veronderstel het of in die omstandighede dit moet verdra.⁴⁴⁶ Hierdie verskynsel kom veral by spekulasielkontrakte voor, waar partye kontrakte sluit met die hoop dat sekere verwagtinge of feite teenwoordig sal wees, maar aanvaar dan steeds die risiko dat dit nie so kan wees nie. In sulke gevalle mag 'n persoon nie die kontrak kanselleer weens dwaling nie.⁴⁴⁷

Party kan ook ingevolge artikel 3.5 sy reg om die kontrak te kanselleer verloor. Dit sal gebeur waar die dwalende party verhoed word om die kontrak te kanselleer indien die ander party verklaar dat hy bereid is om te presteer of reeds presteer het soos die dwalende party die kontrak verstaan het.⁴⁴⁸ In sulke gevalle word die kontrak geag gesluit te wees soos die dwalende party dit verstaan.⁴⁴⁹ Dit behels dat die ander party uit die kontrak voordeel mag

---

⁴⁴¹ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party.*

⁴⁴² Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party.*

⁴⁴³ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party.*

⁴⁴⁴ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 2 - *Conditions concerning the party other than the mistaken party.*

⁴⁴⁵ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 3 - *Conditions concerning the mistaken party.*

⁴⁴⁶ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 3 - *Conditions concerning the mistaken party.*

⁴⁴⁷ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 3 - *Conditions concerning the mistaken party.*

⁴⁴⁸ UNIDROIT-beginsels 2004 a 3.13(1); Volgens a 3.15(1) moet hierdie kennisgewing gegee word binne 'n redelike tydperk waar die omstandighede ook in ag geneem moet word.

⁴⁴⁹ UNIDROIT-beginsels 2004 a 3.13(1).

trek, selfs in sy aangepaste vorm.⁴⁵⁰ Die ander party moet verklaar dat hy besluit het om te presteer of reeds presteer het ingevolge die kontrak in sy aangepaste vorm nadat hy in kennis gestel is van die manier hoe die dwalende party die kontrak verstaan het.⁴⁵¹ Na so 'n verklaring of prestasie gemaak is, word die reg op kansellasië verloor en enige vroeëre kennisgewings van kansellasië word ongeldig.⁴⁵²

Die aangepaste kontrak verhoed egter nie die dwalende party om skade te eis vir skade wat hy gelei het weens die aanpassing nie.⁴⁵³ Die aangeleentheid word deur artikel 3.18 gereguleer en bepaal dat waar 'n party van enige gronde weet of behoort te weet wat die kontrak kanselleer of kan kanselleer, is die party aanspreeklik vir skade en moet die ander party in dieselfde posisie geplaas word indien die kontrak nie gesluit was nie.⁴⁵⁴

4.5 Gevolgtrekking

Die UNIDROIT-beginsels hanteer dus duidelik kwessies rondom dwaling en die geldigheid van kontrakte. Waar kontrakte deur tradisionele metodes gesluit word en 'n dwaling voorkom, sal die beginsels se reëls rondom dwaling van toepassing wees.

Artikel 3.6 stel 'n fout in transmissie en 'n foutiewe uitdrukking wat gemaak of gestuur is gelyk aan 'n gewone dwaling.⁴⁵⁵ So 'n fout in transmissie en 'n foutiewe uitdrukking kan wilsooreenstemming uitsluit en dwaling veroorsaak. Foutiewe elektroniese kommunikasie word ook in die kategorie geplaas. Artikel 3.5 bepaal wanneer die dwaling wesenlik sal wees en of dit wel invloed op die kontrak sal hê. Gevolglik moet daar na die dwaling se belangrikheid en gewig gekyk word. Indien die dwaling wesenlik en van so

---

⁴⁵⁰ Amptelike kommentaar op a 3.13 par 1 - *Performance of the Contract as understood by the mistaken party.*

⁴⁵¹ Amptelike kommentaar op a 3.13 par 2 - *Decision to be made promptly.*

⁴⁵² UNIDROIT-beginsels 2004 a 3.13(2).

⁴⁵³ Amptelike kommentaar op a 3.13 par 4 – *Damages.*

⁴⁵⁴ UNIDROIT-beginsels 2004 a 3.13(1) - Waar die kontrak gekanselleer word mag beide partye ook volgens a 3.17 restitusie eis vir goedere wat hulle verskaf het onder die kontrak of onder daardie gedeelte van die kontrak wat gekanselleer is.

⁴⁵⁵ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 1 - *Relevant mistake.*

aard is dat redelike persoon in dieselfde posisie nie die kontrak sou sluit indien die werklike stand van sake aan hom bekend was nie, kan hy die kontrak ingevolge die artikel kanselleer.⁴⁵⁶

By dwaling, insluitend dwaling weens foutiewe elektroniese kommunikasie, verhoed niks in die beginsels die ontvanger om so foutiewe kommunikasie nie te aanvaar nie. Dit word aan die aanbieder gelaat om sy foutiewe kommunikasie te herroep en die kontrak te kanselleer op gronde van artikel 3.5.⁴⁵⁷ Dit sal veral die geval wees waar daar teenstrydig gehandel word met goeie kommersiële etiek waar die ontvanger nie die aanbieder inlig van sy fout nie en hom vergryp aan die “winskoop”.⁴⁵⁸

Indien ‘n kontrak weens dwaling gekanselleer word of nie gekanselleer word nie, het die partye steeds remedies tot hulle beskikking. Skade kan geëis word sodat die ander party in dieselfde posisie geplaas kan word soos voor die sluiting van die kontrak. Restitusie kan ook geëis word waar ‘n party reeds presteer het ingevolge daardie gedeelte van die kontrak wat gekanselleer word.

---

⁴⁵⁶ Amptelike kommentaar op a 3.5 par 1 - *Serious mistake*.

⁴⁵⁷ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 1 - *Relevant mistake*.

⁴⁵⁸ Amptelike kommentaar op a 3.6 par 1 - *Relevant mistake*.

5 Die Verenigde Nasies Konvensie oor die Gebruik van Elektroniese Kommunikasie in Internasionale Kontrakte (2005)

5.1 Inleiding

UNCITRAL is die amptelike regsliggaam van die Verenigde Nasies op die gebied van internasionale handel.⁴⁵⁹ Die afdeling van die VN is geskep om regstruikelblokke op die gebied van internasionale handel stelselmatig te moderniseer en te harmoniseer.⁴⁶⁰ Die liggaam fokus op die sleutelgebiede van internasionale handel en sluit internasionale kommersiële arbitrasie, oorgrens-insolvensies, internasionale betalingsinstrumente, internasionale verkoopkontrakte, vervoerreg en elektroniese handel in.⁴⁶¹ UNCITRAL se werk op die e-handelsgebied, sluit die *UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce* van 1996 en die *UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures* van 2001 in.⁴⁶² Die konvensie is opvolging van UNCITRAL se twee modelwette wat handel oor elektroniese aangeleenthede.⁴⁶³

Die konvensie bou voort op die UNCITRAL se twee vorige modelwette deur verbeterings en opdaterings te maak oor elektroniese kwessies wat nie deur die modelwette aangespreek word nie.⁴⁶⁴ Daar is gevoel dat alhoewel die twee modelwette by elektroniese handel goeie leiding gee op die plaaslike front, dit nie voldoende vir internasionale handel is nie.⁴⁶⁵

Die konvensie maak voorsiening vir elektroniese kommunikasie wat gebruik word by elektroniese onderhandelinge en internasionale kontrakte.⁴⁶⁶

Die doel van die konvensie is om regsekerheid en kommersiële voorspelbaarheid by internasionale elektroniese transaksies daar te stel en

---

⁴⁵⁹ UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>.

⁴⁶⁰ UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>.

⁴⁶¹ UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>.

⁴⁶² Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 246.

⁴⁶³ Malek *Electronic Commerce in International Trade Law 2*; Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 248.

⁴⁶⁴ Connolly en Ravindra 2006 *CLSR* 37; Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 248.

⁴⁶⁵ Eiselen 2007 *PER* 10.

⁴⁶⁶ Polanski 2007 *JICLT* 113.

om bestaande leemtes op die gebied te vul.⁴⁶⁷ Dit poog verder om algemene beginsels en praktiese oplossings in e-handel te bied wat aanvaarbaar sal wees vir state met verskillende regs-, sosiale en ekonomiese stelsels.⁴⁶⁸

UNCITRAL se vorige werk op die gebied was die modelwette waar geen formele vereistes benodig word om dit te gebruik nie.⁴⁶⁹ 'n VN-konvensie aan die ander kant moet uitdruklik bekragtig word voordat dit gebruik kan word.⁴⁷⁰ Die konvensie is finaal op 23 November 2005 deur UNCITRAL se Algemene Vergadering goedgekeur, maar het tans nog nie in werking getree nie.⁴⁷¹ Tot op datum het min state egter nog die konvensie bekragtig en die huidige lidstate is Singapoer en Honduras.⁴⁷² Ten spyte van sterk ondersteuning ten gunste daarvan, is Suid-Afrika ook tans nie lid van die konvensie nie.⁴⁷³ Volgens Coetzee sal Suid-Afrika daarby baat omrede die staat ook nou deel van die internasionale handelsgemeenskap is en omrede die konvensie se beginsels grootliks dieselfde is as die *Wet op Elektroniese Kommunikasie en Transaksies*.⁴⁷⁴

Die konvensie is van toepassing by internasionale kontrakte wat gesluit word deur middel van elektroniese kommunikasie deur partye wat in verskillende lidstate gesetel is.⁴⁷⁵ Die konvensie kan ook geld waar slegs een van die

---

⁴⁶⁷ Connolly en Ravindra 2006 *CLSR* 31; Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 246.

⁴⁶⁸ Polanski 2007 *JICLT* 113.

⁴⁶⁹ Connolly en Ravindra 2005

http://consult.galexia.com/public/research/assets/galexia_uncitral_draft_convention_v4_20050104.pdf.

⁴⁷⁰ Connolly en Ravindra 2005

http://consult.galexia.com/public/research/assets/galexia_uncitral_draft_convention_v4_20050104.pdf.

⁴⁷¹ Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 247; UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org> - Die konvensie sal in werking tree sodra dit deur 3 state bekragtig word.

⁴⁷² UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org> - Tot op datum het 18 state al die konvensie onderteken waarvan slegs 2 dit bekragtig het. Van die state wat die konvensie onderteken het en moontlik in die toekoms sal bekragtig sluit China, Rusland, Sri Lanka, Sentraal-Afrikaanse Republiek, Libanon, Saudi Arabië, Filippyne, Republiek van Korea, Kolombië, Iran, Madagaskar, Montenegro, Panama, Paraguay, Sierra Leone en Senegal in.

⁴⁷³ Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 258.

⁴⁷⁴ Coetzee 2006 *SA Merc LJ* 258.

⁴⁷⁵ A 1 van die 2005 *United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts* (Hierna net die 2005-konvensie). Ingevolge a 20 kan hierdie konvensie ook in wisselwerking gebruik word saam met ander internasionale

partye in lidstaat gesetel is. Dit kan ook geld waar die reëls van die internasionale privaatreë dit so bepaal of waar die party ooreenkom dat hulle kontrak aan die konvensie onderworpe is.⁴⁷⁶

5.2. Elektroniese kommunikasie

Volgens die konvensie word kommunikasie nie ontnem van sy geldigheid of afdwingbaarheid omrede die boodskap of kommunikasie in elektroniese formaat is nie.⁴⁷⁷ Die konvensie is juis vir elektroniese doeleindes geskep en erken uitdruklik elektroniese kommunikasie.⁴⁷⁸ Waar vereis word dat boodskap of kommunikasie skriftelik moet wees, word aan die vereiste voldoen indien dit in elektroniese formaat is solank dit toeganklik en bruikbaar is.⁴⁷⁹

5.3 Elektroniese kontrakte

Niks in die konvensie vereis dat kommunikasie of kontrak bewys of gemaak moet word in enige spesifieke vorm nie.⁴⁸⁰ Die partye het die vryheid om kontrakte te sluit soos hulle dit goeddink, insluitende met elektroniese middels, en skriftelike kontrakte is nie 'n vereiste nie. Waar nasionale wet vereis dat boodskap of kontrak skriftelik moet wees, word aan die vereiste voldoen indien die elektroniese inligting toeganklik en bruikbaar is.⁴⁸¹

Die konvensie hanteer nie die kwessie rondom wanneer en waar die kontrak gesluit word nie, dit word eerder aan die toepaslike nasionale regstelsel oorgelaat.⁴⁸² Die betrokke nasionale regstelsel sal dan of van of die

---

instrumente, insluitende die KIKG. Die kontrak kan dan onderhewig aan die KIKG wees terwyl enige elektroniese kommunikasie deur die 2005-konvensie gereguleer word.

⁴⁷⁶ A 1 van die 2005-konvensie.

⁴⁷⁷ A 8 van die 2005-konvensie.

⁴⁷⁸ Eiselen 2007 *PER* 29; Elektroniese kommunikasie word deur a 4 gedefinieer as enige databoodskap wat deur die partye gestuur, ontvang of gestoor word en dit sluit elektroniese data wat op webblaaie oor die internet uitgeruil word asook e-pos, EDU, faks, teleks en telegram in.

⁴⁷⁹ A 9(2) van die 2005-konvensie.

⁴⁸⁰ A 9(1) van die 2005-konvensie.

⁴⁸¹ A 9(2) van die 2005-konvensie.

⁴⁸² Eiselen 2007 *PER* 29.

versendings-, of vernemings-, of ontvangsteorie gebruik maak om die tyd en plek te bepaal. Weens die internasionale aard van die tipe kontrakte kan dit wees dat die KIKG in sommige gevalle ook die toepaslike nasionale regstelsel hier kan wees.⁴⁸³ Elektroniese boodskappe word geag as gestuur te wees op die oomblik wanneer die informasie die sisteem verlaat, onder die beheer van die skepper of die persoon wat dit namens hom stuur.⁴⁸⁴ Hier moet die boodskap wat die sisteem verlaat buite die beheer van die skepper wees.⁴⁸⁵ Die boodskappe word geag om ontvang te wees op die oomblik wanneer dit vir die geadresseerde moontlik is om die boodskap by sy keuse van 'n elektroniese adres te ontvang.⁴⁸⁶

5.4 Dwaling weens foutiewe kommunikasie

Die konvensie is spesifiek opgestel vir elektroniese kommunikasie en -kontrakte. By die opstelling van die konvensie was daar gevoel dat spesifieke aandag aan dwaling en foutiewe kommunikasie gegee moet word omrede die UNCITRAL se *Model Law on Electronic Commerce* van 1996 glad nie die kwessie en gevolge hanteer nie.⁴⁸⁷ Die behoefte het ontstaan omrede daar gevoel is dat dwaling meer algemeen by e-handel voorkom omrede partye dikwels van elektroniese agente gebruik maak om geoutomatiseerde transaksies te sluit.⁴⁸⁸ Die vorm van kontraksluiting is meer ingewikkeld as die ander tradisionele vorms van kontraksluiting en daar is gevoel dat daar 'n leemte op die gebied bestaan.⁴⁸⁹

---

⁴⁸³ Eiselen 2007 *PER* 29.

⁴⁸⁴ A 10(1) van die 2005-konvensie; Eiselen 2007 *PER* 30.

⁴⁸⁵ Eiselen 2007 *PER* 30.

⁴⁸⁶ A 10(2) van die 2005-konvensie.

⁴⁸⁷ 2005 *United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts Explanatory Note* on a 14 par 226 (Hierna die nota op a).

⁴⁸⁸ Nota op a 14 par 224 - Die kwessie van elektroniese agente en geoutomatiseerde boodskapsisteme word deur a 12 van die konvensie gereguleer. Die artikel erken uitdruklik die geldigheid en afdwingbaarheid van die tipe kontrakte.

⁴⁸⁹ Nota op a 14 par 227 - Die konvensie het ook die algemene reëls by geoutomatiseerde boodskapsisteme dat die persoon wat van so 'n boodskapsisteem gebruik maak, verantwoordelik is vir die boodskappe wat dit stuur. Die kontrakte wat die sisteem namens die natuurlike persoon sluit, is ook geldig ongeag of die transaksie deur die natuurlike persoon hersien is of nie.

Artikel 14 van die konvensie is gevolglik geskep om foutiewe elektroniese kommunikasie te hanteer. Die artikel bepaal:

1. Where a natural person makes an input error in an electronic communication exchanged with the automated message system of another party and the automated message system does not provide the person with an opportunity to correct the error, that person, or the party on whose behalf that person was acting, has the right to withdraw the portion of the electronic communication in which the input error was made if:

(a) The person, or the party on whose behalf that person was acting, notifies the other party of the error as soon as possible after having learned of the error and indicates that he or she has made an error in the electronic communication; and

(b) The person, or the other party on whose behalf that person was acting, has not used or received any material benefit or value from the good or services, if any, received from the other party.

*2. Nothing in this article affects the application of any rule of law that may govern the consequences of any error other than as provided for in paragraph 1.*⁴⁹⁰

Waar daar hier van 'n insleutelfout gepraat word, word daar verwys na die fout as 'n wesenlike fout wat dwaling tot gevolg het. Die onderliggende doel van die artikel is om spesifieke remedie te gee waar insleutelfoute begaan is en om nie in te meng met nasionale regstelsels se bepalings van dwaling nie.⁴⁹¹ Om die artikel beter te verstaan, moet daar na die verduidelikende notas wat UNCITRAL in hoofstuk 4 van die konvensie gee gekyk word. In die notas word die bepalings van artikel 14 in diepte verduidelik.

5.4.1 Die verduidelikende notas

5.4.1.1 Toepassingsgebied en doel van die artikel

Soos gesien kan word, is die artikel van die konvensie slegs op baie spesifieke situasie van toepassing. Kommunikasiefoute word gewoonlik deur menslike handelings of deur foutiewe elektroniese toerusting veroorsaak.⁴⁹²

Die artikel hanteer slegs die kwessie waar foute deur natuurlike persone gemaak word wat elektronies handel met die geoutomatiseerde boodskapstelsels van ander, en waar die stelsel nie die persoon geleentheid bied

---

⁴⁹⁰ A 14 van die 2005-konvensie.

⁴⁹¹ Nota op a 14 par 250.

⁴⁹² Nota op a 14 par 224.

om die fout reg te maak nie.⁴⁹³ Soos gesien kan word handel die artikel net oor foute wat deur natuurlike persoon gemaak is en nie deur rekenaar of ander masjien nie.⁴⁹⁴ By gevalle van EDU sal die artikel dus nie ter sake wees nie, omrede by EDU twee geoutomatiseerde sisteme met mekaar kommunikeer.⁴⁹⁵

Volgens die verduidelikende notas sluit die foute wat deur natuurlike persone gemaak is kommunikasiefoute in waar persoon verkeerde bedrae of hoeveelhede insleutel of waar sleutelknoppie per ongeluk gedruk word.⁴⁹⁶ Dit gebeur byvoorbeeld waar persoon per ongeluk op die “Enter”-sleutel of “/agree”-ikoon op rekenaar druk.

Die rede vir die besluit was dat daar gevoel is dat daar groter risiko's by elektroniese kommunikasie is wanneer natuurlike persoon met geoutomatiseerde rekenaarsisteem kommunikeer as waar twee natuurlike persone elektronies met mekaar kommunikeer.⁴⁹⁷ In laasgenoemde geval is die kans groter om die fout en dwaling te ontdek en te herstel voor die ander party daarop reageer. Kommunikasiefoute wat gemaak word deur natuurlike persoon wat met geoutomatiseerde rekenaarsisteem kommunikeer, kan onherroepbaar en onmoontlik wees om te herstel voordat die ander party daarop reageer.⁴⁹⁸ Die konvensie hanteer dus net die baie spesifieke situasie en ander tipes foute en dwaling word gevolglik aan die toepaslike nasionale regstelsel oorgelaat.⁴⁹⁹ Dus poog die artikel nie om enige reeds bestaande reg oor dwaling te vervang nie, maar eerder om tot die onderwerp by te voeg deur party die geleentheid te bied om die wesenlike fout reg te maak.⁵⁰⁰

---

⁴⁹³ Connolly en Ravindra 2006 *CLSR* 37.

⁴⁹⁴ Nota op a 14 par 229.

⁴⁹⁵ Eiselen 2007 *PER* 36.

⁴⁹⁶ Nota op a 14 par 224.

⁴⁹⁷ Nota op a 14 par 225.

⁴⁹⁸ Nota op a 14 par 225.

⁴⁹⁹ Connolly en Ravindra 2006 *CLSR* 37.

⁵⁰⁰ Nota op a 14 par 235.

5.4.1.2 Geleentheid om die foute reg te maak

Volgens die verduidelikende notas is dit oorspronklik oorweeg om dit verpligtend te maak vir geoutomatiseerde sisteme om programme te gebruik wat foutiewe kommunikasie moontlik kan opspoor en regmaak.⁵⁰¹ Daar is gevoel dat die verpligting besigheidstandaarde sal bevorder, maar daar is daarteen besluit omrede daar gevoel is die konvensie nie die plek is om dit te reguleer nie.⁵⁰² Daar is eerder toe besluit om in plaas van persoon te verplig om die ander die geleentheid te gee om die kommunikasiefout reg te maak, eerder te fokus op die beskikbare remedies vir die persoon wat die kommunikasiefout begaan het.⁵⁰³

Daar is verskeie maniere hoe geoutomatiseerde sisteme die ander kontrakterende party die geleentheid kan bied om die kommunikasiefout reg te maak voordat dit gestuur is of om te voorkom dat dit gestuur word.⁵⁰⁴ Dit kan gedoen word deur van bevestigingskerm gebruik te maak of die geoutomatiseerde boodskapsisteem, nadat hy die besonderhede ontvang het, dit dan terug te stuur na die ander kontrakterende party en die moet dan die besonderhede goedkeur voordat transaksie gesluit word.⁵⁰⁵ By beide gevalle kry die natuurlike persoon die geleentheid om sy kommunikasiefout reg te maak, en sal die artikel dus nie geld nie.⁵⁰⁶

5.4.1.3 Onttrekking van die foutiewe kommunikasie

Die reg wat artikel 14 (1) gee, om terug te tree uit die foutiewe gedeelte van die elektroniese transaksie is uitsonderlike remedie om die dwalende party te beskerm en moet nie gesien word as 'n gaping om uit transaksies te ontsnap nie.⁵⁰⁷ Die toets hier is of redelike persoon in dieselfde posisie as die dwalende party die boodskap sou stuur indien hy bewus was van die

---

⁵⁰¹ Nota op a 14 par 231.

⁵⁰² Nota op a 14 par 232.

⁵⁰³ Nota op a 14 par 232.

⁵⁰⁴ Nota op a 14 par 233.

⁵⁰⁵ Nota op a 14 par 233.

⁵⁰⁶ Nota op a 14 par 233.

⁵⁰⁷ Nota op a 14 par 236.

foutiewe kommunikasie.⁵⁰⁸ Artikel 14 plaas egter geen klem op die bedoeling van die party wat volgens beweer die foutiewe kommunikasie gestuur het nie.⁵⁰⁹

Daar is geargumenteer dat die artikel se remedie beperk moet word tot insleutelfoute om die gevaar te verminder dat mense moontlik die fout as verskoning kan gebruik om bloot uit kontrak te ontsnap.⁵¹⁰

Daar was ook die voorstel dat waar insleutelfout gemaak is, die persoon die opsie moet hê om of die kommunikasiefout reg te maak of om uit die kontrak te tree.⁵¹¹ UNCITRAL het al die moontlike opsies oorweeg, maar besluit dat die persoon wat die fout begaan het net die reg moet kry om uit die foutiewe gedeelte van die transaksie te onttrek.⁵¹² Daarteen bied baie regstelsels die persoon die remedie om die kontrak nietig te verklaar weens die wesentliche fout, maar nie noodwendig om die foutiewe kommunikasie reg te maak en dan weer in nuwe transaksie te tree nie.⁵¹³

Die reg om te onttrek is beperk tot die foutiewe gedeelte van die elektroniese kommunikasie.⁵¹⁴ Dit het die gevolg dat daar slegs uit die foutiewe gedeelte onttrek kan word en dat die res van die kontrak steeds staande is.⁵¹⁵ Die artikel van die konvensie spreek egter nie duidelik die gevolge van so onttrekking aan nie.⁵¹⁶ Hierdie onttrekking van die foutiewe gedeelte van die kontrak kan egter tot gevolg hê dat die hele kontrak ongeldig kan wees.⁵¹⁷ Dit kan gebeur waar die gedeelte wat onttrek word *essentialia* van die kontrak is, soos byvoorbeeld die tipe goedere, die prys of kwantiteit daarvan.⁵¹⁸ Indien so *essentialia*-gedeelte van die elektroniese kommunikasie onttrek word, is

---

⁵⁰⁸ Nota op a 14 par 236.

⁵⁰⁹ Nota op a 14 par 236.

⁵¹⁰ Nota op a 14 par 238.

⁵¹¹ Nota op a 14 par 238.

⁵¹² Nota op a 14 par 239.

⁵¹³ Nota op a 14 par 239.

⁵¹⁴ Nota op a 14 par 240.

⁵¹⁵ Nota op a 14 par 240.

⁵¹⁶ Nota op a 14 par 241.

⁵¹⁷ Nota op a 14 par 241.

⁵¹⁸ Nota op a 14 par 241.

dit onmoontlik om die kontrak te bepaal.⁵¹⁹ Die teenoorgestelde is ook waar, dat indien nie-wesentliche gedeelte onttrek word, die kontrak steeds bepaal kan word en voortgaan.⁵²⁰

5.4.1.4 Vereistes om te onttrek uit elektroniese kommunikasie.

Paragrafe 1(a) en (b) van artikel 14 skryf die vereistes voor vir party om uit die foutiewe gedeelte te onttrek. Dit vereis om die ander party so gou as moontlik van die fout in kennis te stel en om nie enige wesentliche waarde of voordeel te verkry van die goedere of dienste wat ontvang is nie.⁵²¹

Daar word gevoel dat paragrafe 1(a) en (b) baie nuttige remedie bied vir gevalle waar geoutomatiseerde boodskapsisteme die goedere dadelik lewer (fisiese of elektronies) na die kontraksluiting en daar geen moontlikheid is om die proses te keer nie.⁵²² UNCITRAL het ook gevoel dat dit regverdig is in die geval waar slegs gedeelte van die kontrak onttrek word en dit behoort persone wat *mala fide* handel te beperk.⁵²³

Paragraaf 1(a) vereis dat die natuurlike persoon die ander party so gou as moontlik van die fout in kennis moet stel en dat hy nie die bedoeling moes gehad het om die foutiewe kommunikasie te stuur nie.⁵²⁴ Die party wat die foutiewe kommunikasie ontvang, mag op die spesifieke boodskap steun tot op die punt dat hy die kennisgewing ontvang.⁵²⁵

Daar word ook geen tydsbeperkings aan die onttrekking gestel nie, omrede dit kwessie van openbare beleid in baie regstelsels is.⁵²⁶ Die artikel beperk nie die reg van party om te onttrek nie aangesien die persoon dalk eers later

---

⁵¹⁹ Nota op a 14 par 241.

⁵²⁰ Nota op a 14 par 241.

⁵²¹ Connolly en Ravindra 2006 *CLSR* 37.

⁵²² Nota op a 14 par 242.

⁵²³ Nota op a 14 par 242.

⁵²⁴ Nota op a 14 par 244.

⁵²⁵ Nota op a 14 par 244.

⁵²⁶ Nota op a 14 par 246.

bewus mag word van die foutiewe kommunikasie wat hy gestuur het.⁵²⁷ Die tydperk is egter nie oneindig nie en uit paragrawe 1(a) en (b) kan afgelei word dat dit sou gou as moontlik moet gebeur en dat dit moet geskied voordat die party enige wesenlike waarde of voordeel uit die goedere kan ontvang.⁵²⁸

Goedere en dienste sal gewoonlik verskaf of gelewer word voordat kennisgewing van die foutiewe kommunikasie ontvang sal word ingevolge paragraaf 1(a).⁵²⁹ Waar dit gebeur en party reeds enige wesenlike voordeel of waarde weens die foutiewe kommunikasie ontvang het, verloor die party sy reg om uit die foutiewe gedeelte te onttrek.⁵³⁰ Die meeste transaksies wat in e-handel gesluit word, het die gevolg dat die kontrak onmiddellik gesluit word en dat die goedere onmiddellik beskikbaar is om te gebruik.⁵³¹ In baie sulke gevalle is dit moontlik om die gelewerde inligting terug te stuur, maar onmoontlik om nie voordeel of waarde uit die goedere te kry nie. Blote toegang tot die inligting en die moontlikheid om kopieë daarvan te maak, geld reeds as voordeel wat nie teruggegee kan word nie.⁵³² In so 'n geval is dit nie regverdig dat party uit die foutiewe kommunikasie kan onttrek en sodoende uit die hele transaksie tree terwyl hy reeds voordeel daaruit verkry het nie.⁵³³

Die artikel gee ook aan die party wat van die elektroniese agent gebruik maak die geleentheid om die fouterende party verantwoordelik te hou vir enige skade wat deur sy foutiewe kommunikasie veroorsaak is.⁵³⁴ Die aanspreeklikheidsremedie sal afhang van die toepaslike nasionale regstelsel.⁵³⁵

---

⁵²⁷ Nota op a 14 par 245.

⁵²⁸ Nota op a 14 par 246.

⁵²⁹ Nota op a 14 par 247.

⁵³⁰ Nota op a 14 par 247.

⁵³¹ Nota op a 14 par 249.

⁵³² Nota op a 14 par 249.

⁵³³ Nota op a 14 par 249.

⁵³⁴ Eiselen 2007 PER 37.

⁵³⁵ Eiselen 2007 PER 37.

5.5 Gevolgtrekking

Die konvensie is spesifiek geskep vir e-handelsdoeleindes. Artikel 14 van die konvensie is spesifiek geskep om die aangeleentheid van foutiewe elektroniese kommunikasie te hanteer. Die artikel is egter slegs van toepassing op 'n baie spesifieke situasie, naamlik waar 'n fout deur 'n natuurlike persoon gemaak word, wat elektronies handel met die geoutomatiseerde boodskapsisteem van 'n ander party, en waar die sisteem nie die persoon die geleentheid bied om sy fout reg te maak nie.

Hierdie insleutelfoute of foutiewe kommunikasie sluit wilsooreenstemming uit en veroorsaak 'n dwaling tussen die partye. Die konvensie hanteer net die spesifieke aangeleentheid en ander tipes dwaling en foute word aan die toepaslike nasionale regstelsel oorgelaat.

Waar die natuurlike persoon nie die kans gegee is om sy foutiewe kommunikasie te herstel nie, gee die konvensie aan die party die remedie om uit die foutiewe gedeelte van die kontrak te onttrek. Die reg om uit die foutiewe gedeelte te onttrek hang af van twee vereistes, naamlik om die ander party so gou as moontlik in kennis te stel van die foutiewe kommunikasie en om nie reeds enige wesentliche waarde of voordeel uit die ontvangde goedere of dienste te verkry nie.

6 Vergelyking

Gevolglik kan gesien word dat nie al die betrokke konvensies, modelwette en wetgewing die kwessie van dwaling weens foutiewe kommunikasie dieselfde benader of dieselfde remedies bied nie. Daar kan dus nou gekyk word hoe die kwessie van dwaling weens foutiewe kommunikasie by die elektroniese kontrakteringsproses deur elk van die instrumente hanteer word, en hoe dit met die Suid-Afrikaanse posisie vergelyk.

Die Suid-Afrikaanse reg dek 'n verskeidenheid gevalle waar dwaling weens foutiewe kommunikasie voorkom. Waar natuurlike persone elektronies

kontrakteer, is die gemeenregtelike bepaling van toepassing omrede die kontrak gesluit word tussen natuurlike persone. Waar dwaling weens foutiewe kommunikasie voorkom, moet die grondslag van die kontrak bepaal word. Deur die grondslag van die kontrak te bepaal kan die kontraktuele aanspreeklikheid wat daaruit voortvloei bepaal word. Die wilsooreenstemming tussen die partye word in die algemeen as die grondslag van 'n kontrak beskou. Waar foutiewe kommunikasie voorkom en wilsooreenstemming uitsluit, staan dit bekend as wesenlike dwaling. Indien dwaling teenwoordig is wat die *consensus* uitsluit, maak die gemenebegrip van die vertrouensteorie gebruik om die kontrak te bepaal, hetsy watter vorm van die vertrouensteorie gebruik word. Waar die dwaling weens foutiewe kommunikasie bewys word, is die kontrak gevolglik nietig of kan gekanselleer word.

Waar twee natuurlike persone elektronies kontrakteer bied die EKT-wet ook addisionele beskerming aan 'n natuurlike persoon indien hy as verbruiker kwalifiseer. Verbruikers het die remedie om elektroniese transaksies in geheel te hersien, foute reg te stel of om uit die transaksie te onttrek voor bestelling finaal gemaak word. Indien verbruiker nie die geleentheid gebied is nie, kan hy die transaksie kanselleer binne 14 dae na ontvangs van die goedere of dienste.⁵³⁶ Waar dwaling dus hier voorkom, het die partye die gemeenregtelike bepaling tot hulle beskikking asook die addisionele beskerming wat die wet aan verbruikers bied.

By geoutomatiseerde transaksies is die gemeenregtelike bepaling onduidelik en die EKT-wet is gevolglik gepromulgeer om die aangeleentheid te reguleer. Waar natuurlike persoon handel met ander se elektroniese agent en die persoon wesenlike fout in sy kommunikasie begaan, sal die ooreenkoms slegs geldig wees indien die agent die persoon geleentheid bied om sy fout te voorkom of reg te stel. Dus, indien die party nie die geleentheid gebied is om sy wesenlike fout te hersien of reg te stel nie, is die kontrak nietig en bestaan daar gevolglik geen ooreenkoms nie. Waar twee elektroniese agente kontrak sluit en wesenlike fout ontstaan, is die dwaling nie tussen die twee

---

⁵³⁶ A 43(3).

agente nie, maar eerder tussen die agente se prinsipale wat hulle geprogrammeer het. Indien daar hier 'n dwaling sou voorkom kan die sluitingsgronde van die kontrak uitgedaag word op die gemeenregtelike beginsels van dwaling en gebrek aan wilsooreenstemming.⁵³⁷

Dus, hetsy daar elektronies met ander natuurlike persone, of hulle elektroniese agente gekontrakteer word, of waar twee partye se elektroniese agente kontrakteer, bied die Suid-Afrikaanse reg remedies om die kontrak te hersien, herstel, nietig te verklaar of die kontrak te kanselleer.

Die KIKG hanteer wel gevalle van dwaling weens foutiewe kommunikasie.⁵³⁸ Die KIKG is egter lank voor die bestaan van elektroniese kommunikasie geskep en daar is nie vir die aangeleentheid voorsiening gemaak nie. Alhoewel die konvensie geen spesifieke bepalings vir dwaling weens foutiewe elektroniese kommunikasie bevat nie, word die kwessie tog deur interpretasie aangespreek. Die konvensie kyk na die foutiewe kommunikasie en probeer om die partye se bedoelings te bepaal. Daar word dus eerder gepoog om die kontrak lewendig te hou in plaas van om te kyk na remedies soos kansellasië en nietigverklaring.

Daar word eerstens probeer om die partye se ware bedoelings te bepaal met subjektiewe benaderingstoets. Die toets is soortgelyk aan die Suid-Afrikaanse subjektiewe wilsteorie, waar die kontrak gegrond word op die werklike bedoelings tussen die partye. Indien dit nie moontlik is nie, word die partye se bedoelings objektief bepaal soos redelike persoon in dieselfde omstandighede dit sou verstaan.⁵³⁹ Hierdie benadering is soortgelyk aan die Suid-Afrikaanse vertrouenssteorie waar daar objektief na die verklarings en optredes van die verklarende party gekyk word en hoe redelike persoon in dieselfde omstandighede dit sou verstaan het.

---

⁵³⁷ Eiselen 2007 *PER* 36; Pistorius 2008 *JILT* 13.

⁵³⁸ Eiselen 2007 *PER* 29; Schlechtriem 1992 *JT* 14; Sekretariaat kommentaar 1978 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>.

⁵³⁹ A 8(2) van die KIKG.

Waar die partye se bedoelings egter nie bepaal kan word nie, is die geldigheid van die kontrak in gedrang. Waar party kontrak weens dwaling wil kanselleer, is die geldigheid van die kontrak ook in gedrang. Waar die kontrak se geldigheid in gedrang is, word die aangeleentheid nie deur die konvensie aangespreek nie en word dit oorgelaat aan die nasionale regstelsels. Hieruit kan gesien word dat die konvensie nie enige spesifieke elektroniese bepalings het wat die kwessie aanspreek nie. Die konvensie bied ook verder geen remedies soos kansellasië en nietigverklaring waar dwaling weens foutiewe kommunikasie ontstaan het nie, en dit word gevolglik aan die nasionale regstelsels oorgelaat.

Die UNIDROIT-beginsels hanteer kwessies rondom dwaling en die geldigheid van kontrakte. Volgens die beginsels waar kontrak gesluit word en foutiewe kommunikasie teenwoordig is, geld die gewone reëls van dwaling. Die reëls van dwaling bepaal wanneer die dwaling wesenlik sal wees en of dit wel invloed op die kontrak sal hê. Die reëls van dwaling is ook van toepassing by elektroniese aangeleenthede. Daar word na die dwaling se belangrikheid en gewig gekyk om te bepaal of dit wesenlik is of nie. Indien die dwaling as wesenlik en relevant beskou word, kan die kontrak gekanselleer word. Die artikel gee aan die party die geleentheid om die kontrak te kanselleer asook om moontlike skade en restitusie te eis. Die beginsels se reëls van dwaling is soortgelyk aan die Suid-Afrikaanse gemeenregtelike reëls rondom dwaling en wanneer die dwaling wesenlik sal wees.

Alhoewel die UNIDROIT-beginsels rekening hou met die bestaan van elektroniese boodskappe, maak dit nie spesifiek voorsiening vir dwaling of foutiewe boodskappe binne die elektroniese konteks nie. Daar is dus nie spesifieke bepalings rondom die aangeleentheid nie en die normale reëls van dwaling wat vir alle ander boodskappe geld is ook hier van toepassing. Die beginsels bied aan die dwalende party die remedie om die kontrak te kanselleer indien die dwaling wesenlik is. So 'n kansellasieremedie is altyd 'n handige remedie, maar volgens my mening is dit effens beperk. Die dwalende party kan dus wel die kontrak kanselleer, maar geen remedie is vir hom beskikbaar om sy foutiewe kommunikasie reg te stel of te hersien nie en

sodoende die kontrak lewendig te hou nie. By gevalle van geoutomatiseerde transaksies, gee die beginsels ook nie duidelikheid nie. Volgens die VN se 2005-konvensiekommentaar, behandel die Unidroit-beginsels slegs in klein mate die gevolge en remedies van dwaling by elektroniese kontraksluiting.⁵⁴⁰

Die UNCITRAL se *Model Law on Electronic Commerce* van 1996 het glad nie geraak aan die gevolge van dwaling by elektroniese kontrakte nie. Gevolglik is die 2005-konvensie geskep vir e-handelsdoeleindes. Die 2005-konvensie bevat 'n spesifieke bepaling vir dwaling weens foutiewe elektroniese kommunikasie. Die bepaling is egter baie beperk en slegs van toepassing op spesifieke situasie, naamlik waar natuurlike persoon met ander party se geoutomatiseerde boodskapsisteem handel. Hier moes die natuurlike persoon kommunikasiefout begaan het en die elektroniese sisteem nie die persoon die geleentheid bied om sy fout reg te maak nie. Waar die natuurlike persoon nie die kans gegee word om sy fout te herstel nie, gee die konvensie die remedie, naamlik om uit die foutiewe gedeelte van die kontrak te onttrek. Die reg om te onttrek is beperk tot net die foutiewe gedeelte van die elektroniese kommunikasie. Hierdie benadering is soortgelyk aan artikel 20(e) van die EKT-wet wat transaksies tussen natuurlike persone en elektroniese agente reguleer.

Waar natuurlike persoon elektronies kontrakkeer met ander party se geoutomatiseerde boodskapsisteem, is die konvensie se remedie voldoende. Elektroniese kontrakte in e-handel word egter nie net tussen natuurlike persone en elektroniese agente gesluit nie. Waar natuurlike persone met mekaar kontrakkeer deur middel van e-pos, sms, of faks asook by EDU-transaksies, bied die konvensie geen oplossings nie.

---

⁵⁴⁰ Nota op a 14 par 226.

7 Gevolgtrekking

Deur na die vergelyking te kyk word gesien dat die Suid-Afrikaanse reg goed vergelyk met hierdie internasionale instrumente. Die Suid-Afrikaanse reg dek 'n verskeidenheid gevalle van kontraksluiting en bied by almal remedies waar dwaling weens foutiewe kommunikasie voorkom. Die Suid-Afrikaanse reg dek gevalle waar daar elektronies met ander natuurlike persone, of hulle elektroniese agente gekontrakteer word, of waar twee partye se elektroniese agente kontrakteer. Remedies van nietigverklaring en kansellasië, asook die geleentheid om foutiewe kommunikasie te voorkom, reg te maak en om die transaksie te hersien, is ook aan die dwalende party beskikbaar. Nie een van hierdie internasionale instrumente dek die wye verskeidenheid gevalle van kontraksluiting of bied die verskeidenheid van remedies nie.

Alhoewel sekere gedeeltes van die EKT-wet verwarring kan skep en teenstrydig is, hanteer die Suid-Afrikaanse reg die aangeleentheid baie goed. Met die inagneming dat die Suid-Afrikaanse reg nie internasionale eenvormigheid hoef te skep nie en slegs nasionale aangeleenthede hoef te akkommodeer, hanteer die gemenereg saam met die EKT-wet volgens die skrywer die aangeleentheid die beste. Dit is omrede 'n wye verskeidenheid gevalle van kontraksluiting gedek word en daar remedies vir die dwalende party by al die gevalle beskikbaar is.

Aanbevelings word egter gemaak dat die bestaande oorvleuelende en teenstrydige bepalings geharmoniseer moet word om moontlike verwarring te voorkom en sodoende die aangeleentheid nog beter aan te spreek.

“abstract”

In the modern era of international trade most agreements are concluded by way of electronic means. This form of trade is better known as e-trading. This method of negotiating and concluding contracts are popular and the way of the future. With the use of electronic means faulty communications can occur and create legal uncertainty. Faulty communications can be a hindrance to international trade and legal certainty in this area is needed.

This study focuses on the legal position where a faulty electronic communication arises at the conclusion of an international contract. These faulty communications can cause a mistake/*error* between the contracting parties and can exclude the consent between the parties. If the consent between the parties is absent it can have an affect on the validity of the contract.

The South African legal position of mistake/*error* due to faulty electronic communications at the conclusion of a contract is analysed and compared to other international instruments. These international instruments include the 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG), the 2004 UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the 2005 United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts. These international instruments were specifically created for international trade and can be used to regulate the legal position of contracting parties.

Based on the above comparison the South African legal position is evaluated and some improvements are recommended.

Bibliografie

Boeke

B

Bernstein and Lookofsky *Understanding the CISG*

Bernstein H and Lookofsky J *Understanding the CISG in Europe* 2e uitgawe (Kluwer Law International The Hague 1997)

Buys *Cyberlaw*

Buys R *Cyberlaw@SA* 2e uitgawe (Van Schaik Publishers 2004)

C

Christie *The Law of Contract*

Christie RH *The Law of Contract in South Africa* 5e uitgawe (LexisNexis Butterworths Durban 2006)

D

De Wet en van Wyk *Kontraktereg en Handelsreg*

De Wet JC en van Wyk AH *Die Suid Afrikaanse Kontraktereg en Handelsreg* 5e uitgawe (Butterworths Durban 1992)

H

Honnold *Uniform Law for International Sales*

Honnold JO *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention* 3e uitgawe (Kluwer Law International 1999) 115-123
Uittreksel uit boek - Artikel 8 Interpretation of Statements or Conduct of a Party [beskikbaar op internet <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/ho8.html>]

Hutchison en Pretorius *The Law of Contract*

Hutchison D en Pretorius CJ (ed) *The Law of Contract in South Africa* 1e uitgawe (Oxford University Press 2009)

K

Kerr *The Law of Contracts*

Kerr AJ *The Principles of the Law of Contracts* 6e uitgawe (Butterworths Durban 2002)

V

Van der Merwe en Roos *Information Technology Law*

Van der Merwe D en Roos A (ed) *Information and Communications Technology Law* 1e uitgawe (LexisNexis Durban 2008)

Van der Merwe ea *Kontraktereg*

Van der Merwe S ea *Kontraktereg Algemene Beginsels* 3e uitgawe (Juta Kaapstad 2007)

W

Winn en Wright *Law of Electronic Commerce*

Winn JK en Wright B *Law of Electronic Commerce* 4e uitgawe (Aspen Publishers 2005)

Hofsake

Benjamin v Gurewitz 1973 1 SA 418 (A)

Bird v Summerville 1960 4 SA 395 (A)

Cape Explosive Works Ltd v South African Oil & Fat Industries Ltd 1921 CPD 244

Cape Group Construction v Government of the United Kingdom 2003 5 SA 180 (SCA)

Collen v Rietfontein Engineering Works 1948 1 SA 413 (A)

Constantia Insurance Co Ltd v Compusource 2005 4 SA 345 (SCA)

Diamond v Kernick 1947 3 SA 69 (A)

Dickinson Motors (Pty) Ltd v Oberholzer 1952 1 SA 443 (A)

Jones v Anglo-African Shipping Co 1972 2 SA 827 (A)

Jafta v Ezemvelo Kzn Wildlife 2008 KZN D204/07 ZALC 84

Maresky v Morkel 1994 1 SA 249 (A)

Maritime Motors (Pty) Ltd v Von Steiger and another 2001 2 SA 584 (A)

Mondorp Eiendomsagentskap v Kemp en De Beer 1979 4 SA 74 (SCA)

Saambou-Nasionale Bouvereniging v Friedman 1979 3 SA 978 (A)

Smith v Hughes LR 1870-1 6 QB 597 (Engelse saak)

Sonap Petroleum (SA) (Pty) Ltd v Pappadogianis 1992 3 SA 234 (A)

South African Railways & Harbours v National Bank of South Africa Ltd 1924 AD 704

Spes Bona Bank Ltd v Portals Water Treatment of South Africa (Pty) Ltd 1983 1 SA 978 (A)

Steyn v LSA Motors Ltd 1994 1 SA 167 (A)

Tesven CC v South African Bank of Athens 1999 4 SA 396 (A)

Trollip v Jordaan 1961 1 SA 238 (A)

Van Aartsen v Van Aartsen 2006 4 SA 131 (T)

Van Ryn Wine and Spirit Co v Chandos Bar 1928 417 (TPA)

Venter v Credit Guarantee Insurance Corporation of Africa Ltd 1996 3 SA 966 (A)

Weiler v Oppenheim (1856)

Hofsake KIKG

C

Chemical products saak 5 April 2005 *Bundesgericht Hooggeregshof*
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/050405s1.html> [datum van gebruik 1 Oktober 2010]

Circuit boards saak 5 Oktober 1998 *Hamburg Appelhof*
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/981005g1.html> [datum van gebruik 1 Oktober 2010]

Clothes saak 15 Februarie 1996 *Kassel Streekshof* [11 O 4187/95]
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960215g2.html> [datum van gebruik 1 Oktober 2010]

E

Egg saak 28 February 1996 *Oldenburg Streekshof*
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960228g1.html> [datum van gebruik 1 Oktober 2010]

M

MCC-Marble Ceramic Center Inc. v Ceramica Nuova D'Agostino
1998 saak no. S.p.A. 144 F.3d 1384 (11th Cir.) (No. 97-4250).

<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/020825u1.html> [datum van gebruik 1 Oktober 2010]

Mono ammonium phosphate saak 20 Maart 1997 Oostenryk Hooggeregshof

<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/970320a3.html> [datum van gebruik 1 Oktober 2010]

Internasionale instrumente

Principles of the International Commercial Contracts of the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT) UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts with Official Commentary (2004)

UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment
1996

United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods
1980

United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts of 2005

Internet

B

Bar en Har-Sinay 2008 <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html>

Bar N and Har-Sinay N 2008 Contract Validity and the CISG: Closing the Loophole <http://www.articlesbase.com/law-articles/contract-validity-and-the-cisg-international-treaty-closing-the-loophole-315561.html> [datum van gebruik 15 Junie 2009]

C

Connolly en Ravindra 2005

http://consult.galexia.com/public/research/assets/galexia_uncitral_draft_convention_v4_20050104.pdf

Connolly C en Ravindra P UN Releases New International Convention on Electronic Contracting

http://consult.galexia.com/public/research/assets/galexia_uncitral_draft_convention_v4_20050104.pdf (datum van gebruik 19 Maart 2009)

D

DOC 2000 <http://www.ecomm-debate.co.za>

Department of Communications 2000 Green Paper on Electronic

Commerce for South Africa <http://www.ecomm-debate.co.za> [datum van gebruik 10 Mei 2010]

F

Farnsworth 1987 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html>

Farnsworth EA 1987 Commentary on the International Sales Law

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/farnsworth-bb8.html> 95-102 [datum van gebruik 24 Mei 2010]

G

Gereda 2004 www.mbendi.com/cliffedekker/literature/commentry/index.htm

Gereda SL 2004 The Electronic Communications and Transactions Act

www.mbendi.com/cliffedekker/literature/commentry/index.htm [datum van gebruik 10 Mei 2010]

K

KIKG Advies Raad Opinie no.1 2003 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html>

KIKG Advies Raad Opinie no.1 2003 Electronic Communications under CISG <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op1.html> [datum van gebruik 5 Januarie 2010]

L

Leyens 2003 <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con>

Leyens PC 2003 CISG and Mistake: Uniform Law vs. Domestic Law

The Interpretative Challenge of Mistake and the Validity Loophole

<http://www.cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/leyens.html#con> (datum van gebruik 29 November 2009)

U

UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org>

UNCITRAL 2011 <http://www.uncitral.org> (datum van gebruik 23 Maart 2011)

UNIDROIT 2011 <http://www.unidroit.org>

UNIDROIT 2011 <http://www.unidroit.org> (datum van gebruik 23 Maart 2011)

UNESCO 2011 <http://www.unesco.org>

UNESCO 2011 <http://www.unesco.org> (datum van gebruik 23 Maart 2011)

S

Sekretariaat kommentaar 1978

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>

Sekretariaat kommentaar 1978 Guide to CISG Article 8

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html#1>

[datum van gebruik 26 Mei 2010]

Z

Ziegel 1981 <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel8.html>

Ziegel JS 1981 Report to the Uniform Law Conference of Canada on Convention on Contracts for the International Sale of Goods

<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel8.html> [datum van gebruik 20

Mei 2010]

Proefskrifte en verhandelings

M

Malek *Electronic Commerce in International Trade Law*

Malek JR *Electronic Commerce in International Trade Law – Especially under the UN Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts 2005 and under the UN Convention on Contracts*

for the International Sale of Goods 1980 (LLM mini skripsie Universiteit van Kaapstad 2007)

Marx *E-Commerce*

Marx FE *E-Commerce – The Effect of the Electronic Communications and Transactions Act 25 of 2002 on e-commerce* (Proefskrif Universiteit van Port Elizabeth 2003)

Tydskrifartikels

B

Bonnell 1996 *ULR*

Bonnell MJ “The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the Principles of European Contract Law: Similar Rules for the Same Purposes?” 1996 *Uniform Law Review* 229-246.

C

Coetzee 2006 *SA Merc LJ*

Coetzee J “The Convention on the use of Electronic Communications in International Contracts: Creating An International Legal Framework for Electronic Contracting” 2006 *South African Mercantile Law Journal* vol 18 uitgawe 3 245 – 258.

Coetzee 2004 *Stell LR*

Coetzee J “The Electronic Communications and Transactions Act 25 of 2002: Facilitating Electronic Commerce” 2004 *Stellenbosch Law Review* vol 15 uitgawe 3 501-521.

Connolly en Ravindra 2006 *CLSR*

Connolly C en Ravindra P “First UN Convention on e-Commerce Finalised” 2006 *Computer Law & Security Report* 22 31-38 [beskikbaar op internet <http://www.sciencedirect.com>]

E

Eiselen 2002 *VJICLA*

Eiselen GTS “E-Commerce and the CISG; Formation, Formalities and Validity” 2002 *Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration* vol 6 305-320.

Eiselen 1999 *EDI LR*

Eiselen GTS “Electronic commerce and the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)” 1999 *EDI Law Review* 21-46.

Eiselen 1999 *SALJ*

Eiselen GTS “Adoption of the Vienna Convention for the International Sale of Goods in South Africa” 1999 *South African Law Journal* 323-370.

Eiselen 1995 *SA Merc LJ*

Eiselen GTS “The EDI Interchange Agreement” 1995 *SA Merc Law Journal* 1-18.

Eiselen 1992 *THRHR*

Eiselen GTS “EDV en die Bewysreg” 1992 *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg* 204-219.

Eiselen 2007 *PER*

Eiselen GTS “The UNECIC: International Trade in the Digital Era” 2007 *Potchefstroom Electronic Law Journal* vol 48 uitgawe 2 72-76.

H

Hartnell 1993 *YJIL*

Hartnell HE “Rousing the Sleeping Dog: The Validity Exception to the Convention on Contracts for the International Sale of Goods” 1993 *Yale Journal of International Law* 1-93 [beskikbaar op internet <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/hartnell.html#ii>]

Heiz 1987 *VJTL*

Heiz CR “Validity of Contracts Under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods and Swiss Contract Law”

1987 *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 639-663 [beskikbaar op internet <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/heiz.html#i>]

Huber 2006 *Int Handelsrecht*

Huber P "Some introductory remarks on the CISG" 2006 *Internationales Handelsrecht* 228-238 [beskikbaar op internet <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/huber-08.html>]

L

Lautenschlager 2007 *VJICLA*

Lautenschlager F "Current problems regarding the interpretation of statements and party conduct under the CISG" 2007 *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration* 259-290 [beskikbaar op internet <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/lautenschlager.html>]

P

Pistorius 2008 *JILT*

Pistorius T "The legal effect of input errors in automated transactions: the South African matrix" 2008 *Journal of Information, Law & Technology* [beskikbaar op internet http://go.warwick.ac.uk/jilt/2008_2/pistorius2]

Polanski 2007 *JICTL*

Polanski PP "International electronic contracting in the newest UN Convention" 2007 *Journal of International Commercial Law and Technology* vol 2 uitgawe 3 112-120 [beskikbaar op internet www.jictl.com/index.php/jictl/article/download/26/25]

Pretorius 2004 *THRHR*

Pretorius CJ "The basis of contractual liability in South African Law (1)" 2004 *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg* vol 67 uitgawe 2 179-192.

Pretorius 2004 *THRHR*

Pretorius CJ "The basis of contractual liability in South African Law (2)" 2004 *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg* vol 67 uitgawe 3 383-393.

Pretorius 2004 *THRHR*

Pretorius CJ “The basis of contractual liability in South African Law (3)” 2004 *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg* vol 67 uitgawe 4 549-565.

Pretorius 2004 *CILSA*

Pretorius CJ “The basis of contractual liability in English law and its influence in the South African law of contract” 2004 *The Comparative and International Law Journal of South Africa* vol 37 uitgawe 1 96-128.

Pretorius 2004 *CILSA*

Pretorius CJ “The basis of contractual liability in Dutch law” 2004 *The Comparative and International Law Journal of South Africa* vol 37 uitgawe 3 337-403.

Pretorius 2005 *THRHR*

Pretorius CJ “The basis of contractual liability (1): Ideologies and approaches” 2005 *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg* vol 68 uitgawe 26 253-276.

Pretorius 2005 *THRHR*

Pretorius CJ “The basis of contractual liability (2): Theories of contract (will and declaration)” 2005 *Tydskrif vir die Hedendaagse Romeins Hollandse Reg* vol 68 uitgawe 3 441-460.

Pretorius 2006 *De Jure*

Pretorius CJ “Reliance, reasonableness and novel contracts: *Constantia Insurance Co Ltd v Compusource (Pty) Ltd* 2005 4 SA 345 (SCA)” 2006 *De Jure* vol 39 uitgawe 1 205-213.

S

Schlechtriem 1992 *JT*

Schlechtriem P “Uniform Sales Law - The Experience with Uniform Sales Laws in the Federal Republic of Germany” 1992 *Juridisk Tidsskrift* 1-28

[beskikbaar op internet
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem-08.html>]

Snail 2008 *JILT*

Snail S “Electronic Contracts in South Africa – A Comparative Analysis”
2008 *Journal of Information, Law & Technology* 1–28 [beskikbaar op
internet http://go.warwick.ac.uk/jilt/2008_2/snail]

W

Weitzman 1997 *JLC*

Weitzman T “Validity and Excuse in the U.N Sales Convention” 1997
Journal of Law and Commerce 265-290 [beskikbaar op internet
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/1weitzm.html#52>]

Z

Zeller 2002 *EJLR*

Zeller B “Determining the contractual intent of parties under the CISG and
common law - a comparative analysis” 2002 *European Journal of Law
Reform* vol 4 uitgawe 4 629-643 [beskikbaar op internet
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/zeller8.html>]

Wetgewing

Die Wet op Elektroniese Kommunikasie en Transaksies, 25 van 2002

21 Mei 2011

WIE DIT MAG AANGAAN

Ek, Elma de Kock, het die Navorsingsverslag van F.J. Coetzer (12795860), Dwaling weens foutiewe kommunikasie by die elektroniese kontrakteringsproses, se teksversorging hanteer.

Dankie

Elma de Kock

Sel: 083 302 5282 Dtg

Tel: 018 294 7417

e-pos: elma.dekock@gmail.com